FATTIGVÅRDSLAGSTIFTNINGSKOMMITTÉNS BETÄNKANDEN

III. LAGSTIFTNINGEN RÖRANDE MINDERÅRIGA FÖRBRYTARE

FÖRSLAG

TILL

LAG OM ÄNDRING AV 5 KAP. 3 § STRAFFLAGEN

M. FL. FÖRFATTNINGAR

SAMT TILL

DÄRAV FÖRANLEDDA ÅTGÄRDER I AVSEENDE Å ANSTALTER FÖR MINDERÅRIGA FÖRBRYTARE

AVGIVNA AV

FATTIGVÅRDSLAGSTIFTNINGSKOMMITTÉN

TRYCKT HOS
P. PALMQUISTS AKTIEBOLAG, STOCKHOLM 1915

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

Sid.

Skrivelse till Konungen 5

Förslag till

lag om ändrad lydelse av 5 kap. 3 § strafflagen 11
lag om ändrad lydelse av 4, 5, 6 och 8 §§ i lagen den 27 juni 1902 angående verkställighet av domstols förordnande om tvångsuppfostran 12
kungörelse angående ändrad lydelse av 10, 17, 21, 23, 25, 26 och 31 §§ i nådiga stadgan den 15 december 1911 för statens uppfostringsanstalt å Bona 14

Motiver.

A. Gällande bestämmelser och förslag till ändringar däri.

Gällande bestämmelser 19
Förslag till ändringar vid 1909 års riksdag 22
Ytterligare framställningar hos Kungl. Maj:t 23
Kommitténs uppdrag 24

B. De allmänna uppfostringsanstalternas verksamhet.

Statens uppfostringsanstalt å Bona 25
Diakonissällskapets hem å Viebäck 29

C. Bör tvångsuppfostringsinstitutet utvidgas? Grunderna för utvidgningen.

Uttalanden vid förarbetena till gällande lag 31
Förarbetena till ny strafflag 32
Nyare anordningar för straffverkställighet beträffande yngre brottslingar 33
Kommittén förordar en utvidgning 35
Utvidgningen bör begränsas till viss tids frihetsstraff 36
Ifrågasatta nya grunder för tvångsuppfostrans användning:
a) avtjänande av någon del av straffet 38
b) återkallande av meddelat förordnande 38
c) förordnande om tvångsuppfostran utan ådömande av straff 42
d) varning 43
e) den processuella behandlingen av ifrågavarande mål 44
Minderåriga lösdrivares hänvisande till uppfostringsanstalt 45

D. Utredning rörande erforderliga anstaltsplatser.

Anstalterna otillräckliga för det närvarande behovet 47
Uppgifter ur rättsstatistiken rörande under år 1914 dömda minderåriga 47

Sid.

Under åren 1904—08 i fängelserna intagna, till straffarbete dömda minderåriga 48
Under åren 1909—14 i fängelserna intagna minderåriga 49
Antalet för tvångsuppfostran lämpliga 51
Antal platser för minderåriga av mankön 54
Antal platser för minderåriga av kvinnkön 55
Beräknat platsantal enligt 1898 års kommittébetänkande 55
Procenttalet i uppfostringsanstalt intagna av de år 1914 till fängelse dömda 55
Hela antalet erforderliga anstaltsplatser 56

E. Anstaltsplatsernas anskaffande.

Särskilda anstalter för de nytillkomna kategorierna? 57
Stora eller flera mindre anstalter? 58
Möjligheten att utvidga de förutvarande anstalterna 61
Anstalten å Bona. Dess beskaffenhet och omfång. (Bona egendom. — Befintliga byggnader. — Utgårdarna) 62
Ledande synpunkter vid en utvidgning av anstalten å Bona 68
Genomförandet av utvidgningen. (Platsen för den nya avdelningen. — Byggnaderna vid den nya avdelningen. — Verkstadsbyggnad. — Skollokaler. — Isoleringsavdelning. — Sjukavdelning. — Vattenförhållandena. — Reservkraft till elektriska anläggningen. — Köket.) 70
Sammandrag av anläggningskostnaderna 89
Driftkostnader 90
Planerad utvidgning av anstalten å Viebäck 92

F. Föreslagna ändringar i gällande bestämmelser.

5 kap. 3 § strafflagen 94
Lag angående verkställighet av domstolsförordnande om tvångsuppfostran 4, 5, 6 och 8 §§ 97
Kungörelse om ändrad lydelse av vissa §§ i stadgan för statens uppfostringsanstalt å Bona 106

Bilagor.

1) **P. M. rörande behandlingen av minderåriga förbrytare i utlandet.**
Norge. — Danmark. — Finland. — Tyska riket. — Österrike-Ungarn. — Schweiz. — Frankrike. — Belgien. — Nederländerna. — England 107

2) **Ritningar** och situationsplan 127

Till Konungen.

I skrivelse den 16 mars 1909 anhöll riksdagen, att Eders Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, i vad mån ändring skulle kunna ske av 5 kap. 3 § strafflagen, i syfte att där omförmälda unga förbrytare kunde i större

utsträckning än för närvarande vore medgivet insättas i allmän uppfostringsanstalt, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill en dylik utredning kunde föranleda. Sedan underdåniga utlåtanden i ärendet avgivits av fångvårdsstyrelsen, styrelsen för statens uppfostringsanstalt å Bona samt styrelsen för svenska diakonissällskapet, har Eders Kungl. Maj:t genom remiss den 4 februari 1910 åt den kommitté, som den 21 juni 1907 tillsatts för att utarbeta förslag till förändrad lagstiftning dels angående fattigvården och dels angående lösdrivares behandling, överlämnat riksdagens nämnda skrivelse tillika med de däröver avgivna utlåtandena med uppdrag att efter verkställande av den vidare utredning, som i detta ärende vore erforderlig, till Kungl. Maj:t inkomma med det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Jämlikt Eders Kungl. Maj:ts beslut den 28 maj 1915 har kommitténs ledamot fröken Ebba Helena Pauli varit befriad från den del av kommittéuppdraget, som avser nämnda fråga och därmed sammanhängande ämnen, och har direktören vid statens uppfostringsanstalt å Bona Knut Blomquist varit förordnad att såsom ledamot i kommittén deltaga i dess arbete i vad det avser förberörda ärenden. Undertecknad Linders har tjänstgjort såsom sekreterare.

Följande hos Eders Kungl. Maj:t gjorda och därefter till kommittén remitterade framställningar hava av kommittén upptagits till behandling i sammanhang med förstnämnda fråga:

1) styrelsens för statens uppfostringsanstalt å Bona skrivelse den 22 augusti 1913 om sanatorievård åt elever, lidande av tuberkulos,

2) samma styrelses skrivelse den 13 januari 1915 angående kvarhållande till fyllda 21 år av elev, som inkommit på anstalt efter fyllda 17 år, samt

3) svenska diakonissällskapets i dess årsredogörelse för år 1914 angående sällskapets såsom allmän uppfostringsanstalt erkända hem å Viebäck gjorda, av Konungens befallningshavande i Jönköpings län förordade framställning om lagbestämmelser i syfte att bereda sällskapets hem för minderåriga kvinnliga förbrytare trygghet mot intagande i desamma av med könssjukdomar behäftade eller i grossess varande elever.

Sedan kommitténs uppdrag beträffande dessa ärenden nu slutförts, får kommittén härmed överlämna förslag till

lag om ändrad lydelse av 5 kap. 3 § strafflagen,

lag om ändrad lydelse av 4, 5, 6 och 8 §§ i lagen den 27 juni 1902 angående verkställighet av domstols förordnande om tvångsuppfostran samt

kungörelse angaende ändrad lydelse av 10, 17, 21, 23, 25, 26 och 31 §§ i nådiga stadgan den 15 december 1911 för statens uppfostringsanstalt å Bona.

Vid förslagen hava fogats motiver — i vilka jämväl ingå förslag till utvidgning av statens uppfostringsanstalt å Bona samt redogörelse för underhandlingar med svenska diakonissällskapet om anordnande av uppfostringsanstalt för minderåriga förbrytare av kvinnkön — ävensom en redogörelse för hithörande förhållanden i utlandet.

Rörande den föreslagna anläggningen vid Bona bifogas ritningar och kostnadsförslag.

De remitterade handlingarna återställas härjämte.

Underdånigst

JOHAN WIDÉN.

OLOF BJÖRKLUND. KNUT BLOMQUIST. A. LINDBLOM.

JACOB LINDERS. E. O. MAGNUSSON.

Stockholm den 2 december 1915.

LAGFÖRSLAG.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 5 kap. 3 § strafflagen.

Härigenom förordnas, att 5 kap. 3 § strafflagen skall erhålla följande ändrade lydelse:

Har brott blivit begånget av någon, som fyllt femton, men ej aderton år, och dömes han härför till böter eller till fängelse i högst ett år eller till straffarbete i högst sex månader; må domstolen, där den brottsliges sinnesbeskaffenhet och omgivning samt graden av hans förståndsutveckling prövas sådant föranleda, förordna, att han skall, i stället för att undergå det ådömda straffet, insättas i allmän uppfostringsanstalt.

Förekomma på en gång till verkställighet sådant förordnande och annat tidigare meddelat beslut, varigenom samma person blivit dömd till straff, skall detta straff anses inbegripet i förordnandet, därest straffet utgöres allenast av böter. Lag samma vare, om straffet utgöres av fängelse eller straffarbete eller sådant straff och böter samt de förskyllda straffen tillsammans ej uppgå till mera än fängelse i ett år eller straffarbete i sex månader.

Inträffar sådant fall, att meddelat förordnande, enligt vad särskilt stadgas, är förfallet, gälle om det ådömda straffets förening eller sammanläggning med annat straff och om dess verkställande vad eljest är föreskrivet.

Denna lag träder i kraft den dag Konungen förordnar.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 4, 5, 6 och 8 §§ i lagen den 27 juni 1902 angående verkställighet av domstols förordnande om tvångsuppfostran.

Härigenom förordnas, att 4, 5, 6 och 8 §§ i lagen den 27 juni 1902 angående verkställighet av domstols förordnande om tvångsuppfostran skola erhålla följande ändrade lydelse:

4 §.

Har minst ett år förflutit, sedan elev blivit i allmän uppfostringsanstalt intagen, äge anstaltens styrelse, därest sådant finnes för eleven gagneligt, tills vidare eller för viss tid överlämna honom till enskild vård och tillsyn eller anställa honom i tjänst eller yrke. Sådan åtgärd må ock tidigare vidtagas, om särskilda omständigheter det föranleda, och den myndighet, som över anstalten äger uppsikt, därtill samtycker.

Då elev sålunda överlämnas till enskild vård och tillsyn eller anställes i tjänst eller yrke, skall förbehåll göras om rätt för anstaltens styrelse att när som helst återtaga eleven; och vare styrelsen skyldig återtaga honom, om hans uppförande eller annat förhållande därtill föranleder.

Bliver elev sjuk och kan han ej å anstalten erhålla erforderlig vård, må styrelsen föranstalta om hans intagande å sjukvårdsinrättning, där han kan åtnjuta sådan vård. Kvinnlig elev, som befinnes vara havande, äger styrelsen överlämna till enskilt hem eller inrättning, där lämplig vård kan beredas.

Över elev, som vistas utom anstalten, skall styrelsen öva tillsyn. För

sådant ändamål äger styrelsen påkalla biträde av prästerskap, kommunal- eller polismyndighet.

5 §.

Då i allmän uppfostringsanstalt intagen elev vunnit nödig stadga i sinnesriktning och uppförande, skall han från anstalten utskrivas. Utan särskilt tillstånd av den myndighet, som över anstalten äger uppsikt, må dock utskrivning ej ske, förr än två år efter det eleven intogs i anstalten.

Senast då elev uppnått tjuguett år, skall han utskrivas från anstalten.

6 §.

Under den tid, elev är vid allmän uppfostringsanstalt inskriven, stånde han under dess styrelses och föreståndares husbondevälde samt vare underkastad disciplinär bestraffning av dem.

För utskriven elev har styrelsen att, intill dess han fyllt tjuguett år, utse tjänst eller anställning, vilken han icke utan styrelsens tillstånd må lämna före denna ålder.

8 §.

Vårder någon, sedan domstol förordnat om hans insättande i allmän uppfostringsanstalt, men innan han från anstalten utskrivits, övertygad att hava begått annat brott, vare förordnandet förfallet.

Förekomma på en gång till verkställighet sådant förordnande och annat beslut, varigenom samma person blivit dömd till straff, vare förordnandet ock förfallet, så framt genom beslutet ålagts fängelse eller straffarbete samt de förskyllda straffen tillsammans uppgå till mera än fängelse i ett år eller straffarbete i sex månader.

Denna lag träder i kraft den dag Konungen förordnar; dock att rörande tiden för utskrivning av elev, om vilkens intagande i allmän uppfostringsanstalt förordnande meddelats, innan lagen trätt i kraft, skall gälla vad för närvarande finnes stadgat.

Förslag

till

Kungörelse

angående ändrad lydelse av 10, 17, 21, 23, 25, 26 och 31 §§ i nådiga stadgan den 15 december 1911 för statens uppfostringsanstalt å Bona.

Härigenom förordnas, att 10, 17, 21, 23, 25, 26 och 31 §§ i nådiga stadgan den 15 december 1911 för statens uppfostringsanstalt å Bona skola erhålla följande ändrade lydelse:

10 §.

Styrelsen åligger:

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

1) att med läkare träffa avtal om bestridande av hälsovården vid anstalten samt att anlita eljest för sjukvården behöflig personal;

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

17 §.

Direktören åligger:

— — — — — — — — — — — — — — — — i tjänst eller yrke;

r) att för styrelsen i god tid förut anmäla de åtgärder, som anses böra vidtagas i avseende å elevs inskrivning såsom värnpliktig; samt

s) att vid styrelsens sammanträden föra protokollet.

21 §.

Utom direktören skola vid anstalten finnas följande befattningshavare: en pastor, tillika förste lärare, en lantbruksinspektor, en andre och en tredje

lärare, en verkmästare, en bokhållare, en maskinist, förmän och husmoder; skolande lantbruksinspektoren, andre läraren och verkmästaren tillika vara föreståndare för var sin avdelning vid anstalten.

23 §.

Pastorn och förste läraren, — — — — — — kyrkan i allmänhet är föreskrivet.

Andre och tredje lärare, vilka skola uppfylla de villkor, som äro stadgade för anställning såsom lärare vid folkskola, åligger att i enlighet med den av styrelsen fastställda ordning jämte förste läraren bestrida elevernas undervisning samt att enligt styrelsens närmare bestämmelser biträda direktören med expeditionsgöromål.

Därest andre läraren äger därför erforderlig kompetens, är han jämväl skyldig att mot särskilt anvisat arvode besörja orgelspelning vid gudstjänsterna och meddela eleverna undervisning i sång.

25 §.

Verkmästaren, vilken skall hava ådagalagt skicklighet och förfarenhet i vad till hans verksamhetsområde hör, åligger

a) att närmast under direktören hava ledning av yrkesundervisningen och hantverksutbildningen vid anstalten samt tillse, att vid elevernas sysselsättning härmed deras arbetsduglighet främjas och utvecklas;

b) att till direktören i god tid anmäla behövliga inköp av materialier och förbrukningsartiklar samt biträda vid skötsel och redovisning av för verkstadsdrift och yrkesundervisning erforderliga förråd; samt

c) att i övrigt ställa sig till efterrättelse de föreskrifter, som i instruktion eller eljest av styrelsen honom meddelas.

26 §.

I egenskap av *avdelningsföreståndare* åligger det lantbruksinspektoren, andre läraren och verkmästaren:

a) att närmast — av direktören meddelas.

31 §.

Är pastorn, lantbruksinspektoren, andre läraren, tredje läraren, verkmästaren eller bokhållaren av sjukdom förhindrad att utöva sin befattning, skall anmälan därom göras hos styrelsen, som beviljar tjänstledighet och förordnar vikarie; ägande direktören att förordna om befattningens uppehållande, till dess styrelsen hinner besluta i ärendet.

Denna kungörelse träder i kraft den . . . . . .

MOTIVER.

Motiver.

A. Gällande bestämmelser och förslag till ändringar däri.

Gällande bestämmelser.

De under år 1902 utfärdade författningarna rörande barnavård beteckna en väsentlig omgestaltning av samhällets uppgifter i fråga om uppsikten över och vården av minderåriga. Genom lagen om fosterbarns vård den 6 juni 1902 reglerades uppsikten öfver barn, som mottagas till fostran i annans hem. Lagen den 13 juni samma år ordnade frågan om uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn. Och slutligen meddelades genom lagar av den 27 juni 1902 bestämmelser avseende minderåriga förbrytares omhändertagande. Sistnämnda bestämmelser utgjordes dels av vissa ändringar i 5 kap. strafflagen, dels av lag, innefattande vissa bestämmelser om förfarandet i brottmål rörande minderåriga, dels av lag angående verkställighet av domstols förordnande om tvångsuppfostran.

De till *strafflagen* hörande stadgandena rörande minderåriga förbrytare äro efter de genom lagen den 27 juni 1902 genomförda ändringar af följande innehåll. Gärning, som eljest är straffbar, är strafflös, om den begås av barn, innan det fyllt 15 år (5 kap. 1 §). Begår den brott, som fyllt 15 men ej 18 år, nedsättes dödsstraff eller straffarbete på livstid till sådant arbete från och med 6 till och med 10 år; och må jämväl straffarbete på viss tid nedsättas till hälften av den eljest för brottet stadgade minsta strafftid, dock ej under 2 månader; är brottet belagt med förlust av medborgerligt förtroende, har domstolen att efter omständigheterna pröva, huruvida sådan påföljd bör ådömas (5 kap. 2 §). Har brott blivit begånget av någon, som fyllt 15 men ej 18 år, och dömes han härför till böter eller till fängelse i högst 6 månader, må domstolen, där den brottsliges sinnesbeskaffenhet och omgivning samt graden av hans förståndsutveckling prövas föranleda sådant, förordna, att han skall, i stället för att un-

dergå det ådömda straffet, insättas i allmän uppfostringsanstalt. I sammanhang härmed stadgas att, därest på en gång till verkställighet förekomma sådant förordnande och annat tidigare meddelat beslut, varigenom samma person blifvit dömd till straff, detta straff, så vitt det utgöres av fängelse eller böter och de förskyllda straffen tillsammans ej uppgå till fängelse i mera än 6 månader, skall anses inbegripet i förordnandet. Inträffar sådant fall, att meddelat förordnande, enligt vad särskilt stadgas (se 8 och 9 §§ i lagen angående verkställighet av domstols förordnande om tvångsuppfostran) är förfallet, skall om det ådömda straffets förening eller sammanläggning med annat straff och om dess verkställande gälla vad eljest är föreskrifvet (5 kap. 3 §).

Bestämmelserna om *förfarandet i brottmål rörande minderåriga*, vilka innefattas i den särskilda lagen härom av den 27 juni 1902, äro följande. Utom vad i allmänhet erfordras för rannsakningens fullständighet skall i protokollet upptagas upplysning om de förhållanden, under vilka den tilltalade uppvuxit, samt huruvida han tillförene gjort sig känd för vanart. Barnavårdsnämnd skall på begäran av allmän åklagare meddela de i nämndens protokoll och anteckningslängd tillgängliga upplysningar i ovannämnda avseenden ävensom yttranden rörande de omständigheter i övrigt, som kunna inverka på bedömande av frågan om lämpligheten av den tilltalades intagande i tvångsuppfostringsanstalt. Domstol får ej meddela förordnande om minderårigs insättande i allmän uppfostringsanstalt, med mindre den minderåriges målsman blifvit, där så ske kan, hörd i målet. Vid underrätt skall dom avsägas samma dag, rannsakningen blivit till slut förd, eller senast nästa dag, där ej i målets vidlyftighet eller eljest hinder därför möter.

Lagen angående *verkställighet av domstols förordnande om tvångsuppfostran* den 27 juni 1902 bestämmer till en början, att allmän uppfostringsanstalt upprättas av staten, men att Konungen äger att såsom dylik anstalt erkänna jämväl anstalt, som med eller utan statsbidrag af kommun eller enskilda anordnats för uppfostran av vanartiga minderåriga. Om uppfostringsanstalten säges, att den skall vara så anordnad, att en var av dess elever må komma i åtnjutande av den särskilda handledning och vård, som erfordras för hans uppfostran till gudsfruktan och arbetsduglighet; elever af olika kön få ej intagas i samma anstalt (1 och 3 §§). Verkställighet af förordnande om intagande i allmän uppfostringsanstalt sker genom Konungens befallningshavandes försorg och äger rum utan hinder därav att beslutet ej vunnit laga kraft (2 §). Har minst ett år förflutit, sedan elev blifvit intagen i allmän uppfostringsanstalt, äger an-

staltens styrelse, därest sådant finnes gagneligt för eleven, tillsvidare eller för viss tid överlämna honom till enskild vård och tillsyn eller anställa honom i tjänst eller yrke; denna åtgärd kan ock vidtagas tidigare, om särskilda omständigheter föranleda det och den myndighet, som äger uppsikt över anstalten, samtycker därtill. Då dylik åtgärd vidtages, skall förbehåll göras om rätt för styrelsen att när som helst återtaga eleven; och styrelsen är skyldig att återtaga eleven, om hans uppförande eller annat förhållande föranleder därtill. Anstaltens styrelse skall öva uppsikt över elev, som vistas utom anstalten; den äger för sådant ändamål påkalla biträde av prästerskap, kommunal- eller polismyndighet (4 §). Då elev vunnit nödig stadga i sinnesriktning och uppförande, skall han utskrivas från anstalten. Utan särskilt tillstånd av den myndighet, som äger uppsikt över anstalten, må dock utskrivning ej ske förrän två år efter det elev intogs i anstalten. Senast då elev uppnått 20 år skall han utskrifvas (5 §). Under den tid, elev är inskriven vid anstalten, står han under dess styrelses och föreståndares husbondevälde samt är underkastad disciplinär bestraffning av dem. Styrelsen har att för elev, som utskrives, utse första anställningen, vilken eleven icke äger lämna utan styrelsens tillstånd förrän ett år efter utskrivningen (6 §). Misstänkes den, som på grund av domstols förordnande blivit intagen i allmän uppfostringsanstalt, att hava före intagandet i anstalten begått brott, därför han icke undergått rannsakning, må, ändå att brottet hörer under allmänt åtal eller det av målsägaren till åtal angivits, allmän åklagare ej tala därå, utan att Konungens befallningshavande i den ort, där brottet är begånget, giver lov därtill. Detsamma gäller, där den, som intagits i allmän uppfostringsanstalt, misstänkes att hava efter intagandet i anstalten och innan han därifrån utskrivits gjort sig skyldig till brott (7 §). Varder någon, sedan domstol förordnat om hans insättande i allmän uppfostringsanstalt, men innan han från anstalten utskrivits, övertygad att hava begått annat brott, är förordnandet förfallet. Förekomma på en gång till verkställighet sådant förordnande och annat beslut, varigenom samma person blivit dömd till straff, är förordnandet ock förfallet, så framt detta straff är av svårare art än fängelse, eller ock de förskyllda straffen tillsammans uppgå till fängelse i mera än 6 månader (8 §). Har ej domstols förordnande om minderårigs insättande i allmän uppfostringsanstalt gått i verkställighet, innan han uppnått 18 år, är förordnandet förfallet (9 §). Slutligen givas (10 och 11 §§) vissa regler om uttagande hos elev eller hans föräldrar av gottgörelse för elevs vård och underhåll.

Genom chefens för kungl. justitiedepartementet cirkulär den 31 december 1904 bestämdes, att minderårig av mankön skall intagas i tvångsuppfostringsanstalten å Bona i Östergötlands län och minderårig av kvinnkön i diakonissanstaltens i Stockholm skyddshem för vanartiga flickor å Sjötorp i Huddinge socken av Stockholms län, att före den minderåriges avsändande anstaltens direktör och beträffande kvinnorna diakonissanstalten skall underrättas om avsändandet, samt att Konungens befallningshavande tillhandakomna protokoll och utslag i målet skall jämte fullständigt prästbetyg angående den minderårige, så snart ske kan, översändas till den anstalt, vari den minderårige intagits. Enligt cirkulär den 28 september 1906 emottagas från och med den 1 oktober 1906 minderåriga kvinnliga förbrytare i diakonissanstaltens hem å Viebäck i Jönköpings län.

För verksamheten vid Bona utfärdades en kungl. stadga den 16 september 1904. En ny stadga fastställdes den 15 december 1911, och ändrades i samband därmed anstaltens benämning till Statens uppfostringsanstalt å Bona. Stadgan av år 1911 gäller fortfarande, dock med en mindre ändring i 25 § av den 10 oktober 1913. Inseende och kontroll över anstalten å Bona utövas enligt stadgan av Konungens befallningshavande i Östergötlands län. — Över anstalten å Viebäck utövar Konungens befallningshavande i Jönköpings län uppsikt.

Genom kungl. kungörelsen den 14 oktober 1904 infördes i 20 § av kungl. förordningen angående expeditionslösen den 7 december 1883 stadganden om tiden för insändande från domstolen till den verkställande myndigheten av dels skriftligt besked om beslutet angående minderårigs insättande i allmän uppfostringsanstalt dels rättens utslag och protokoll i målet.

Förslag till ändringar vid 1909 års riksdag.

Vid riksdagen år 1909 väcktes inom andra kammaren en motion (nr 18), i vilken med hänvisning till de goda resultat, som vunnits genom minderåriga förbrytares intagande i allmän uppfostringsanstalt, hemställdes om sådan ändrad lydelse av 5 kap. 3 § strafflagen, att domstols rätt att meddela förordnande om insättning i allmän uppfostringsanstalt måtte utsträckas även till de fall, då brottet, som den minderårige begått, belades med straffarbete i högst 6 månader. Lagutskottet, som avgav utlåtande över motionen, erinrade, att ekonomiska skäl torde hava medverkat till att stadgandet i fråga begränsats till dem, som dömts till böter eller fängelse i högst 6 månader, samt erkände, att hänvisande till allmän uppfostringsanstalt lämpligen kunde ske i större omfattning än gällande lag

medgåve. I fråga om unga förbrytare talade enligt utskottets åsikt starkare skäl än eljest för att vid samhällets reaktion mot brottsligheten hänsyn toges till brottslingens beskaffenhet, de omständigheter, som gjort honom till den han är, och de förutsättningar till förbättring, som hos honom kunna förefinnas, och det torde därför vara obestridligt, att i fråga om unga personer uppfostran oftare vore ett verksammare medel än straff, då det gällde att rätta en rättstridig vilja. Enär motionärens förslag till lagbestämmelser i fråga om straffarbete omfattade de fall, då domen lydde å sådant straff ända till 6 månader, men beträffande fängelsestraffet stannade vid den nuvarande begränsningen eller att dylikt straff ådömts i högst 6 månader, vilket motsvarade endast 3 månaders straffarbete, ansåg utskottet sig dock icke kunna förorda motionärens förslag, som härutinnan tydligen avvek från den i strafflagen eljest antagna grundsatsen beträffande straffarternas inbördes förhållande. Tillika erinrade utskottet, att statens uppfostringsanstalt vid Bona med redan gällande lagstiftning var tagen i anspråk i den utsträckning, att något avsevärt större antal icke med anstaltens dåvarande omfattning kunde mottagas, samt att, även om kostnadsfrågan icke skulle lägga något avgörande hinder i vägen för en önskvärd lagändring i nu föreslaget syfte, utskottet i saknad av utredning härutinnan icke kunnat bilda sig någon bestämd mening angående konsekvenserna av motionärens förslag. Med stöd av vad sålunda anförts hemställde utskottet om skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utredning, i vad mån ändring skulle kunna ske av 5 kap. 3 § strafflagen, i syfte att där omförmälda unga förbrytare måtte i större utsträckning än för närvarande är medgivet kunna insättas i allmän uppfostringsanstalt, samt om framläggande för riksdagen av de förslag, vartill en dylik utredning kunde föranleda. Utskottets hemställan bifölls av riksdagen, vars skrivelse i ämnet är dagtecknad den 16 mars 1909. Över riksdagens skrivelse hava på grund av erhållna remisser utlåtanden avgivits av fångvårdsstyrelsen, styrelsen för statens uppfostringsanstalt å Bona samt styrelsen för svenska diakonissällskapet.

Ytterligare framställningar hos Kungl. Maj:t.

Hos Kungl. Maj:t har vidare gjorts en del andra framställningar i fråga om lagstiftningen rörande minderåriga förbrytare och deras behandling. Sålunda har styrelsen för statens uppfostringsanstalt å Bona i skrivelse den 22 augusti 1913 hemställt om vissa åtgärder för beredande av vård åt elever lidande av tuberkulos, över vilken framställning medicinalstyrelsen avgivit utlåtande. Styrelsen för anstalten å Bona har vidare i skrivelse den 13 januari 1915 hemställt om ändring i lagen angående verkställighet av

domstols förordnande om tvångsuppfostran i syfte att elev, som intagits i allmän uppfostringsanstalt efter det han fyllt 17 år, måtte kunna kvarhållas där intill uppnådda 21 år. Slutligen har svenska diakonissällskapet i sin årsberättelse för år 1914 angående sällskapets hem å Viebäck hemställt om lagbestämmelser i syfte att bereda hemmen trygghet mot intagande i desamma av elever, som äro behäftade med könssjukdom eller befinna sig i grossess, vilken hemställan förordats av Konungens befallningshavande i Jönköpings län.

Kommitténs uppdrag.

Riksdagens ovannämnda skrivelse med däröver avgivna yttranden har genom remiss den 4 februari 1910 av Kungl. Maj:t öfverlämnats till fattigvårdslagstiftningskommittén med uppdrag att efter verkställande av den vidare utredning, som i ärendet kunde vara erforderlig, till Kungl. Maj:t inkomma med det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning. Vidare hava genom särskilda remisser jämväl de tre övriga hos Kungl. Maj:t gjorda framställningarna, om vilka här ovan förmälts, överlämnats till kommittén för att tagas under övervägande vid kommittén eljest givna uppdrag.

B. De allmänna uppfostringsanstalternas verksamhet.

Statens uppfostringsanstalt å Bona.

För minderåriga förbrytare av *mankön* finnes, såsom redan nämnts, en statens uppfostringsanstalt å Bona i Östergötlands län, vilken trädde i verksamhet under år 1905. Anstalten anordnades från början för 96 elever. I anstalten hava under tioårsperioden 1905—1914 intagits 407 elever, nämligen år 1905: 16, år 1906: 54, år 1907: 37, år 1908: 32, år 1909: 26, år 1910: 38, år 1911: 43, år 1912: 46, år 1913: 67 och år 1914: 48. Medelantalet nyintagna uppgår alltså för år till 40,7. Under första verksamhetsåret intogos allenast 16, och ett anmärkningsvärt litet antal nyintagna är jämväl att anteckna för år 1909. För år 1906 uppgick antalet till 54, en siffra, som överskridits allenast år 1913, då antalet nyintagna steg till 67. Den stora tillströmningen under år 1913 medförde, att anstalten under nämnda år fick mottaga ett större antal elever än det, för vilket den avsetts; vid nämnda års slut uppgick antalet kvarvarande elever till 121, ett antal, som trots det mera normala tilloppet under år 1914 då steg till 126, alltså 30 mer än det, för vilket anstalten beräknats. Ökningen har fortgått under innevarande år, så att antalet i anstalten befintliga elever den 1 oktober 1915 utgjorde ej mindre än 139 stycken. Genom utskrivning under oktober 1915 nedgick antalet dock åter, så att detsamma den 1 november 1915 utgjorde 122 elever.

Rörande de straff, som varit ådömda de å Bona intagna eleverna, men utbytts mot tvångsuppfostran, har med ledning av anstaltens årsberättelser gjorts följande sammanställning:

Intagna i anstalten år	Antal dömda							
	till fängelse i						till böter*	Summa
	1 mån.	2 mån.	3 mån.	4 mån.	5 mån.	6 mån.		
1905	2	4	2	1	1	—	6	16
1906	5	10	8	6	2	8	15	54
1907	6	4	6	3	2	3	13	37
1908	6	3	4	5	2	—	12	32
1909	3	2	4	6	1	2	8	26
1910	6	3	10	5	1	4	9	38
1911	3	9	8	6	3	9	5	43
1912	2	8	13	6	1	6	10	46
1913	6	8	12	14	4	8	15	67
1914	4	9	20	4	1	4	6	48
Summa	43	60	87	56	18	44	99	407

* De ådömda böterna hava växlat mellan 10 och 375 kronor.

Ur årsberättelserna meddelas här de brott, för vilka de intagna dömts:

Intagningsår	Summa dömda	Dömda för: Stöld med inbrott eller eljest kvalificerad	Enkel stöld	Snatteri	Bedrägeri	Förskingring	Förfalskning	Misshandel och andra våldsbrott	Våldtäktsförsök	Otuktsbrott	Djurplågeri	Mordbrand och attentat å järnväg	Skadegörelse	Hemfridsbrott	Fylleri, oljud m. m.
1905	16	3	5	6	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
1906	54	4	28	13	—	2	1	5	—	—	1	—	—	—	—
1907	37	4	14	8	1	1	—	4	—	—	—	—	—	3	2
1908	32	1	12	12	—	3	—	3	—	—	—	—	—	1	—
1909	26	1	10	10	1	—	1	1	1	—	—	1	—	—	—
1910	38	10	9	9	1	3	—	4	—	—	—	1	—	1	—
1911	43	14	15	6	1	1	—	3	—	—	—	1	—	2	—
1912	46	8	25	4	1	1	—	3	1	—	1	1	—	—	1
1913	67	20	21	15	—	3	1	1	2	1	—	—	2	—	1
1914	48	9	25	8	—	2	1	3	—	—	—	—	—	—	—
Summa	407	74	164	91	6	16	4	28	4	1	2	4	2	7	4

Enligt från anstalten erhållna uppgifter hade av de intill 1914 års slut intagna 407 eleverna 88 vid ankomsten till anstalten redan fyllt 17 år; av dessa hade 29 vid ankomsten nått en ålder av 17 $^1/_2$ år.

Medelåldern vid inträdet å anstalten utgjorde år 1905 16 år 13 dagar och har därefter växlat mellan 16 år 2 månader 6 dagar (år 1913) samt 16 år 6 månader 20 dagar (år 1911).

I anstaltens berättelse för år 1914 finnes en redogörelse för omsättningen av elever under åren 1905—14, vilken här intages:

»Av samtliga under anstaltens 10 verksamhetsår dit överlämnade elever, uppgående till ett antal av 407,
voro vid 1914 års utgång definitivt utskrivna..... 211
villkorligt utskrivna 40
döda 4
rymda och ej ertappade..... 5
avviken till Amerika 1
dömda till straffarbete och ur anstaltens minnesbok avförda ... 9
på grund av uppnådd 20-års-ålder avförda 6
på grund av överrätts upphävande av underrätts förordnande om tvångsuppfostran hemsända 3

överlämnade till fattigvårdsmyndighet	2	
vid anstalten kvarvarande	126	407 »

I de flesta fall hava eleverna blivit villkorligt utskrivna enligt 4 § i verkställighetslagen, innan den definitiva utskrivningen ägt rum. Vill man alltså hava uppgift på tiden för elevernas vistelse vid själva anstalten, har man att taga hänsyn till tiden för den villkorliga utskrivningen, för så vitt denna sedermera efterträtts av en definitiv utskrivning, utan att eleven dessförinnan återtagits till anstalten.

Från anstalten hava erhållits följande uppgifter rörande tiden för elevernas vistelse vid själva anstalten:

de	år	1905	anlända	eleverna	vistades	vid	anstalten	i medeltal	2	år	4 mån.	7 dagar
»	»	1906	»	»	»	»	»	»	2	»	4 »	13 »
»	»	1907	»	»	»	»	»	»	2	»	1 »	2 »
»	»	1908	»	»	»	»	»	»	2	»	3 »	11 »
»	»	1909	»	»	»	»	»	»	2	»	3 »	1 »
»	»	1910	»	»	»	»	»	»	2	»	2 »	4 »
»	»	1911	»	»	»	»	»	»	2	»	2 »	10 »
»	»	1912	»	»	»	»	»	»	2	»	— »	28 »
»	»	1913	»	»	»	»	»	»	2	»	— »	10 »

Uppgifterna visa, att tiden för elevernas vistelse på själva anstalten så småningom kunnat göras allt kortare. Vid det låga medeltalet för år 1913 torde dock ej få fästas alltför stor vikt, enär en del av de under år 1913 intagna eleverna vid tiden för uppgiftens lämnande (september 1915) ännu varit kvar vid anstalten.

I anstaltens årsberättelser gives på flera ställen uttryck åt att uppfostringsarbetet burit goda frukter. Uti berättelsen för år 1914 heter det härom: »Vid undersökning av de elevers uppförande och vandel, som från anstalten definitivt utskrivits, har det visat sig, att beträffande 69,23 % uppförandet kan betecknas såsom tillfredsställande eller gott, beträffande 8,24 % såsom tvivelaktigt och beträffande 22,53 % såsom otillfredsställande eller dåligt. I sistberörda kategori ingå de, som återfallit i brott och härför blivit straffade. I fråga om några av dessa bör dock anmärkas, att de efter *ett* återfall synes hava börjat en bättre vandel.»

I detta sammanhang böra också anföras följande uttalanden av styrelsen. I berättelsen för år 1912 heter det:

»Såsom ett allmänt omdöme om verksamheten vid Bona under år 1912 har anstaltens direktör och andra befattningshavare inför styrelsen uttalat, att nämnda verksamhetsår får anses såsom det bästa, de hittills tillryggalagt. Ett för uppfostringsarbetet välgörande lugn har satt sin prägel på

året. Elevernas uppförande och hela hållning har ådagalagt en hos dem växande tro på att samhället genom sina åtgärder med dem avser deras bästa. För anstaltens befattningshavare har den mera vänliga och förstående uppfattning av anstaltens verksamhet, som under senare år gjort sig gällande bland allmänheten, medfört en betydande lättnad i deras krävande uppgift.»

I berättelsen för år 1913 skriver styrelsen:

»I styrelsens redogörelse för verksamheten vid Bona under år 1912 uttalades bland annat, att nämnda verksamhetsår finge anses såsom ett av de bästa dittills tillryggalagda. Ett för uppfostringsarbetet välgörande lugn hade satt sin prägel på året. Det är med stor tillfredsställelse som styrelsen konstaterar, att samma omdöme kan avgivas om det under år 1913 vid anstalten bedrivna arbetet. Väl har detta arbete på grund av under året inträdd betydande ökning av elevantalet ställt mycket stora krav på anstaltens befattningshavare, vilka även under relativt lugna förhållanden inom anstalten hava att kämpa med svårigheter, som icke förekomma i annan pedagogisk verksamhet, men de hava dock förskonats från allt för stora missräkningar. De hava fått erfara en alltjämt växande känsla av lättnad i arbetet genom ökad förvissning om att deras strävanden för vilsekommen ungdoms tillrättaförande icke visat sig resultatlösa, utan tvärtom synas bära goda frukter.»

Beträffande kostnaden för statens uppfostringsanstalt å Bona må här nämnas, att för densamma upplåtits vissa delar av kronodomänen Bona, vilkas taxeringsvärde för år 1914 utgjorde 222,000 kronor. För byggande av själva anstalten — 2 elevbyggnader och 1 ekonomibyggnad — samt planerings-, väg- och hägnadsarbeten har av riksdagen på extra stat för åren 1903—05 anslagits tillhopa 395,000 kronor. Vidare har under åren 1904—1908 anslagits tillhopa 99,293 kronor 43 öre för ytterligare nybyggnader, reparationer av befintliga hus m. m. Till inköp af inventarier för själfva anstalten har anvisats 25,600 kronor samt till anskaffande av inventarier för jordbruket m. m. 41,555 kronor.

I riksstaten för år 1916 upptages för anstalten två förslagsanslag, båda såsom extra anslag, nämligen

avlöningar åt tjänstemännen högst	26,345	kronor
kost och beklädnad åt eleverna m. m.	52,000	»
eller tillhopa	78,345	»

Årskostnaden per elev under år 1914, då å statsanslaget uppbars 81,420 kronor och medeltalet elever uppgick till 122.2, utgjorde, om allenast det

direkta statsbidraget tages i beräkning, 666 kronor 25 öre. Beräknar man tillika, att en del av anstaltens utgifter täckas med inkomster från jordbruk, skog och verkstäder m. m., för år 1914 12,155 kronor 76 öre, uppgick årskostnaden för elev under år 1914 till 765 kronor 76 öre.

Diakonissällskapets hem å Viebäck.

För minderåriga förbrytare av *kvinnkön,* om vilka domstol förordnat, att de skola insättas i allmän uppfostringsanstalt, finnes ingen statsanstalt, utan staten har träffat avtal med svenska diakonissällskapet, som i för ändamålet inrättade hem mottager sådana förbrytare. I början mottogos dessa å sällskapets skyddshem Sjötorp; men sällskapet anordnade sedermera ett särskilt hem för dem å egendomen Viebäck i Almesåkra socken av Jönköpings län, och detta erkändes genom kungl. brefvet den 16 juni 1906 såsom allmän uppfostringsanstalt. Här inrättades först ett hem för 12 flickor och därefter för att tillmötesgå det alltjämt ökade behovet ett andra hem, Björkhaga, likaledes med utrymme för 12 flickor. För verksamheten i fråga utgår bidrag af statsmedel. Staten betalar nämligen hyra för hemmens användande för statens räkning, ersättning för ved, inventarier och telefon m. m. samt bidrag till avlöning åt personal (2 föreståndarinnor, 2 biträden och 1 lärarinna samt avlöning åt prästerligt biträde); statsbidraget härför har under de senare åren utgått med ett belopp av 8,600 kronor. Vidare lämnar staten ett förslagsanslag för bespisning och beklädnad av eleverna samt beredande af läkar- och sjukvård, efter en beräkning av 1 krona för elev och dag, och ett belopp af 100 kronor för elevs utrustning vid utskrivning från hemmet. I riksstaten för år 1916 upptages detta förslagsanslag till 9,000 kronor. För år 1916 har alltså statens bidrag beräknats till 17,600 kronor.

Antalet af de elever, som emottagits i diakonissällskapets hem, utgjorde vid 1914 års slut 61. Medeltalet nyintagna har alltså varit 6.1 om året. Fördelade på de olika åren, utgjorde antalet nyintagna år 1905: 1, år 1906: 5, år 1907: 3, år 1808: 7, år 1909: 6, år 1910: 7, år 1911: 7, år 1912: 9, år 1913: 8 och år 1914: 8. Under tiden till 1914 års slut utskrevos inalles 35 elever; vid sistnämnda tidpunkt funnos å hemmen 26 elever. Under år 1915 har antalet nyintagna varit synnerligen stort och utgjorde redan för första halvåret 11. Då det på grund av den starka tillströmningen befanns omöjligt att mottaga alla, för vilka inträde begärdes, såg sig diakonissällskapets styrelse föranlåten att hos länsstyrelserna göra hemställan, att flera elever ej måtte sändas till hemmen, varefter blott 3 blivit ditsända. Genomsnittstiden för elevs vistelse vid hemmen har utgjort 2 år 5 månader 22 dagar.

Rörande resultatet av verksamheten har diakonissanstaltens föreståndare i en till kommittén avgiven promemoria anfört följande:

»Arbetet bland minderåriga förbrytare måste under alla förhållanden vara ett svårt och tålamodsprövande arbete. Detta har ock diakonissanstalten fått erfara. I synnerhet under de första åren visade sig detta arbete synnerligen svårartat. Dels inkom på hemmen en och annan elev, som knappt var lämplig för sådan fostran, dels voro de lokala förhållandena mera primitiva, dels ägde man då icke den pedagogiska erfarenhet, som sedan kunnat vinnas.

Under årens lopp har arbetet kommit i goda gängor, en pedagogisk tradition har vunnits och de elever, som en längre tid ha vistats på hemmen, giva de nykomna intrycket av att de trivas väl. Många unga hava först vid ankomst till vårdhemmet fått en aning om huru lång tid de hade att där tillbringa. De hava då — i sitt ungdomliga oförstånd — känt en missräkning att de icke i stället fingo en kortare tids fängelsestraff. Men sedan hava de i regel vuxit in i hemmet och lärt sig uppskatta den fostran de där mottaga. De hava blivit ett med hemmet och dess traditioner och särskilt vid högtider därstädes kunnat uttrycka den innerliga önskan, att också deras närmaste hade fått uppleva sådant. När skilsmässans timme kommer, torde de vara få, vilka icke — trots den lockande friheten ute i världen — med saknad se tillbaka på en period i livet, då de fingo många goda intryck och då de under hälsosamt arbete lärde förstå vad arbetsglädje är.

Hemmens belägenhet på landet har visat sig mycket fördelaktig. Den härliga lantluften bidrager till ett synnerligen gott hälsotillstånd och det lantliga arbetet har sitt eget behag med sig.

De ledande systrarna äro angelägna att så länge som möjligt stå i korrespondens med de utskrivna flickorna ävensom att bereda dessa rum på hemmet, då de önska återkomma dit såsom gäster eller då de tillfälligtvis kunna bliva utan plats.

Om arbetets frukter kan man icke på få år bilda sig så synnerligen bestämd uppfattning. Under de första åren, då, såsom nämnt, rätt svåra objekt erbjödos för fostran, fick man bevittna, att icke så få återgingo till sitt gamla liv. Men resultatet har påtagligen blivit alltmera gynnsamt, och så långt mänsklig beräkning kan avgöra, synes inemot $^2/_3$ bliva återförda till ett hederligt och arbetsamt liv. För övrigt vill man ej uppgiva hoppet att de, som ännu i dag kunna synas förlorade, dock erhållit i sina hjärtan något gott utsäde, som i sinom tid kan uppspira.

Allt nog, det kan sägas, att detta arbete trots sina förblivande svårigheter är ett hoppfullt arbete, vars vidare utveckling är högeligen önskvärd.»

C. Bör tvångsuppfostringsinstitutet utvidgas? Grunderna för utvidgningen.

Uttalanden vid förarbetena till gällande lag.

Redan vid förarbetena till den hos oss nu gällande lagstiftningen i ämnet väcktes fråga om intagande i allmän uppfostringsanstalt jämväl av unga personer, som dömts till straffarbete. Vid behandling inom högsta domstolen av förslaget till ändringar i 5 kap. strafflagen uttalade sig sex av de i förslagets granskning deltagande justitieråden för utsträckning af det föreslagna stadgandet därhän, att detsamma skulle kunna tillämpas vid olovligt tillgrepp, oavsett att brottet vore belagt med straffarbete. Under det en av dessa ledamöter ville begränsa bestämmelsen till vanliga tjuvnadsbrott, ansågo de övriga, att tvångsuppfostran ej borde vara utesluten ens vid lindrigare fall av inbrottsstöld. Det framhölls, att det, åtminstone i de större städerna, var just bland sådana unga förbrytare, vilka förövat olovligt tillgrepp, som man oftast anträffade för tvångsuppfostran lämpade personer, samt att dessa mer än andra voro utsatta för återfall, vadan det syntes högeligen önskvärt, att de kunde erhålla den hjälp till åstadkommande av ändrad sinnesriktning, som vistelsen i en uppfostringsanstalt måste giva. Den ledamot av högsta domstolen, som ej deltog i nyssnämnda anmärkning mot lagförslaget, ville sätta högsta åldersgränsen för intagande i uppfostringsanstalt till 16 år, men ansåg, att i sådant fall begränsningen i fråga om brottets beskaffenhet kunde sättas så högt, att endast brott, för vilka allmänna straffminima uppginge till minst ett eller två års straffarbete, undantoges.

Föredragande departementschefen anförde vid ärendets behandling inför Kungl. Maj:t att, ehuru en så utsträckt tillämpning av tvångsuppfostringssystemet, som förordats av högsta domstolens flesta ledamöter, även efter departementschefens mening antagligen skulle visa sig fördelaktig, det dock, med hänsyn till de kostnader, som härigenom komme att förorsakas, för det dåvarande icke borde föreslås någon ändring i det angivna syftet. Efter att hava redogjort för de beräknade kostnaderna för de anstalter, som erfordrades enligt förslaget, samt det ytterligare antal platser, vilka skulle bliva nödiga med den föreslagna utvidgningen, framhöll departementschefen, att kostnaderna för inrättandet och underhållet av så många uppfostringsanstalter uppenbarligen skulle bliva större, än att erforderliga medel lämpligen kunde av riksdagen på en gång begäras, varjämte det med fog kunde ifrågasättas, om det vore tillrådligt att, innan någon prak-

tisk erfarenhet här i landet vunnits om det nya systemets verkningar, inrätta så många anstalter. Lämpligare syntes det departementschefen i alla avseenden bliva att först efter det sådan erfarenhet vunnits vidare fortgå på den inslagna vägen.

I den skrivelse den 15 maj 1902, vari riksdagen meddelade, att den med vissa ändringar antagit Kungl. Maj:ts förslag, yttrades bland annat, att riksdagen även för sin del vore övertygad om att tvångsuppfostran i många fall skulle vara synnerligen ändamålsenlig gentemot minderåriga förövare av tjuvnadsbrott samt andra personer mellan 15 och 18 år, vilkas brott icke kunde försonas med lägre straff än straffarbete. Riksdagen, som vidare ifrågasatte, huruvida icke domstol borde tillerkännas befogenhet att under vissa förhållanden i stället för straff meddela varning eller annan tillrättavisning, ansåg sig dock ej av dessa orsaker böra avslå förslaget, då dess snara antagande var av högsta vikt. Därtill komme, att, innan ytterligare anstalter blivit uppförda, lagen redan av utrymmesskäl ej kunde utsträckas att omfatta flera än de nu i densamma upptagna kategorierna av minderåriga förbrytare. Men riksdagen höll före, att, i mån som de goda verkningarna av lagens bestämmelser inträdde — varom riksdagen vore övertygad — såväl Kungl. Maj:t som riksdagen skulle låta sig angeläget vara att vidtaga sådana åtgärder, som möjliggjorde lagens utsträckning till alla de fall, där en lycklig verkan av dess bestämmelser kunde vara att påräkna; och i samband med en dylik utvidgning av lagens verkningskrets torde tillfälle erbjuda sig att taga i övervägande, i vad mån jämväl övriga av riksdagen antydda uppfostringsmedel kunde och borde komma till användning.

Vid behandling inom riksdagen av förenämnda år 1909 väckta motion förefanns icke någon meningsskiljaktighet rörande lämpligheten av den då föreslagna utvidgningen. Fångvårdsstyrelsen, styrelsen för statens uppfostringsanstalt å Bona och styrelsen för svenska diakonissällskapet hava var för sig tillstyrkt riksdagens framställning.

Förarbetena till ny straff lag.

Vid förarbetena till ny strafflag har frågan om behandling av minderåriga förbrytare varit föremål för särskild uppmärksamhet. Uti det av professor Johan C. W. Thyrén framlagda principbetänkandet rörande strafflagens revision (Principerna för en strafflagsreform, del I, sid. 135—150) har sålunda en ingående behandling ägnats åt minderårigas brottslighet. I det kommittén hänvisar härtill, vill kommittén i detta sammanhang blott framhålla, att professor Thyrén från behandling i uppfostringsanstalt vill undantaga allenast minderåriga, som begått mycket svåra brott.

Nyare anordningar för straffverkställighet beträffande yngre brottslingar.

Vid bedömande av frågan om utbytande av straff mot insättande i uppfostringsanstalt böra icke lämnas obeaktade de strävanden, som under de senare åren gjort sig gällande, att vid verkställighet av straff taga särskild hänsyn till de unga och anordna straffet för dem så, att strafftiden utnyttjas för att sätta dem i bättre stand att reda sig, då de ånyo komma ut i livet. Särskilt anmärkningsvärd är i sådant hänseende den framställning, som av fångvårdsstyrelsen gjorts hos Kungl. Maj:t i dess skrivelse den 3 juli 1912. Efter en uttömmande motivering, vari bland annat redogöres för det i England använda s. k. Borstalsystemet*, föreslog styrelsen, att i strafflagen skulle införas en ny straffart, benämnd korrektionsstraff, tillämplig därest någon, som fyllt 18 men ej 21 år, gjort sig saker till brott, som enligt strafflagen skulle föranleda fängelse eller straffarbete på viss tid, ej överstigande tre år. Korrektionsstraffet skulle komma till användning jämväl i fråga om den, som före fyllda 18 år gjort sig förfallen till fängelse eller straffarbete på högst nämnda tid, men prövades icke kunna eller böra intagas i allmän uppfostringsanstalt. Vid prövning om korrektionsstraff borde ådömas, skulle tagas i betraktande, huruvida de omständigheter, varunder brottslingen uppväxt och sedermera levat, samt hans personliga sinnesbeskaffenhet och övriga förutsättningar gåve vid handen, att hans framtida välförhållande med större sannolikhet skulle kunna vinnas genom dylikt straff än genom det straff, som eljest vore i lagen för brottet stadgat.

Uti det av sakkunniga för utredning av vissa till strafflagstiftningen hörande frågor den 29 december 1914 avgivna betänkande med förslag till lag angående verkställighet av straffarbete och fängelsestraff finnes en del föreskrifter, som avse yngre fångar. Sålunda föreslås, att fånge, som vid straffets början ej fyllt 20 år, skall avtjäna straffet helt eller delvis i huvudsakligen för yngre fångar avsedd straffanstalt, där det ej med hänsyn till strafftidens korthet, straffets art eller omständigheterna i övrigt finnes olämpligt. Vidare föreslås vissa modifikationer med hänsyn till sådana yngre fångar i fråga om tiden för enrumsstraffet och sättet för dess verkställande m. m.

Några lagbestämmelser hava visserligen icke utfärdats i det i fångvårdsstyrelsens ovanberörda skrivelse den 3 juli 1912 angivna syfte, men vissa åtgärder hava dock i fråga om straffverkställigheten vidtagits för att åstadkomma ett bättre utnyttjande av strafftiden för unga förbrytare.

---

* Se sid. 125.

Sålunda förordnas uti ett av fångvårdsstyrelsen den 3 januari 1914 utfärdat cirkulär, att till straffarbete i minst 3 månader dömda ynglingar skola sändas, om de ännu ej fyllt 18 år, till straffängelset i Uppsala och, om de fyllt 18 men icke 19 år, till straffängelset i Gävle. Beträffande fånge, som på grund av ungdom och anlag äger förutsättning att kunna uppläras i skrädderi eller sömnad, skomakeri, sadelmakeri, snickeri, måleri eller borstbinderi, skall enligt cirkuläret särskild anmälan göras för bestämmande av det fängelse, där straffet skall avtjänas. Uti förstnämnda bestämmelse har sedermera genom cirkulär den 28 juni 1915 gjorts den ändring, att till straffarbete i minst 3 månader dömda ynglingar, som ännu icke fyllt 19 år, skola sändas, om de äro dömda på kortare tid än 6 månader, till straffängelset i Gävle och vid en straffarbetstid av 6 månader och därutöver till straffängelset i Uppsala.

Om det fostringsarbete för tillrättaförande av unga manliga brottslingar, som med år 1913 begynt vid straffängelset i Uppsala, meddelar fängelsets predikant enligt fångvårdsstyrelsens berättelse för nämnda år följande: »Det gångna årets erfarenheter», säger han bl. a., »berättiga till oförbehållsamt erkännande av den vidtagna åtgärdens lämplighet. Först och främst möjliggör den större enhetligheten av fångstammen en större enhetlighet i fångarnas behandling, som särskilt är av betydelse för den inre sidan av fångvården. Av vikt synes ock vara att i största möjliga mån Uppsala fängelses egenskap av gossfängelse får bliva bestämmande för fängelsets organisation och utrustning i det hela.» — »De som haft lust för självstudier av ett eller annat slag, ha försetts med nödiga hjälpmedel. Över huvud har ett större krav på individualisering under nuvarande förhållanden gjort sig gällande än förr och har ock i största möjliga mån tillmötesgåtts. Till uppväckande av stämning av högtidlighet och andakt ha vid upprepade tillfällen sångstunder ägt rum inom fängelset, vid vilka körsång utförts. Även efter avslutandet av de söndagliga gudstjänsterna förekommer stundom solosång, som alltid i likhet med de större konserterna mötes av uppmärksamhet och tacksamhet från fångarnas sida. Av utomordentlig betydelse såsom stöd för den uppfostrande verksamheten är det arbete, som de unga fångarna ha att utföra. I detta avseende visar sig snickeriet erbjuda stora fördelar framför andra slag av arbete.» — »Gemensamt arbete i en ljus, rymlig slöjdsal eller ute på trädgårdsfälten under bar himmel står för mig som idealet för rationellt anordnat straffarbete för unga brottslingar. Ett trängande behov är, att tillfälle beredes till ordentlig gymnastik. Om ock svårigheter därför under nuvarande

förhållanden kunna förefinnas under de kallaste vintermånaderna, så kan dock under större delen av året gymnastik lätt utföras i sammanhang med de dagliga promenaderna i fånggårdarna.»

Några av kommitténs ledamöter hava avlagt ett besök å fängelset i Uppsala för att taga kännedom om verksamheten därstädes. Utmärkande för den nya anordningen är framför allt det större utrymme, som lämnats åt skolundervisning, gymnastik och uppfostrande arbete. Av de 24 i fängelset vid tillfället intagna sysselsattes ej mindre än 19 med snickeri. Var och en av dessa fångar har sitt arbetsrum (en med stort fönster försedd cell, vartill dörren hålles låst) med hyvelbänk, verktyg och arbetsmaterialier; yrkesläraren går från den ene till den andre och undervisar dem eller infinner sig på deras begäran för att lämna upplysningar. De nyinkomna sättas ej genast i slöjden, utan få under den första tiden syssla med andra göromål såsom att knyta nät, spinna, laga strumpor o. s. v. Det är avsett, att de unga längre fram skola sysselsättas med trädgårdsarbete, för vilket ändamål intill fängelset belägen jord väntas bliva disponibel. För skolundervisningen finnes en särskild sal med plats för 6 fångar (under lektionen hava de skärmar mellan sig, så att de ej kunna se varandra), och där meddelas undervisning i vanliga skolämnen 3 à 4 timmar i veckan för varje läxlag. Gymnastik bedrives under vistelsen ute i promenadgårdarna. Enligt vad kommittén erfarit, är det meningen att söka vidare utbilda det nya systemet vid Uppsalafängelset, och planer äro å bane att även vid fängelset i Gävle träffa anordningar för de ungas uppfostran under fängelsetiden.

Kommitten förordar en utvidgning.

Ehuru alltså inom fängelserna börjat vidtagas åtgärder, syftande till ett bättre utnyttjande av fängelsetiden för de yngre förbrytarna, är det uppenbarligen ej möjligt att i fängelset, där vistelsen dessutom alltid måste bliva mera kortvarig, vinna samma resultat med hänsyn till de minderårigas uppfostran, som i en enkom för dem avpassad uppfostringsanstalt. Erfarenheten synes hava till fullo ådagalagt, att den uppfostringsverksamhet, som kommit till stånd på grundvalen av 1902 års lagstiftning, haft en stor uppgift att fylla och även i det stora hela visat sig motsvara de därpå ställda förväntningarna. Större delen av de elever, som utgått från de allmänna uppfostringsanstalterna, hava blivit laglydiga och arbetssamma medborgare, under det att de, utsläppta efter ett kortvarigt fängelsestraff, antagligen snart åter skulle kommit i delo med rättvisan eller eljest råkat på förfall. Det finnes ingen anledning att

antaga, att icke lika gott resultat skall kunna vinnas med en del av dem, som gjort sig skyldiga till brott, för vilket enligt lagen straffarbete ådömes. Särskilt i fråga om dem, som gjort sig skyldiga till tjuvnadsbrott — och dessa äro de flesta — lärer, på sätt redan anmärkts inom högsta domstolen, goda förutsättningar finnas att kunna med framgång utföra enahanda uppfostringsarbete, som nu med tillämpning av 5 kap. 3 § strafflagen kunnat komma de till fängelse dömda till del. Överhuvud taget synes någon meningsskiljaktighet icke finnas om angelägenheten av en utsträckning, och kommittén finner sig också böra utan tvekan förorda en sådan.

Utvidgningen bör begränsas till viss tids frihetsstraff.

Vad beträffar sättet för utvidgningen kan man tänka sig en sådan inskränkt till vissa arter av brott, närmast tjuvnadsbrotten, bland vilkas förövare man har att räkna med ett stort antal minderåriga. Emellertid synes det dock mindre lämpligt att begränsa uppfostringsförfarandet till dem, som gjort sig skyldiga till vissa arter av brott. Det hittills bedrivna arbetet å uppfostringsanstalterna synes ej heller hava givit anledning till något dylikt särskiljande, och även från fängelserna kunna exempel framdragas på ungdomar, dömda till straffarbete för andra brott än olovligt tillgrepp, vilka skulle lämpat sig för intagande å uppfostringsanstalt. Kommittén ansluter sig därför i detta avseende till det förslag, som gjordes i motionen till 1909 års riksdag och sedermera vunnit anslutning från olika håll, nämligen att förordnande om intagande i uppfostringsanstalt bör kunna meddelas även vid brott, som beläggas med straffarbete, och detta utan hänsyn till brottets art.

Med denna utgångspunkt är det emellertid dock nödigt att bestämma en viss gräns i fråga om strafftidens längd, utöver vilken ej må vara medgivet att sätta uppfostringsåtgärder i stället för straff. Såsom professor Thyrén i sitt ovan citerade arbete framhåller, torde nödvändigheten av en sådan gräns visserligen icke vara att söka däri, att icke den, som begått t. ex. ett mord, skulle vara mottaglig för uppfostringsåtgärder. Utan denna nödvändighet ligger i den allmänna rättsuppfattningen, som icke skulle känna sig tillfredsställd med att ett så svårt brott fritoges från straffpåföljd, samt i allmänpreventiva hänsyn. I fråga om var gränsen skall läggas, kunna åter olika meningar råda. Det synes dock kommittén föreligga starka skäl att här stanna vid den gräns av 6 månaders straffarbete och däremot svarande 1 års fängelse, som vid 1909 års riksdag ifrågasattes. I allmänhet torde kunna sägas, att de brott, som beträffande minderåriga kunna komma att beläggas med högre straff, äro av den svåra

beskaffenhet, att ovan angivna hänsyn icke medgiva straffets bortfallande. I alla händelser synes det vara försiktigast att vid den nu ifrågasatta förändringen, som ej avser någon omläggning av tvångsuppfostringsinstitutet, icke gå härutöver. Härtill kommer, att redan en utsträckning till straffarbete i 6 månader och motsvarande fängelsestraff, såsom nedan visas, kommer att medföra rätt stora kostnader för det allmänna.

Å andra sidan synas skäl ej föreligga att gå under nämnda gräns. Av de redogörelser, som nedan lämnas rörande minderåriga förbrytare ådömda eller av dem undergångna straff, framgår, att ett jämförelsevis stort antal sådana personer ådömts straffarbete i 6 månader, samt att en betydande del av dessa av fängelsemyndigheterna ansetts lämpliga för tvångsuppfostran. Gällande strafflag har visserligen för ett jämförelsevis stort antal brott straffets minimum förlagt vid 6 månaders straffarbete, vilka brott därigenom angivas såsom svårare; men även en stor del av dessa brott är otvivelaktigt av sådan art, att förordnande om intagande i uppfostringsanstalt bör kunna ifrågakomma, där omständigheterna i övrigt tala därför. Härtill kommer, att domstolen med anledning av bestämmelserna i 5 kap. 2 § strafflagen kan nedsätta straffet till hälften, och att alltså 6 månaders straffarbete icke beträffande de minderåriga är att betrakta som en minimigräns för dessa brott i samma mening som för vuxna brottslingar.

Frågan om gränsen bör läggas vid 6 månaders straffarbete eller sättas lägre, påverkas i viss mån också av möjligheten att erhålla erforderligt antal platser å lämpliga anstalter. Såsom nedan närmare beröres, har kommittén vid utredning av sistnämnda fråga kommit till det resultat, att hinder ej heller härutinnan bör möta för att välja 6 månaders straffarbete såsom gräns.

Ifrågasatta nya grunder för tvångsuppfostrans användning.

Såsom framgår av den vid betänkandet fogade redogörelsen för den utländska lagstiftningen kunna olika sätt tänkas för anordnandet av lagstiftningen rörande minderåriga förbrytare. Det kommittén givna uppdraget synes emellertid icke giva anledning till att föreslå några ändringar i huvudgrunderna för lagstiftningen. Så till vida kräves dock en prövning av de allmänna grunderna, som ett utsträckande av bestämmelserna i 5 kap. 3 § strafflagen till minderåriga, som dömts till straffarbete eller längre tids fängelse än 6 månader, kan tänkas kräva föreskrifter utöver dem, som ansetts nödiga, då användandet av tvångsuppfostran hade en mera begränsad omfattning.

a) Avtjänande av någon del av straffet.

Sålunda har ifrågasatts, att, om ett mera långvarigt straff skall kunna utbytas mot tvångsuppfostran, någon del av straffet bör vara verkställd, innan intagande i uppfostringsanstalt får äga rum. Med anledning av ett från svenska fångvårdssällskapet gjort uttalande, att uppfostringsförfarandet borde utsträckas till alla unga förbrytare i åldern 15—18 år utan avseende på beskaffenheten av det straff, som blivit dem ådömt, har fångvårdsstyrelsen i dess yttrande över riksdagens skrivelse den 16 mars 1909 framhållit, att den, som ådragit sig straffarbete på längre tid än 6 månader eller fängelse utöver 1 år, måste anses hava förövat ett brott av den samhällsfarliga beskaffenhet att fordran på internering och straff icke av hänsyn till den unge förbrytaren finge eftergivas, utan att han först fått tillfälle att ådagalägga sin bestående sinnesändring. Skulle behandling i uppfostringsanstalt för en sådan kunna ifrågakomma, borde detta enligt fångvårdsstyrelsens mening ske allenast i den ordning, att den unge förbrytaren först i straffanstalten avtjänade någon del av sitt straff och, om han härunder ådagalagt pålitligt bättringsuppsåt och fortsatt välförhållande, sedan efter någon tid överflyttades till uppfostringsanstalten.

Enligt kommitténs uppfattning skulle det vara mindre lämpligt att, då ett uppfostringsförfarande mot minderåriga kan tänkas skola komma till användning, först någon tid hålla dem i straffanstalt. Föreligga förutsättningar för uppfostringsförfarandet, bör detta snarast möjligt komma till användning, utan att man först håller dem till ett kortvarigt frihetsstraff, vars verkningar ej alltid kunna förutses. Skulle alltså en utsträckning av bestämmelsen i 5 kap. 3 § strafflagen att gälla även sådana personer under 18 år, vilka dömts till straffarbete i mer än 6 månader eller fängelse i mer än 1 år, såsom fångvårdsstyrelsen påpekat, kräva en väsentligare omläggning av hithörande stadganden för att erhålla nödiga garantier för uppfostringsförfarandets rätta tillämpning i sådana fall, synes härutinnan snarast föreligga ett ytterligare skäl att ej för närvarande gå längre än till nämnda gräns. Då kommittén också för sin del stannat vid att begränsa utsträckningen till dem, som gjort sig förvunna till straffarbete i högst 6 månader eller fängelse i högst 1 år, synes därmed också angelägenheten att nu tänka på den omgestaltning av stadgandet, som fångvårdsstyrelsen antytt, vara avlägsnad.

b) Återkallande av meddelat förordnande.

Vid en sådan utsträckning av tvångsuppfostran, som nu ifrågasättes, framträder också med större styrka ett annat spörsmål, som även förut varit föremål för övervägande, nämligen att förordnande om intagande i

uppfostringsanstalt under vissa förhållanden skall kunna återkallas och det ådömda straffet i stället gå i verkställighet.

Den förut omnämnda motionen vid 1909 års riksdag innehöll sålunda en hemställan härom, gående ut på att ett tillägg borde göras till 4 § i lagen den 27 juni 1902 angående verkställighet av domstols förordnande om tvångsuppfostran av följande innehåll: »Befinnes elev, som på grund av domstols förordnande intagits i allmän uppfostringsanstalt, genom dåligt uppförande skadligt inverka på övriga elever och låter han sig ej rätta, må styrelsen för anstalten därom göra anmälan hos Konungens befallningshavande i det län, varest anstalten är belägen. Konungens befallningshavande äger, då grundade skäl därtill föreligga, att skilja dylik elev från anstalten samt förordna, att det eleven ådömda straff skall i vanlig ordning verkställas.» Till stöd för det sålunda föreslagna stadgandet anfördes, att exempel kunde påvisas, då i anstalt intagen elev befunnits alldeles oemottaglig för den fostran, anstalten velat ägna honom, och genom sitt förhållande inverkat skadligt på de övriga eleverna, vadan hans skiljande från anstalten vore önskligt, men att sådant ej läte sig göra med lagens nuvarande lydelse. Det framhölls i motionen, att det ingalunda vore lätt att finna en fullt tillfredsställande form för ett sådant skiljande, men att det torde kunna ske på det sätt, att åt Konungens befallningshavande i det län, där anstalten vore belägen, medgåves rätt att efter anmälan av anstaltens styrelse och efter en ingående prövning av alla eleven berörande förhållanden skilja honom från anstalten samt förordna, att det honom ådömda straffet skulle i vanlig ordning verkställas.

Lagutskottet ansåg sig icke kunna tillstyrka motionärens förslag i denna del och anförde såsom skäl härför följande: »Mot motionärens förslag i denna del torde kunna från mera formell synpunkt invändas, att det synes olämpligt att åt administrativ myndighet överlämna att besluta om ändring av ett utav domstol meddelat, laga kraftvunnet beslut, något som skulle ske genom ett godtagande av motionärens förslag till ändring av sistnämnda lagstadgande. Men bortsett härifrån, skulle av detsamma kunna yppas den faran, att man med tillämpning av ett sådant stadgande kanske alltför snart komme att uppgiva hoppet om att kunna med de olika medel, som stå en uppfostringsanstalt till buds, rätta sådana vanartiga elever, varom här blir fråga. Har det verkligen visat sig, att uppfostringsarbetet är overksamt, kan även ifrågasättas, om fängelsestraff eller straffarbete skulle vara lämpligare för vinnande av det sökta målet. Den möjligheten vore ej heller utesluten, att en eller annan elev

skulle föredraga att undergå det honom ådömda straffet framför en längre tids vistelse å uppfostringsanstalt samt därefter inrätta sitt uppförande.»

Fängvårdsstyrelsen upptog i sitt nyssberörda utlåtande även denna fråga till bedömande och kom därvid till det resultat, att en utsträckning av stadgandet i 5 kap. 3 § strafflagen, så att jämväl minderårig, som dömts till fängelse i över 6 månader eller till straffarbete, kunde överlämnas till tvångsuppfostran, borde vara förenad med föreskrift om att uppfostringsförfarandet vid dåligt uppförande skulle kunna utbytas mot det ådömda straffet. Styrelsen yttrade härom följande:

»Även de, som dömts till straffarbete på kortare tid eller fängelse över sex månader men ej över ett år, torde vara sådana, att deras definitiva befrielse från undergående av straffet för att i stället intagas i uppfostringsanstalt, knappast bör helt göras beroende av den uppfattning, domstolen kunnat om dem förvärva. Visserligen lärer den, som dömes till sådant straff, nästan undantagslöst före utslagets meddelande ha hållits häktad; och upplysning om hans sinnesbeskaffenhet och övriga förhållanden torde således i allmänhet kunna i någon mån av häktets tjänstemän meddelas.

Då emellertid prövningen under den relativt korta rannsakningstiden icke kunnat bliva fullt tillförlitlig, synes en utsträckning av uppfostringsanstaltens användning för nyssnämnda unga förbrytare böra göras villkorlig, så att, om den unge under vistelsen i anstalten visar sig mindre mottaglig för fostran och av dåligt inflytande å kamrater eller dylikt, han må kunna överflyttas till straffinrättningen för undergående av det ådömda straffet. Någon reducering av strafftiden i visst förhållande till den tid, han vistats vid uppfostringsanstalten, synes för sådant fall knappast påkallad.

Beträffande den myndighet, vilken det må tillkomma att återkalla domstolens villkorliga medgivande av straffets utbytande mot uppfostran, tillåter sig styrelsen framhålla, att om, på sätt den så kallade löneregleringskommittén föreslagit och styrelsen i underdånigt utlåtande denna dag i anledning av kommitténs förslag ifrågasätter, statens uppfostringsanstalt å Bona och möjligen blivande andra sådana anstalter ställas under fängvårdsstyrelsens ledning, beslutet om där intagna unga förbrytares överflyttande till straffinrättning helt naturligt torde böra fattas av nämnda styrelse efter framställning från uppfostringsanstaltens föreståndare. Där den unge intagits i enskild, för ändamålet anvisad anstalt, torde även be-

träffande sådan person fängvårdsstyrelsen under nyssnämnda förutsättning böra äga att besluta, på det att enhet i förfarandet må ernås.

Skulle statens uppfostringsanstalter av ifrågavarande slag icke komma att stå under fängvårdsstyrelsen, läge det visserligen mindre nära till hands att åt sagda styrelse uppdraga att besluta om den unges överflyttande till fängelset; men då ärendet knappast kan vara av betydelse att böra hänskjutas till Eders Kungl. Maj:ts egen prövning, synes fängvårdsstyrelsen även i nu berörda fall böra övertaga uppdraget.»

I de tidigare årsberättelserna från diakonissällskapet rörande verksamheten vid Viebäck, framhölls upprepade gånger, att domstolarna förordnat om intagande å uppfostringsanstalt av minderåriga, som icke bort sändas till sådan anstalt utan hellre avtjäna det ådömda straffet. Årsberättelsen för år 1909 innehöll också en hemställan om ett tillägg till 4 § i lagen angående verkställighet av domstols förordnande om tvångsuppfostran av innehåll att elev, som inom viss kort tid efter sin ankomst till uppfostringsanstalt befunnes vara alldeles olämplig för fortsatt samuppfostran, skulle på styrelsens för anstalten framställning kunna av lämplig myndighet skiljas från anstalten och i stället åläggas att undergå det straff, som varit ådömt, men utbytts mot tvångsuppfostran. Klagomål av dylik art från Viebäck synas hava varit närmaste anledningen till det ovannämnda i riksdagen framburna förslaget om tillägg till nyssnämnda lagrum. Kommittén har vid besök å Viebäck gjort närmare förfrågningar i detta ämne och därvid erfarit, att man numera ej anser sig behöva någon ändring i detta avseende. Den förutnämnda svårigheten har nämligen gjort sig mindre gällande, sedan därstädes upprättats ännu ett hem, varigenom erhållits möjlighet att placera eleverna efter deras karaktär och uppförande, samt dessutom anstalter träffats för isolering av alltför besvärliga individer. Från anstalten å Bona har ej gjorts gällande något behov av ändring uti förevarande avseende. För övrigt har från både Bona och Viebäck framhållits, att domstolarnas tillämpning utav lagen åtminstone de senare åren varit sådan, att skäl till klagan i angiven riktning icke förefunnes. Utredningen rörande den minderåriges förhållanden och lämplighet för uppfostran vore numera i regel mycket fullständig och bedömandet därför också säkrare. Dessutom betonas, vad som redan framhållits av lagutskottet, att det ej vore riktigt att uppgiva hoppet om ett gott resultat av uppfostringsarbetet ens sedan eleven vistats en längre tid på anstalten, utan att man kunnat konstatera något tillfredsställande resultat av uppfostringsarbetet; det hade nämligen mer än en gång hänt, att elev, om vilken man ännu vid utskriv-

ningen hyst föga förhoppningar, efteråt visat sig hava verkligen blivit påverkad av uppfostringsarbetet och uppfört sig mönstergillt.

Saknaden av bestämmelser därom att elev, som inom uppfostringsanstalt visar sig särskilt svårbehandlad eller i väsentlig grad stör anstaltens verksamhet, kan efter myndighets beslut avlägsnas från anstalten och i stället insättas i straffanstalt för att underga honom ådömt straff, kan visserligen synas innebära en viss risk för dessa anstalter, en risk, som kan tänkas ökad vid tvångsuppfostrans användning beträffande dem, som dömts till straffarbete. Emellertid har denna omständighet enligt kommitténs uppfattning ej så stor betydelse, om man blott tillser, att uppfostringsanstalterna äro utrustade med möjligheter att vid förekommande fall disciplinärt behandla och för någon tid isolera dylika elever. Uttalandena från uppfostringsanstalterna synas giva vid handen, att man åtminstone numera ej anser sig behöva något stadgande i förevarande hänseende, och att en utvidgning av tvångsuppfostringsinstitutet ej bör föranleda någon ändring härutinnan. Med den utveckling, arbetet på detta område numera erhållit, bör det ej möta oöverstigliga svårigheter för uppfostringsanstalterna att finna sig till rätta även med besvärligare ungdomar. Härtill kommer vidare den av lagutskottet framhållna praktiska risk, som onekligen är förbunden med möjligheten för en elev att genom dåligt uppförande få tvångsuppfostran utbytt mot ett till tiden väsentligt kortare straff, liksom det måhända även kan under vissa förhållanden vara mindre välbetänkt att ställa i utsikt för anstalten att slippa ifrån en elev, som i början synes besvärlig och mindre mottaglig för uppfostran. Slutligen möter svårigheten att finna en lämplig form för utövande av den prövning, som här skulle äga rum. Det är förvisso ej utan betänklighet att låta en administrativ myndighet ingå på en realitetsprövning av frågan, huruvida domstolens beslut om intagande i uppfostringsanstalt bör bestå eller icke. Kommittén har med hänsyn till vad sålunda anförts ej funnit skäl att framlägga något förslag till ändring av nuvarande bestämmelser i ämnet.

c) Förordnande om tvångsuppfostran utan ådömande av straff.

Enligt 5 kap. 3 § strafflagen i dess nuvarande lydelse skall domstolen, även om den meddelar förordnande om tvångsuppfostran, i allt fall utsätta det straff, som den minderårige förskyllt. I de utländska lagarna är så vanligen ej fallet, utan förordnandet om uppfostran meddelas direkt; huruvida i visst fall detta förordnande förfallit och straff skall komma till användning, prövas av domstolen, då fråga därom senare väckes. Även hos oss har vid olika tillfällen påpekats såsom olämpligt att

mäta ut straff, då detta ej är avsett att komma till användning utan uppfostringsåtgärd i stället anlitas. (Se förhandlingarna vid kriminalkongressen i Stockholm år 1911.)

Enligt kommitténs uppfattning är det knappast av någon större betydelse för uppfostringsarbetets framgång, huru nu antydda spörsmål löses. Några direkta olägenheter av den nuvarande anordningen hava, så vitt kommittén har sig bekant, icke försports. Tvärtom har det stundom framhållits, att den omständigheten att skulden starkt betonas utgör ett medel att bringa den brottslige till eftertanke och ånger. För övrigt skulle en ändring på denna punkt, återverka på frågan om förfarandet i de fall, då jämte förordnande om tvångsuppfostran till verkställighet förekommer annat beslut, varigenom samma person blivit dömd till straff. Till någon sådan mera vittgående ändring, som alltså skulle bliva erforderlig, torde emellertid i detta sammanhang skäl ej föreligga.

Ett ytterligare spörsmål, som i detta sammanhang varit under överväganden, är, huruvida ej i vissa fall domstol borde tilläggas befogenhet att meddela tillrättavisning och varning i stället för att förordna om insättande i allmän uppfostringsanstalt. Hemställan om ett dylikt stadgande gjordes av åtskilliga ledamöter i högsta domstolen vid granskning därstädes av de föreslagna stadgandena rörande behandling av minderåriga förbrytare, och riksdagen ifrågasatte i sin ovanberörda skrivelse den 15 maj 1902 även en dylik befogenhet. I det betänkande, som avgavs den 17 maj 1902 av den s. k. strafflagskommittén, upptogs också spörsmålet, huruvida varning skulle med fördel kunna brukas i stället för eller jämte villkorlig dom. Nämnda kommitté fann emellertid av flera skäl stadgande om varning icke böra införas och, vad särskilt beträffar minderåriga förbrytare, ansåg kommittén, att efter ett genomförande av det till 1902 års riksdag framlagda förslaget om insättande i allmän uppfostringsanstalt samt med den villkorliga domens användande för yngre förbrytare i därför lämpade fall, det ej syntes tjänligt att med avseende å dessa införa ytterligare ett särskilt förfaringssätt. d) Varning.

Genom införandet i vårt straffsystem av institutet villkorlig dom har frågan om befogenhet för domstol att meddela varning fått minskad betydelse. Den villkorliga domen är, såsom av strafflagskommittén betonas, i själva verket en skärpt varning. Med en utvidgning av stadgandet i 5 kap. 3 § strafflagen till dem, som dömts till fängelse i högst 1 år eller straffarbete i högst 6 månader, skulle visserligen tvångsuppfostran kunna komma till an-

vändning i fall, da villkorlig dom är utesluten. Emellertid äro stadgandena om villkorlig dom för närvarande föremål för revision, i det särskilda sakkunniga tillkallats inom justitiedepartementet bland annat för detta spörsmål, och törhända kommer även i fråga om den villkorliga domen en utsträckning att äga rum. Eftersom varning är en åtgärd, vilken mera kommer till användning i sådana fall, da man anser sig kunna avstå från villkorlig dom, och alltså ligger närmare detta institut än tvangsuppfostran, har fattigvårdslagstiftningskommittén ej haft anledning att för sin del till vidare behandling upptaga förslaget härom.

e) Den processuella behandlingen av ifrågavarande mal.

I fråga om den processuella behandlingen av mal rörande minderåriga förbrytare har i utlandet, såsom även framgår av den härom lämnade redogörelsen, på senare åren rått ett synnerligen livligt meningsutbyte, som även på en del håll tagit sig uttryck i lagstiftningen. Det gäller införandet av vad som i diskussionen inom vårt land behandlats under benämningen »barndomstolar». Uppslaget härtill har närmast varit de i Nordamerikas Förenta stater införda »Juvenile courts». I samband med en noggrann förundersökning och efter domen följande övervakning, bådadera under domstolens ledning och överinseende, har man velat åt själva domstolsförfarandet giva en särskild, för de unga mera lämpad karaktär, än det vanliga förfarandet erbjuder. Till de processuella anordningarna ansluta sig ock på det närmaste de åtgärder, som anses böra anlitas för tillrättaförandet av de unga vilsekomna. Enligt de redogörelser som lämnats synes man med dessa anordningar hava i allmänhet nått synnerligen tillfredsställande resultat; och även hos oss hava röster höjts för införande av liknande domstolar eller undandragande i en eller annan form av målen angående de minderåriga förbrytarna från de vanliga domstolarna.

I det kommittén givna uppdraget ingår icke direkt frågan angående omläggning av det processuella förfarandet uti nu ifrågavarande mål. Man har uppenbarligen tänkt sig, att även med bibehållande av nu gällande regler för det processuella förfarandet en sådan utsträckning av tvångsuppfostrans användande till ytterligare kategorier av unga brottslingar, som riksdagens skrivelse i ämnet åsyftar, måste medföra stora fördelar i avseende å dessas behandling. Erfarenheten har nämligen, såsom förut är antytt, otvetydigt ådagalagt, att 1902 års lagstiftning i detta ämne haft att uppvisa goda resultat; en mycket stor del av de unga vilsekomna, som eljest sannolikt skulle för framtiden rekryterat förbrytarnas klass, hava genom tvångsuppfostringens användande återvunnits åt samhället. Kommit-

tén har icke heller för sin del funnit någon förändring av de processuella bestämmelserna i detta sammanhang vara av behovet pakallad. Visserligen äro de bestämmelser om förfarandet i brottmål rörande minderåriga, som gåvos år 1902, föga omfattande, men å andra sidan äro dessa stadganden så allmänna, att ett efter förhållandena lämpat förfarande väl kan utveckla sig. Kommittén tänker här särskilt på anordnandet av en tillfredsställande undersökning både före målets hänskjutande till domstol och under domstolsbehandlingen. Det har ju, såsom på annat ställe framhålles, från uppfostringsanstalterna vitsordats, att domstolarna visat sig alltmera förtrogna med sin ifrågavarande uppgift och att, särskilt under medverkan av frivilliga krafter, förundersökningarna blivit fullständigare och mera vägledande för det blivande uppfostringsarbetet; det bör ock vara att förvänta, att ett dylikt fruktbärande samarbete på den viktiga förundersökningens område skall än ytterligare utvecklas. Frågan om utbildande av förundersökningen i brottmål kräver för övrigt liksom varningen särskilt beaktande i samband med spörsmålet om den villkorliga domen och lärer i sagda sammanhang göras till föremål för särskild utredning, vilken torde bliva av betydelse jämväl för behandlingen av brottmål rörande minderåriga.

Minderåriga lösdrivares hänvisande till uppfostringsanstalt.

Vid överläggningar uti det till kommittén remitterade ärendet om revision av lagen rörande lösdrivares behandling har fråga uppkommit, att yngre lösdrivare icke skulle underkastas tvångsarbete i de vanliga tvångsarbetsanstalterna, utan med avseende på dem liksom för minderåriga förbrytare uppfostringsåtgärder i stället komma till användning. Jämväl uti nu ifrågavarande sammanhang har detta spörsmål diskuterats.

Enligt undersökningar, som av kommittén verkställts, hava under åren 1910—1914 för lösdriveri häktats och överlämnats till Konungens befallningshavande 165 personer i åldern 15—18 år, varav ej mindre än 116 kommo på Stockholm. Uti 52 av dessa fall har tvångsarbete ådömts och härav kommo 44 fall på Stockholm. Om Stockholm undantages, har under hela 5-års perioden i 8 fall dömts till tvångsarbete. Största delen av de till tvångsarbete dömda minderåriga utgöras enligt fängvårdsstyrelsens årsberättelser av kvinnor, och den omständigheten att de dömda huvudsakligen varit från huvudstaden ger stöd åt den förmodan, att det i huvudsak varit till lösaktighet förfallna kvinnor, som dömts.

Därest det skulle bliva fråga om att sända lösdrivare mellan 15 och 18 år till uppfostringsanstalt, torde man emellertid antagligen ej få att

räkna med så litet antal dömda, som ovan angivits, och de nämnda siffrorna torde därför ej kunna läggas till grund för en beräkning av det antal platser, som i en allmän uppfostringsanstalt kunde erfordras för minderåriga lösdrivare. En stor del av de minderåriga, som häktats för lösdriveri och bettleri, frigivas nämligen efter meddelad varning, och mot åtskilliga torde åtgärder ej vidtagas, emedan myndigheterna finna tvångsarbetet med avseende på dessa vara en olämplig åtgärd.

Vad först vidkommer kvinnor, vilka hemfallit åt lösaktighet — och dessa synas utgöra det största antalet av de enligt lösdrivarlagen behandlade minderåriga — är frågan om deras behandling ett spörsmål av mycket invecklad beskaffenhet; det bör med avseende å dem undersökas, om deras behandling som lösdrivare överhuvud taget är lämplig och om ej ett annat förfaringssätt kan givas, som lämnar större garantier för deras förbättring och återförande till dugliga samhällsmedlemmar. Den s. k. reglementeringskommittén har i sitt betänkande av den 31 december 1910 under hänvisning till det fattigvårdslagstiftningskommittén givna uppdrag rörande revision av lagstiftningen om lösdrivares behandling ansett sig icke böra närmare ingå på berörda spörsmål; och fattigvårdslagstiftningskommittén kommer också att i sammanhang med behandlingen av nämnda lagstiftning upptaga denna fråga till närmare övervägande.

Men även spörsmålet om behandling av unga personer, som eljest göra sig skyldiga till lösdriveri, synes lämpligast böra upptagas till prövning i sammanhang med lösdrivarlagstiftningen i övrigt. Vilka åtgärder, som böra vidtagas med avseende å de unga, är nämligen väsentligen beroende av, huru förfarandet med lösdrivare i allmänhet ordnas och särskilt i vad mån uppfostringssynpunkten därvid kan mera komma till sin rätt än för närvarande är fallet samt i sammanhang därmed särskilda anordningar beträffande ungdomen kunna vidtagas. De kommittén givna uppdrag beträffande lagstiftningen dels om lösdrivares behandling och dels om uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn, giva kommittén anledning att framdeles upptaga ifrågavarande spörsmål till förnyat skärskådande i hela dess omfattning.

D. Utredning rörande erforderliga anstaltsplatser.

Anstalterna otillräckliga för det närvarande behovet.

En förändring av 5 kap. 3 § strafflagen därhän, att jämväl minderåriga, som dömas till straffarbete i 6 månader och därunder eller fängelse i över 6 månader intill 1 år, kunna sändas till allmän uppfostringsanstalt, kräver anskaffande av nya anstaltsplatser. De nu befintliga anstalterna av denna art hava ej från början anordnats för mottagande av så många elever, som med nu gällande bestämmelser kommit i fråga att sändas till allmän uppfostringsanstalt, och anstalterna hava därför måst vidtaga provisoriska anordningar för att kunna mottaga de minderåriga, som överlämnats dit. Beträffande de kvinnliga förbrytarna har det, som ovan nämts, under år 1915 gått därhän, att anstalten förklarat sig förhindrad att tillsvidare mottaga flera elever. En utvidgning av anstalterna har därför också ifrågasatts för täckande av det nuvarande behovet.

Uppgifter ur rättsstatistiken rörande under år 1914 dömda minderåriga.

För att söka utröna antalet av dem, som med en utsträckning av 5 kap. 3 § strafflagen på sätt ovan antytts kunna antagas komma att sändas till uppfostringsanstalt, har kommittén till en början genomgått de uppgifter rörande under år 1914 dömda personer, som från straffregistret överlämnats till statistiska centralbyråns avdelning för rättsstatistik. Sådana uppgifter hava från straffregistret överlämnats rörande dem, som dömts till urbota bestraffning eller för snatteri ådömts böter. Rörande uppgifterna ifråga är att anmärka, att desamma i en del fall allenast innefatta upplysning om domstolen, som ådömt bestraffningen, samt det ådömda straffet. Då förevarande undersökning avsett allenast sådana dömda, som vid brottets begående fyllt 15 men ej 18 år, hava alla de fall, där åldersuppgift icke meddelats, måst lämnas ur räkningen. Möjligt är sålunda, att någon i nämnda ålder kommit att uteslutas ur redogörelsen, men antagligt är, att rörande de minderåriga i regel lämnats fullständiga uppgifter, så att de alla ingå i redogörelsen.

Resultatet av undersökningen framgår av följande sammanställningar.

Under år 1914 dömdes till urbota bestraffning eller för snatteri till böter 283 personer, som vid brottets begående fyllt 15 men icke 18 år; härav voro 34 kvinnor. Av de dömda erhöllo 117, därav 19 kvinnor, villkorlig dom. Förordnande om insättande i uppfostringsanstalt meddelades rörande 44 minderåriga, därav 8 kvinnor.

Av återstående 122 personer, rörande vilka straffet skolat bringas till verkställighet, voro dömda

till straffarbete	105,	därav	4	kvinnor,
» fängelse	15,	»	3	» , och
» böter	2.			

För de 15 till fängelse dömda har straffet i intet fall överstigit 6 månader.

Av de ovannämnda 105 till straffarbete dömda, rörande vilka straffarbetet skolat verkställas, hade vid brottets begående

11	fyllt	15	men	icke	16	år,
46	»	16	»	»	17	»,
48	«	17	»	»	18	».

Tiden för straffarbetet uppgick

till	högst		2	månader				i	15	fall,
»	mer	än	2	men	ej	över	3	månader »	29	»,
»	»	»	3	»	»	»	4	» »	23	»,
»	»	»	4	»	»	»	5	» »	8	»,
»	»	»	5	»	»	»	6	» »	13	»,
»	»	»	6	månader				»	17	».

Mer än $^4/_5$ av de brott, för vilka straffarbete ådömts, utgjordes av tillgreppsbrott, i de flesta fallen inbrottsstöld.

Om de 17 fall frånräknas, då straffarbetet uppgått till mer än 6 månader, återstå 88 fall. I huru många av dessa fall den dömde varit lämplig att sända till allmän uppfostringsanstalt, därest sådant varit medgivet, är icke möjligt att bestämma med ledning av de uppgifter, som legat till grund för undersökningen. Uti 3 av dessa 88 fall var den dömde kvinna. Till straffarbete i högst 3 månader voro dömda 44 personer, därav en kvinna.

Under åren 1904—08 i fängelserna intagna, till straffarbete dömda minderåriga.

Uti det utlåtande, som av fångvårdsstyrelsen avgavs över riksdagens skrivelse den 16 mars 1909, finnes en sammanställning av uppgifter från rikets straffanstalter rörande antalet under åren 1904—1908 i fängelserna intagna unga förbrytare, som varit dömda till straffarbete samt vid brottets begående fyllt 15 men icke 18 år, jämte tiderna för dem ådömt straffarbete. Denna sammanställning är av följande lydelse:

År	2 mån.		Från 2 till och med 3 månader		Från 3 till och med 4 månader		Från 4 till och med 5 månader		Från 5 till och med 6 månader		Summa	
	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.
1904	34	5	38	2	32	1	5	—	15	—	124	8
1905	45	3	29	4	25	2	8	—	16	1	123	10
1906	28	6	37	2	16	2	16	—	19	—	116	10
1907	15	1	18	1	12	1	7	—	13	2	65	5
1908	7	—	12	8	15	—	6	—	14	—	54	8

Under samma femårsperiod hade enligt de till fångvårdsstyrelsen inkomna uppgifterna endast inträffat ett fall, i vilket någon i förenämnda ålder haft att undergå fängelsestraff å längre tid än sex månader. Detta fall inträffade år 1908, då en 16 års yngling, som villkorligt dömts för inbrottsstöld till sex månaders fängelse, ådrog sig 50 kronors böter för snatteri samt förklarades skola avtjäna bägge bestraffningarna med fängelse i tillhopa sex månader åtta dagar.

Under åren 1909—14 i fängelserna intagna minderåriga.

För att vinna en fullständigare överblick över antalet minderåriga brottslingar har kommittén med ledning av de uppgifter, som till fångvårdsstyrelsen månatligen ingå från samtliga straffanstalter över de personer, vilka under näst föregående månad börjat straffarbete, fängelsestraff eller tvångsarbete, låtit för åren 1909—1914 uppgöra särskilda förteckningar. Dessa förteckningar utvisa bland annat följande.

Antal till straffarbete i högst 6 månader dömda personer av mankön i åldern 15—18 år, som under nedannämnda år börjat undergå straff:

	ålder vid domfällandet				summa
	15 år	16 år	17 år	18 år	
år 1909	2	14	20	21	57
» 1910	3	10	24	9	46
» 1911	1	8	14	8	31
» 1912	3	18	26	14	61
» 1913	8	16	33	18	75
» 1914	2	16	36	24	78
tillhopa	19	82	153	94	348

medeltal för år: 58,0.

Antal till straffarbete i över 6 månader dömda personer av mankön i åldern 15—18 år, som börjat undergå straff:

år 1909	14
» 1910	16
» 1911	12
» 1912	12
» 1913	10
» 1914	18
tillhopa	82

medeltal för år: 13,7.

Antal till straffarbete i högst 6 månader dömda personer av kvinnkön i åldern 15—18 år, som börjat undergå straff:

	ålder vid domfällandet				summa
	15 år	16 år	17 år	18 år	
år 1909	—	—	1	3	4
» 1910	—	—	—	—	—
» 1911	—	—	2	1	3
» 1912	—	1	2	3	6
» 1913	1	1	3	2	7
» 1914	—	1	2	2	5
tillhopa	1	3	10	11	25

medeltal för år: 4,2.

Antal till straffarbete i över 6 månader dömda personer av kvinnkön i åldern 15—18 år, som börjat undergå straff:

år 1909	—
» 1910	2
» 1911	1
» 1912	2
» 1913	—
» 1914	2
tillhopa	7

medeltal för år: 1,2.

Antal till urbota fängelsestraff dömda personer av mankön:

	ålder vid domfällandet				summa
	15 år	16 år	17 år	18 år	
år 1909.....	1	4	3	5	13
» 1910.....	—	3	12	15	30
» 1911.....	—	1	8	5	14
» 1912.....	—	2	4	3	9
» 1913.....	—	3	2	6	11
» 1914.....	2	4	5	3	14
tillhopa	3	17	34	37	91

medeltal för år: 15,2.

Tidslängden för urbota fängelsestraff översteg endast i ett fall 6 månader.

I flertalet fall har fängelsestraffet ådömts för brott mot krigs- eller sjölag, för misshandel, våld å polis, hemfridsbrott o. d.

För tillgreppsbrott har fängelsestraff ådömts i relativt få fall.

Antal till urbota fängelsestraff dömda personer av kvinnkön:

	ålder vid domfällandet				summa
	15 år	16 år	17 år	18 år	
år 1909.....	—	1	2	—	3
» 1910.....	—	1	1	—	2
» 1911.....	—	—	—	—	—
» 1912.....	—	1	—	—	1
» 1913.....	—	—	—	1	1
» 1914.....	—	—	—	—	—
tillhopa	—	3	3	1	7

medeltal för år: 1,2.

Antalet för tvångsuppfostran lämpliga.

För att i möjligaste mån kunna beräkna, huru många unga förbrytare utöver vad nu är fallet årligen skulle finnas lämpliga att intagas i uppfostringsanstalt, därest sådant varit medgivet även beträffande dem, som varit dömda till straffarbete i högst 6 månader eller till fängelse i högst 1 år, hade

fangvårdsstyrelsen före avgivandet av sitt ovan omförmälda yttrande hört vederbörande fängelsetjänstemän beträffande dem, som i fängelserna intagits *år 1908* och sålunda kunnat av tjänstemännen med ledning av förda anteckningar fullt ihågkommas. Nedan återgivna av styrelsen i yttrandet gjorda sammanställning, upptagande de under nämnda år till straffarbete i högst sex månader samt fängelse i högst ett år dömda unga förbrytare, visar, huru många av dem under de olika strafftidsgrupperna ansetts lämpligen bort intagas i uppfostringsanstalt.

	Straffarbete										Fängelse från 6 månader till och med 1 år.		Summa	
	2 mån.		från 2 till och med 3 månader		från 3 till och med 4 månader		från 4 till och med 5 månader		från 5 till och med 6 månader					
	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.
År 1908 intagna	7	—	12	8	15	—	6	—	14	—	1	—	55	8
Av dem lämpliga för uppfostringsanstalt...	3	—	8	3	7	—	3	—	7	—	1	—	29	3

Enligt förestående tabell skulle, framhåller styrelsen, användningen av uppfostringsanstalt för unga förbrytare, dömda till straffarbete i högst tre månader, ha medfört år 1908 en ökning i antalet till sådan anstalt överlämnade av 11 ynglingar och 3 flickor. Om användningen varit utsträckt till dem, som dömts till straffarbete i högst sex månader och fängelse i högst ett år, skulle hela ökningen för året uppgått till 29 manliga och 3 kvinnliga elever. Under antagande, att ungefärligen samma antal årligen tillkommer och att vistelsen vid anstalten för en var omfattar i medeltal två år — vilket likväl måste anses väl kort i synnerhet för dem, som dömts till straffarbete — skulle, enligt vad fångvårdsstyrelsen antog, behovet av platser å uppfostringsanstalt ökas vid en utsträckning till straffarbete i högst tre månader med 22 för ynglingar och 6 för flickor samt vid den ytterligare utsträckningen med 58 för ynglingar och 6 för flickor. Då några reservplatser måste beräknas och en förlängning av vistelsen vid anstalten i vissa fall vore önskvärd, torde de behövliga nya platserna vid

det senare alternativet enligt styrelsens förmenande icke få tänkas färre än omkring 70 för manliga och 8 för kvinnliga elever.

Då, enligt vad fångvårdsstyrelsens utredning utvisar, antalet unga manliga fångar, dömda till straffarbete på viss tid ej över 6 månader, i anmärkningsvärd grad nedgått under åren 1907 och 1908, en minskning som, efter vad fångvårdsstyrelsen antagit, föranletts av lagen den 22 juni 1906 angående villkorlig straffdom, har kommittén ansett nödigt att för ett senare år göra en liknande utredning som den av fångvårdsstyrelsen verkställda, och har kommittén härför valt *år 1914*. Vederbörande fängelseföreståndare hava därvid tillfrågats, dels huru många personer dömda för brott, begånget före fyllda 18 år, under år 1914 intagits i straffanstalt för undergående av fängelse i mer än 6 månader eller straffarbete, dels huru många av dessa fångar ansågos hava på grund av sinnesbeskaffenhet och omgivning samt graden av förståndsutveckling lämpligen bort intagas i allmän uppfostringsanstalt, därest stadgande därom funnits.

De uppgifter, som därvid erhållits, framgå ur följande sammanställning.

Tid för ådömt straffarbete	Antal i fängelse insatta		Därav enligt fängelseföreståndarens uppfattning lämpade för uppfostringsanstalt	
Högst 3 månader	39		21	
Mer än 3 men ej över 4 månader	22		13	
» » 4 » » » 5 »	9		1	
» » 5 » » » 6 »	12	82	10	45
» » 6 månader		19		13
Summa		101		58

Enligt de erhållna uppgifterna skulle ingen minderårig hava under året intagits för avtjänande av fängelse i mer än 6 månader. Anmärkningsvärt är, att av de till straffarbete i mer än 5 månader dömda ett jämförelsevis stort antal ansetts lämpliga för uppfostringsanstalt.

Jämföras dessa uppgifter med de ovannämnda i fångvårdsstyrelsens utlåtande upptagna för år 1908, då av 62 till straffarbete i högst 6 månader dömda ett antal av 31 eller alltså 50 % ansågos lämpliga för uppfostringsanstalt, visa siffrorna för år 1914 ett något högre procenttal för uppfostringsanstalt lämpliga, i det att av 82 intagna 45 eller nära 55 % skulle

vara att hänföra under denna rubrik. Stannar man vid straffarbete i 3 månader såsom maximum, skulle av de 27 under år 1908 i fängelserna intagna 14 eller 51,8 % varit lämpliga för uppfostringsanstalt samt av 39 under år 1914 intagna 21 eller 54 %. Till jämförelse härmed må nämnas, att av de år 1914 till fängelsestraff dömda minderåriga, tillsammans 99 (därav 40 dömts villkorligt), ett antal av 44, därav 8 kvinnor, på grund av domstols förordnande skolat sändas till uppfostringsanstalt, vilket utgör 44,4 % av hela antalet till fängelse dömda. Särskiljas i detta fall män och kvinnor, befinnes det, att av 84 män 36 eller 42,9 % samt av 15 kvinnor 8 eller 53,3 % sänts till uppfostringsanstalt. Då det torde vara att antaga, att de till fängelse dömda sändas till uppfostringsanstalt i större utsträckning än som kan antagas komma att äga rum beträffande dem, som gjort sig förfallna till straffarbete i motsvarande tid, synes man knappast hava att räkna med förordnande om intagande i uppfostringsanstalt i fullt så många fall, som beräknats av fängelseföreståndarna. Vid svårigheten att här få någon fullt bestämd siffra har kommittén stannat vid det antagandet att *hälften* av de till straffarbete i högst 6 månader dömda skulle lämpa sig för uppfostringsanstalten.

Antal platser för minderåriga av mankön.

Enligt den ovan lämnade redogörelsen för antalet av dem, som under åren 1909—1914 intagits i fängelserna för undergående av straffarbete i högst 6 månader, utgjorde dömda minderåriga av mankön i medeltal 58 om året. Törhända är dock detta medeltal för lågt att räkna med, då antalet under åren 1913 och 1914 intagna utgjorde respektive 75 och 78 samt 1914 års siffra för dem, som av domstolarna under året dömts till straffarbete i högst 6 månader, stiger till 85. Kommittén har därför ansett sig böra räkna med ett medeltal av 80. Utgår man från ett årligt medeltal av 80 till straffarbete i högst 6 månader dömda minderåriga av mankön och antager man, såsom ovan nämnts, att 50 % av dessa skulle lämpa sig för uppfostringsanstalt, skulle det årliga tillskottet bliva 40 elever.

För att erhålla uppgift om antalet för dessa erforderliga platser är det nödvändigt att känna medellängden för elevernas vistelse vid anstalt. Av de från Bona i sådant hänseende erhållna upplysningarna (sid. 27) framgår, att eleverna under de senare åren vistats vid anstalten i regel något över 2 år; medeltiden för vistelsen torde för närvarande kunna beräknas ej överstiga 2 år 2 månader. Med antagande att 40 årligen hänvisas till uppfostringsanstalt skulle krävas 87 eller i runt tal 90 nya anstaltsplatser för minderåriga förbrytare av mankön.

Antal platser för minderåriga av kvinnkön.

Vad beträffar behovet av platser för minderåriga förbrytare av *kvinnkön*, som dömts till straffarbete i högst 6 månader, utgjorde antalet under år 1914 dömda 3. Enligt uppgifterna från fängelserna hade under samma år 5 intagits till undergående av bestraffning. I medeltal för åren 1909—1914 hade 4,2 i åldern 15—18 år undergått straffarbete i högst 6 månader. Fångvårdsstyrelsen räknar i sitt utlåtande för år 1908 med 8 kvinnor, varav 3, alltså allenast 37,5 %, ansågos lämpliga för uppfostringsanstalt. I de från fängelseföreståndarna inkomna uppgifterna rörande de under år 1914 å fängelserna intagna har ej skilts på män och kvinnor. Det torde emellertid vara nog att räkna med att 3 till straffarbete i högst 6 månader dömda kvinnor årligen komma i fråga att sändas till uppfostringsanstalt Medellängden för de kvinnliga elevernas vistelse å uppfostringsanstalt har enligt meddelande från svenska diakonissällskapet varit i det närmaste 2½ år. För att fylla behovet av platser för ett beräknat antal av 3 årligen till uppfostringsanstalt hänvisade skulle alltså krävas 8 platser.

Beräknat platsantal enligt 1898 års kommittébetänkande.

För jämförelses skull ma här anmärkas det platsantal, som beräknades uti det betänkande och förslag angående minderåriga förbrytares behandling, som under år 1898 avgavs av särskilda kommitterade och vilket ligger till grund för gällande lagstiftning i ämnet. I nämnda betänkande meddelas uppgifter å antalet personer i åldern 15—18 år, som under år 1896 undergått fängelsestraff i högst 6 månader, samt om huru många av dessa kunde efter den erfarenhet, som vunnits om dem vid fängelset, anses med hänsyn till vilja och förståndsutveckling icke hava hunnit större mognad, än att de lämpligen bort insättas i allmän uppfostringsanstalt. Enligt dessa genom fångvårdsstyrelsen införskaffade uppgifter hade under år 1896 sammanlagt 64 ynglingar mellan 15 och 18 år undergått fängelse i högst 6 månader, och antogos av dessa 27 eller ungefär 42 % snarare hava bort insättas i allmän uppfostringsanstalt. Med den av nämnda kommitté antagna beräkningen av en 3-årig vistelse vid anstalten skulle alltså erfordrats 81 platser.

Procenttal i uppfostringsanstalt intagna av de år 1914 till fängelse dömda.

Någon uppgift, om förhållandet mellan de till fängelse i högst 6 månader dömda minderåriga och antalet till uppfostringsanstalt sända, finnes ej i den officiella statistiken. Av de undersökningar, som kommittén verkställt för år 1914, framgår, såsom redan anmärkts, att nämnda år 99

personer dömts till fängelse för brott, förövat i åldern 15—18 år, samt att rörande 44 av dessa eller 44,4 % meddelats förordnande om intagande i uppfostringsanstalt. Törhända skulle antalet av de senare varit större, om icke den villkorliga domen kommit till användning; genom denna undgingo 40 att intagas i fängelse, och antalet i fängelse intagna uppgick därför allenast till 15.

Hela antalet erforderliga anstaltsplatser.

Den gjorda utredningen giver således vid handen, att en utvidgning av 5 kap. 3 § strafflagen därhän att minderåriga, som dömts till straffarbete i högst 6 månader, skulle kunna få straffet utbytt mot vistelse å en allmän uppfostringsanstalt, torde medföra, att *omkring 90 platser behöva anskaffas för manliga och 8 platser för kvinnliga brottslingar i åldern 15—18 år.* Enligt kommitténs uppfattning är dock, vad den manliga ungdomen beträffar, siffran att anse som ett maximum, vilket sannolikt ej kommer att nås på åtskilliga år. I nästföljande avdelning upptages frågan, huru detta antal platser lämpligen skall kunna beredas.

E. Anstaltsplatsernas anskaffande.

Särskilda anstalter för de nytillkomna kategorierna?

Frågan om anordnandet av anstaltsplatser för de unga förbrytare, som genom utsträckning av stadgandet rörande förordnande om insättande i uppfostringsanstalt skulle komma att sändas till sådan, behandlades av fängvårdsstyrelsen i dess ovan omförmälda utlåtande. Fängvårdsstyrelsen anförde härom följande: »I händelse sådan ändring av 5 kapitlet 3 § strafflagen kommer till stånd, att uppfostringsanstalt tages i användning även för unga förbrytare, som dömts till straffarbete, lärer med nödvändighet en särskild anstalt böra för dem upprättas. Av verklig vikt måste nämligen vara, att icke dessa jämförelsevis svårare förbrytare sammanföras vid en gemensam anstalt med dem, som dömts till allenast böter eller fängelse och väl således torde få anses till sin moral mindre fördärvade. Det lärer med skäl kunna befaras, att de sämre individerna till sig neddraga de bättre, om de i kamratskap sammanträffa; och även om tänkbart vore, att full åtskillnad mellan grupperna kunde inom anstalten åvägabringas, skulle dock den stora olägenheten av samma anstalts användande för de olika slagen av unga förbrytare kvarstå, att den allmänna uppfattningen om anstalten och dess elever lätt kunde, till nackdel för de till böter eller fängelse dömde, påverkas genom därvaron av dem, som dömts till straffarbete. Olikartade anordningar måste ock i vissa avseenden vidtagas för de sistnämnda. Antalet sådana torde ock efter ovan framlagda beräkning bliva nog stort att fylla en anstalt av lämplig omfattning.»

Det synes visserligen, rent teoretiskt sett, som borde en viss sanning ligga i antagandet att den till strängare straff dömde, skulle vara mera fördärvad än den, som dömts till ett lindrigare straff; särskilt borde väl detta kunna sägas om den till straffarbete dömde, gent emot den, som dömts till fängelse eller böter. I fråga om de minderåriga torde erfarenheten dock knappast bekräfta riktigheten härav. Beträffande särskilt de brott, för vilka minderåriga oftast dömas, nämligen tillgreppsbrott, har den nämnda satsen alldeles icke någon allmän giltighet. Enligt gällande strafflag skola dessa brott i regel beläggas med straffarbete, men den allmänna meningen är väl numera, att dessa brott icke i och för sig äro kännetecknande för någon särskilt stor moralisk depravation eller oförbätterlighet. Även om man jämför med varandra de olika arterna av tillgreppsbrott, torde man nödgas erkänna, att de såsom

kvalificerade betraktade arterna, särskilt inbrottsstölden, där straffet endast i vissa särskilda undantagsfall kan sättas till fängelse, icke i och för sig alltid utmärka ett djupare sedligt fördärv hos gärningsmannen än vanlig stöld, för vilken i allmänhet vid synnerligen förmildrande omständigheter fängelse kan ådömas. Vidare är emellertid att uppmärksamma, att samma betingelser, som enligt nu gällande lag erfordras för att förordna om tvångsuppfostran i stället för straff, att nämligen den brottsliges sinnesbeskaffenhet och omgivning samt graden av hans förståndsutveckling göra sådan uppfostran lämplig, skulle uppställas även för de till straffarbete dömda. Likhet komme alltså att förefinnas med hänsyn till uppfostringsmöjligheterna och detta synes vara det väsentliga även vid bedömande av frågan om anstalternas anordnande. Med en noggrann prövning härutinnan från domstolarnas sida — och denna prövnings noggrannhet, stödd på en omsorgsfull utredning, är en nödvändig förutsättning för uppfostringsarbetets framgång, även när det gäller dem, som dömts till böter eller fängelse — synes i själva verket det personmaterial, som skall göras till föremål för uppfostran, bliva i stort sett detsamma, vare sig det gäller till fängelse dömda eller sådana, som dömts till straffarbete; och torde således några betänkligheter ej böra förefinnas mot ett sammanförande av dem till en och samma anstalt. Kommittén styrkes i denna sin uppfattning därav, att styrelsen för anstalten å Bona ej haft något att erinra mot ett sådant sammanförande. Och diakonissällskapets styrelse har i sitt yttrande över riksdagens skrivelse framhållit, att styrelsen, under förutsättning att huvudvikten lägges vid en sorgfällig individuell prövning, icke har något att erinra mot en lämpligt avvägd utvidgning, och detta så mycket mindre som styrelsen redan i åtskilliga fall kunnat tydligt konstatera, att elevs mottaglighet för tvångsuppfostran ingalunda står i direkt förhållande till den till tvångsuppfostran förvandlade strafftidens kortvarighet; tvärtom hade några av de allra svåraste eleverna varit ådömda endast obetydliga böter, under det flera av de mest tacksamma eleverna varit dömda till relativt långvarigt frihetsstraff. Åt en dylik uppfattning har ock givits flerfaldiga uttryck vid kommitténs besök å dessa anstalter.

Stora eller flera mindre anstalter?

Om man alltså i strafflagens karaktärisering av olika slags brott såsom varande av svårare eller lindrigare beskaffenhet icke bör hämta stöd för ett särskiljande ur uppfostringssynpunkt av de unga brottslingar, som överlämnas till uppfostringsanstalt, och man alltså ej heller har anledning

att från de minderåriga, som på grund av nu gällande lag sändas till uppfostringsanstalt, för en särskild dylik anstalt avskilja dem, å vilka detta institut genom utvidgningen skulle bli tillämpligt, borde tilläventyrs ett atskiljande äga rum enligt andra grunder. Detta kunde synas särskilt angeläget eller lämpligt nu, då genom institutets utvidgning ett avsevärt ökat antal unga brottslingar skall komma att underkastas uppfostran.

Det spörsmål, som härvid i synnerhet framställer sig till besvarande, är det om den lämpligaste storleken av de allmänna uppfostringsanstalterna. I denna fråga har under den diskussion, som förts angående förevarande ämne, mycket olika meningar gjort sig gällande. Somliga hava förordat större anstalter och andra föredraga smärre hem. Kommittén vill här särskilt erinra om det uttalande, som gjorts av professor Thyrén i det förut omnämnda arbetet »Principerna för en strafflagsreform» (s. 145): »Vare sig», säger han, »det från början, på grund av brottets eller brottslingens beskaffenhet, eller ock genom vad sedan inträffar, t. ex. återfall i brott, visar sig olämpligt att överflytta eller bibehålla den minderårige i privat hem, måste *anstaltsbehandling* tillgripas. Då nu i fråga om minderåriga i det allra längsta cell-livet bör undvikas och sålunda gemensamhet (om dagen) är nödig, så är det här mer än någonsin nödvändigt att med största omsorg uppdela dem i olika grupper, så att den ömsesidiga skadliga påverkan må bliva så ringa som möjligt. Oavsett den självklara åtskillnaden efter kön, böra de sålunda uppdelas efter olika ålder, olika grad av fördärv, olika begåvning. De utpräglat begåvade böra icke undervisas eller arbeta tillsammans med svagt begåvade, vilket plägar lända båda parterna till skada. Därför bör uppfostringsanstalten icke vara stor — icke heller i form av flere till ett helt förenade avdelningar; flere på olika orter belägna små anstalter äro att föredraga; såvitt möjligt ute på landet, även där annat arbete förekommer än jordbruk, vilket är oundgängligt beträffande de minderårige, som antingen äro kroppsligen oduglige till jordbruk eller visa så ringa intresse därför, att man måste taga för givet, att de efter utskrivningen icke stanna vid jordbruksarbete utan söka sig in i stadslivet: i dylikt fall är det bättre, att de ordentligt lära ett yrke, som åtminstone giver dem *någon* utsikt att kunna ärligen försörja sig i de förhållanden, varunder de måste antagas komma att tillbringa sitt liv.»

Här förordas alltså avgjort mindre, på skilda håll belägna anstalter. Otvivelaktigt äro, såsom också framhålles, avsevärda förmåner förenade med den starkare klassificering, som kan åstadkommas medelst små an-

stalter. Tänker man närmast på den sida av uppfostringsarbetet, som består i påverkan i etiskt avseende å de unga, kan det ej förnekas, att den lilla anstalten, där föreståndaren — husfadern eller husmodern eller bådadera — stå i ständig beröring med sina skyddslingar, giver fostraren rikligare tillfällen att lära känna dem och att påverka dem. Fäster man sig åter vid möjligheterna att lämna skyddslingarna en mångsidig och praktisk utbildning, torde man få erkänna, att den stora anstalten i regel har betydande företräden. I en stor anstalt kan yrkesutbildningen tillgodoses på ett helt annat sätt. Därigenom att ett flertal yrken kunna upptagas och skickliga yrkesmän anställas som ledare, finnes möjlighet att låta eleverna lära ett yrke, som passar för deras individuella anlag och kroppskrafter. Men även då det gäller karaktärens daning, har den stora anstalten vissa förmåner, som ej böra förbises. Då uppfostringsarbetet är fördelat på flera händer, där var och en har sin uppgift, kan, under förutsättning naturligen av ett gott samarbete, bedömandet av eleven bliva allsidigare och säkrare samt därmed också påverkan göras i en riktning, som bättre för till målet.

Naturligtvis ligger det en fara i, att en del mindre välartade individer sammanföras med andra i en anstalt, och denna fara kan vara i viss mån större, då anstalterna äro stora. På grund härav har man också i de större anstalterna sökt genomföra en klassificering av eleverna genom att skilja dem i mindre grupper eller avdelningar. En dylik klassificering kan genomföras på flera sätt. Där den drivits som längst, består den stora anstalten av flera i särskilda byggnader inrymda avdelningar, som ledas av en husfader eller husmoder och hava sin egen inre hushållning samt egentligen endast hava den ekonomiska förvaltningen och överledningen gemensam. På andra ställen bo flera grupper i en och samma byggnad och äta i en gemensam matsal. Vid bedömandet av frågan huru långt man skall gå för att avvärja faran för påverkan från kamrater, bör ej helt lämnas ur räkningen, att det inflytande, som individer av olika ålder, begåvning och lynnen öva på varandra, icke alltid är av ondo, utan att en dylik nötning, om man så får kalla den, inom anstalten likaväl som i livet utanför har sin fostrande betydelse. Detta torde gälla ej minst de åldersklasser, varom här är fråga. Man må blott tillse, att de goda impulserna bliva de övervägande. Vad särskilt de manliga eleverna beträffar, har man ock anledning att lägga vikt vid den fostran både till kropp och själ, som ligger i ett gemensamt deltagande i kroppsövningar och i utbildning av elevernas anlag för sång och musik o. s. v., vilken fostran

speciellt vid de stora anstalterna utgör en ingripande faktor i elevernas liv och där kan anordnas med större planmässighet och framgång än vid de små anstalterna.

Huru stor en anstalt kan vara, beror tydligen på de möjligheter, som föreligga i fråga om lokaler och personal; om man kan hålla ordning och reda på anstalten samt på samma gång lära känna och påverka eleverna. I utlandet har man flerstädes anordnat stora anstalter; ett antal av 250 elever och ännu flera förekommer ganska ofta, särskilt ifråga om stats- och kommunalanstalter. Men man har då oftast gruppindelningar i en eller annan form. Överhuvud taget gäller som regel, att man ej längre tvekar att göra anstalten stor, om man genom inre anordningar kan skaffa sig trygghet för ett verksamt uppfostringsarbete.

Vid övervägande av frågan om stora eller flera små anstalters företräden måste också tagas i betraktande, att anläggningskostnaden ställer sig betydligt billigare med en större anstalt än med flera mindre skilda anstalter. Underhållet blir också givetvis, för individ räknat, vida billigare på en större anstalt, än om samma antal elever fördelas på flera små anstalter. I själva verket förhåller det sig så, att, om man vill skaffa möjligheter att omhändertaga alla minderåriga brottslingar, som böra göras till föremål för uppfostran, låter sig detta ej göra med rimliga kostnader, om man ej skulle få anlita större anstalter. Även om det är sant, att staten icke bör draga sig undan kostnaderna för omhändertagande av de unga brottslingar, som genom uppfostran kunna avhållas från att fortsätta på brottets bana och återvinnas åt samhället, är det dock en angelägenhet av vikt att tillse, att detta mål må kunna vinnas, utan att kostnaderna, som användas på dessa personer, komma i alltför stort missförhållande till vad staten är i tillfälle att utgiva för uppfostran av de laglydiga unga.

På grund av dessa nu anförda förhållanden har kommittén ansett, att hos oss ett godt resultat av tvångsuppfostringsinstitutet, jämväl vid en utsträckning av detsamma till ytterligare kategorier av unga brottslingar, med fördel bör kunna uppnås utan anlitande av den kostsamma utvägen att anordna flera smärre anstalter.

Möjligheten att utvidga de förutvarande anstalterna.

För kommittén har det legat så mycket närmare till hands att noga undersöka möjligheten att beträda denna väg, som, på sätt nedan närmare skall visas, de redan befintliga anstalterna genom sin beskaffenhet och omfattningen av de områden, som stå till deras förfogande, väl ägna sig för en utvidgning, varigenom uppenbarligen tvångsuppfostringsinstitutets utsträck-

ning skall väsentligen underlättas. Härtill kommer, att det goda resultat av uppfostringsarbetet å desamma, varom erfarenheten, på sätt förut berörts, bär vittne, manar till att draga största möjliga nytta av de nuvarande anstalternas metoder och arbetssätt även för det nytillkomna uppfostringsarbetet. Styrelsen för statens uppfostringsanstalt å Bona har ock i sitt den 22 oktober 1909 avgivna utlåtande över riksdagens skrivelse i ämnet utgått från att så skulle kunna ske, varvid emellertid är att märka, att styrelsen beräknat antalet på grund av lagändringen erforderliga platser till 50 och anstalten i dess helhet för 150 elever.

Anstalten å Bona.

Dess beskaffenhet och omfång.

Vid den undersökning, som av kommittén verkställts för utrönande, huruvida erforderligt antal nya platser lämpligen kunde anskaffas genom en utvidgning av anstalten å Bona, har framgått, att förhållandena därstädes så till vida efter år 1909 undergått förändring, som antalet av de vid anstalten intagna numera uppgår till omkring 120, och att anledning ej synes föreligga att antaga, att någon nämnvärd minskning skall inträda i avseende å tilloppet till anstalten. Då sovplatser från början varit beräknade för allenast 96 elever, har åt det överskjutande antalet elever sovplatser provisoriskt beretts i de tämligen rymligt tilltagna korridorerna utanför de egentliga sovplatserna samt förrummen till dessa korridorer. Enligt vad kommittén erfarit, har anstaltens styrelse ingått till Kungl. Maj:t med begäran om anslag för att fylla behovet av sovplatser på ett lämpligare sätt, ehuru alltjämt med anlitande av utrymmet i de nu befintliga elevbyggnaderna, så att vardera av dessa komme att rymma 68 elever. Under förutsättning att denna styrelsens framställning vinner bifall, skulle man alltså hava att räkna med ett redan befintligt antal av 136 elevplatser. En utvidgning av anstalten å Bona att omfatta ytterligare omkring 90 elever skulle alltså innebära, att densamma komme att rymma 226 elever.

Såsom ovan antytts, har man att vid frågans avgörande fästa särskilt avseende vid anstaltens nuvarande beskaffenhet och de anordningar, som därstädes låta sig genomföra. Det synes därför vara lämpligt att till en början lämna en kort beskrivning av anstalten, sådan den nu befinnes.

Bona egendom.

Kronodomänen Bona, varest statens uppfostringsanstalt för minderåriga förbrytare av mankön är inrättad, är belägen i Västra Ny socken, Aska härad och Östergötlands län på ett avstånd av omkring 7 kilometer från Karlsby järnvägsstation å statsbanan Krylbo—Mjölby.

I beskrivningen till ekonomiska kartverkets karta över Aska härad upptages arealen av de hemman av egendomen Bona, vilka tagas i anspråk för uppfostringsanstalten, sålunda:

	Tomt, trädgård och åker		Skoglös äng		Skogsmark		Impediment		Summa	
	Td.	Kpl.	Td.	Kpl.	Td.	Kpl.	Td.	Kpl.	Td.	Kpl.
Bona, 1/4 mtl frälse med skattetorpet Kostenshult	28	24	—	—	138	19	58	24	226	3
Dansbränna, 1/4 mtl kronoskatte	42	16	—	—	131	25	21	25	196	2
Frängsjö, 1/2 mtl kronoskatte	16	19	15	12	232	22	104	26	369	15
Bockfall, 1/2 mtl frälse	80	—	5	—	255	17	93	1	433	18
Eldsbränna eller Tryfall, 1/4 mtl kronoskatte	50	29	—	—	477	11	7	21	535	29
Ubbelsby, 1/2 mtl frälse	26	31	—	—	386	25	70	—	483	24
Tillsammans	245	23	20	12	1,622	23	356	01	2,244	27

Beträffande den ekonomiska förvaltningen lämnas i anstaltens årsberättelse för år 1914 bland annat följande uppgifter:

»Nötkreatursbesättningen vid årsskiftet bestod av 3 tjurar av ren ayrshireras, 84 kor och betäckta kvigor, 18 kvigor i åldern 1/2—2 år, 9 kvigkalvar och 2 tjurkalvar, alla av ren eller övervägande ayrshireras.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Till egendomens mejeri har under året från ladugården lämnats 195,538 liter söt mjölk mot 171,541 liter under år 1913.

I mejeriet har under redogörelseåret tillverkats 5,516,5 kg. smör med en medelåtgång av 27,7 liter söt mjölk till varje kg.

Hela den producerade mjölkmängden har efter förädling, försäljning eller utfordring i medeltal lämnat 9,32 öre per liter.

Sedan ladugården debiterats för alla kostnader (jämväl för stråfoder och halm), har en nettovinst av 2,341 kronor 4 öre uppkommit. Det har i föregående årsredogörelse påpekats, att till dylikt resultat naturligtvis bidragit, att all mjölkning utföres av elever och att driftkostnaderna genom elevers deltagande i djurens övriga skötsel bliva lägre vid anstalten än på en vanlig egendom.

Svinskötseln lämnar fortfarande tillfredsställande resultat. Under redogörelseåret uppkom en nettovinst härå av 709 kronor 65 öre. Vid årsskiftet

funnos i svinhuset 52 djur, därav 10 smågrisar. Under året ha slaktats 32 djur, av vilka 27 gått till anstalten och de övriga försålts. Anstalten har debiterats ett pris av 90 öre per kg. fläsk. Övriga till anstalten lämnade jordbruksprodukter bokföras till pris, som av styrelsen tid efter annan bestämmas efter förslag av lantbruksinspektoren.

Utvecklingen av ladugårdsdriften och mjölkproduktionen framgår av följande sammanställning:

år	Antal kor o. bet. kvigor	ungnöt	liter mjölk
1904 (från 14/3)	28	11	39,875
1905	43	27	71,319
1906	47	34	80,478
1907	50	35	91,893
1908	59	37	124,288
1909	59	33	123,847
1910	59	24	140,493
1911	59	31	133,895
1912	79	31	154,772
1913	79	30	171,541
1914	84	29	195,538

Produktionen av säd och foderrotfrukter samma år var följande:

	kg. säd	hl. potatis	hl. foderrotfr.
1904 (inga vallar)	59,730	275	128
1905 (ett skifte vallar) ...	88,131	252	420
1906 (två skiften vallar)...	79,970	434	1,339
1907 (» » »)...	56,193	233	2,647
1908 (» » »)...	63,281	434	3,465
1909 (» » »)...	80,960	374,5	3,002
1910 (» » »)...	96,249	445,5	3,473
1911 (» » »)...	85,570	374	2,970
1912 (» » »)...	97,830	435	3,374
1913 (» » »)...	98,157	477	4,542
1914 (» » »)...	89,153	410	3,125

Under redogörelseåret skördades 47,763 kg. råg, 41,390 kg. havre och blandsäd, 410 hl. potatis, 3,125 hl. rovor, 122,150 kg. hö och 120,000

kg. halm. I betraktande av den svåra torka, som rådde under 1914 års sommar, måste den inbärgade skörden anses vittna om att Bona egendom numera är i god kultur och att dess avkastningsmöjligheter utnyttjas.

Den till anstalten hörande åkerjorden utgör omkring 250 tunnland, fördelade på 4 olika gårdar. Avståndet till utgården Bockfall (omkr. 85 tunnland) är 4 km., till utgården Tryfall (omkr. 40 tunnland) 3 km. och till utgården Ubbelsby (omkr. 25 tunnland) 3 km. Såväl vid huvudgården Bona (bildad av 1/4 mtl frälse Bona med skattetorpet Kostenshult, 1/4 mtl kronoskatte Dansbränna och 1/2 mtl kronoskatte Frängsjö) som vid tva av utgårdarna är åkerjorden mycket splittrad. Endast vid Bockfall ligger jorden i sammanhängande skift. Själva jordegendomen, som i enskild mans hand utan tillgång till den arbetskraft, varöver anstalten förfogar, bleve ganska dyrskött, måste under nuvarande förhållanden anses lämna rätt tillfredsställande avkastning. Såväl under åren 1912 och 1913 som under redogörelseåret ha av elever under ledning av förmän utförts omfattande dikningsarbeten. Trädesskiften täckdikas med rör. Cirkulationen är sexårig.

De av anstalten disponerade egendomarnes taxeringsvärde är 222,000 kronor. I de olika hemmanens taxeringsvärde ingå de till desamma hörande skogar och skogsmarker med rätt höga belopp.

Under redogörelseåret ha skogsprodukter sålts för tillsammans 4,895 kr. Liksom under åren 1911, 1912 och 1913 har det timmer, som icke behövdes för egendomens räkning, övertagits av domänstyrelsen för försågning vid Karlsby kronoparks ångsåg. Husbehovsvirket sågas med anstaltens cirkelsåg med användande av i huvudsak anstaltens egen personal. Till försäljning lämplig björkved utsorteras fortfarande. Därav såldes 133 järnvägsfamnar till ett pris av 22 kr. per famn fritt å banvagn i Karlsby.

För anstaltens räkning användes endast sekunda eller affallsved.

Sammanlagda värdet av till anstalten från dess jordbruk under redogörelseåret lämnade livsmedel utgjorde 12,013 kr. 75 öre. Av utgifterna för elevers kosthåll, uppgående för år 1914 till 19,225 kr. 96 öre, utgöra de kontanta inköpen utanför anstalten ett belopp av 7,212 kr. 21 öre.

För anstaltens behov har från egendomen lämnats ved till ett bokfört värde av 2,627 kr. 65 öre samt kördagsverken för en bokförd kostnad av 1,566 kr. 72 öre. Kördagsverkena äro beräknade efter det självkostnadspris, som debiterats jordbrukets egna konton.

Såväl ved som körningar hava i årets räkenskaper upptagits å jordbrukets vinst- och förlustkonto såsom bidrag till anstaltens driftkostnader.

Egendomen har dessutom betalt alla utskylder, uppgående till ett belopp av 1,155 kr. 19 öre, varjämte av dess avkastning lämnats ett belopp av 10,335 kr. 8 öre till täckande av utgifter för anstalten.

Kostnaden för underhåll av jordbrukets byggnader har under året uppgått till 2,360 kr. 45 öre.»

Befintliga byggnader.

Rörande de nu vid Bona befintliga byggnaderna m. m. hänvisas till den vid betänkandet fogade situationsplanen över anstalten, vilken jämväl upptager de byggnadsplatser för en ny avdelning, som kommittén låtit undersöka (A, B och C), samt de av kommittén föreslagna nybyggnader ävensom en undersökt sträckning för en ny kanal- och vattenledning.

De nuvarande elevbyggnaderna äro två, å situationsplanen utmärkta med 2 och 4, av vilka nr 4 (A-avdelningen) rymmer de elever, som sysselsättas i hantverk, samt nr 2 dem, vilka användas vid jordbruket (B-avdelningen). Avståndet mellan dessa båda byggnader är 120 meter. Mitt emellan dem ligger ekonomibyggnaden (1) samt öster om elevbyggnaden nr 4 smedja (6), vedskjul (7) och ångpannehus (8); siffrorna 3 och 5 utmärka klosettbyggnader. Söderut från ekonomibyggnaden på andra sidan den s. k. kvarndammen och dennas tillflöde från den ovanför liggande Bocksjön ligger direktörsbostaden (29) samt öster om denna visthusbod (28), matkällare (27), iskällare (25) och vattenreservoar för ladugården (26). I riktning söderut från direktörsbostaden ligger trädgården med växthus (30), vilken längre bort vidgar sig åt öster och når fram till vägen från Karlsby järnvägsstation. Norr om den östliga delen av trädgården finnes en parkliknande mycket kuperad hage med storvuxen tallskog. På östra sidan om vägen från Karlsby ligger en annan hage, i vilken en skjutpaviljong är utmärkt; området söder därom längs vägen består på en sträcka av omkring 70 meter av åkermark, varefter skog vidtager; här ligger invid vägen en förmansbostad (31). Strax norr om den förenämnda parken leder en väg från Karlsbyvägen in till anstalten, varifrån åter en annan väg leder norrut och på andra sidan anstalten träffar Karlsbyvägen. Å det område, som begränsas av dessa tre vägar, ligga de flesta av anstaltens övriga byggnader. Här finnas sålunda 2 bostadshus för personal (10 och 11), spannmålsmagasin (12), stall (13), redskapsbod (14), pudretthus (16), ladugård (17), torvströbod (18), svinhus (19 och 20), loge (21), vedbodar (22), kvarn och mekanisk verkstad (23) samt snickarverkstad och mejeri (24). På detta område ligger ock idrottsplatsen (39). Intill kvarndammen ligger ett bostadshus (9); siffrorna 15, 33 och 34 utmärka förmansbostäder. Pas-

torns bostad är betecknad med 35; en förmansbostad ligger ett stycke norr om anstalten (36); vid 37 finnes ett båtskjul och vid 38 en paviljong.

Uti de båda elevbyggnaderna finnas en trappa upp sovrum för eleverna samt vaktrum, å nedre botten på ändarna dagrum och ett tjänsterum samt i mitten med ingång på långsidan en bostad om 3 rum och kök för avdelningsföreståndare (i byggnaden n:o 4 andre läraren, och i byggnaden n:o 2 lantbruksinspektoren) och en bostad om 2 rum och kök för förman. Elevernas sovrum, 4 i varje byggnad, äro uppdelade i en korridor åt ytterväggen samt innanför denna 12 s. k. sovboxar, vilka äro skilda från korridoren genom ett glest gallerverk av rundjärn i trä med dörr till varje box; dessa boxar erhålla alltså ljuset genom korridoren. Inåt begränsas boxen av en längs genom mitten av byggnaden gående mur, och boxarna skiljas från varandra genom mellanväggar av korrugerad plåt. I varje rum eller box finnas jämte säng en stol och en hylla; plats för nattkärl är anordnad i en med lucka försedd nisch i muren, i vilken evakueringskanaler äro framdragna. I korridoren äro tvättställ anbragta. Korridorens längd är 19 meter och dess bredd 2,40 meter. Sovboxarna äro 2 meter i längd och 1½ meter i bredd. Höjden i korridorer och sovboxar är 3,30 meter. På mitten av övre våningen är förlagt ett vaktrum med utgång till alla 4 korridorerna och med trappnedgång till nedre våningen. Utanför varje korridor ligger ett förrum, från vilket utgång leder till den för två avdelningar gemensamma trappan. Å vinden finnas förvaringsrum för kläder.

Ekonomibyggnadens källarvåning upptages av kök, förrådsrum, bagarstuga och diskrum. Å nedre botten ligger i mitten matsal, å norra ändan sjukavdelning samt å södra ändan styrelserum, mottagningsrum för läkaren och ytterligare 2 rum, av vilka det ena användes till skolsal och det andra till musikövningar för eleverna. Våningen en trappa upp upptages i mitten av kyrkan med sakristia; på norra ändan finnes en isoleringsavdelning och på södra ändan skolsalar. Uti tornvåningen finnas bostadsrum för husmodern och kökspersonalen och ett gästrum samt ovanför dessa vattenreservoaren.

Ångpannehuset inrymmer å nedre botten ångpannerum, badavdelning, tvättstuga och en mindre målarverkstad samt en trappa upp en verkstad för skräddare och en för skomakare, den senare lokalen egentligen avsedd till torkvind. Av de båda byggnaderna vid kvarnfallet (23 och 24) innehåller den ena kvarn och mekanisk verkstad och i källaren elektricitetsverk samt den andra en större snickarverkstad och i källaren mejeri.

Kraften i fallet från kvarndammen uttages medelst två turbiner, som tillsammans beräknas lämna cirka 25 hästkrafter.

Utgårdarna.

Vid *Bockfall* finnes en stuga med 1 rum och kök å nedre botten, som disponeras av en där anställd ladugårdsförman; hos denne äro inackorderade två av anstaltens elever, vilka hava ett gemensamt sovrum å övre våningen i samma hus. Till gården höra stall med redskapslider samt ladugård och därmed sammanbyggda logar. Vidare finnes en byggnad innehållande 1 rum och kök, vilken står obebodd och användes till matsal för elever, som om dagarna sysselsättas vid Bockfall.

Byggnaderna vid *Ubbelsby* bestå av boningshus med 1 rum och kök, som bebos av en dagsverkare, 1 mindre stall, 1 ladugårdsbyggnad med loge och 1 redskapslider.

Å gården *Tryfall* finnes ett boningshus i 2 våningar med 4 rum och kök i vardera våningen. vilka lägenheter vid anstaltens anläggning inreddes till bostad för pastorn och en lärare. Den senare flyttade aldrig dit, men pastorn bodde där under några år, varefter han överflyttades till anstalten, då det befanns förenat med alltför stora olägenheter, att han bodde så långt borta. En flygelbyggnad innehåller 3 rum och kök samt bebos av en förutvarande nattvakt vid anstalten, varjämte ett av rummen användes till matsal för eleverna, då de arbeta vid gården. I en andra flygelbyggnad äro inrymda visthus- och vedbodar. Dessutom finnas stall, ladugård och loge, av vilka stall och ladugård dock ej äro i användning, då det skulle bli för kostsamt att hålla folk vid Tryfall för djurens skötande.

Ledande synpunkter vid en utvidgning av anstalten å Bona.

Av vad kommittén förut anfört framgår, att kommittén icke tänkt sig uppfostringsarbetet med avseende å dem, som blivit dömda till straffarbete, böra bedrivas på annat sätt än den verksamhet, som nu äger rum vid Bona. En ny avdelning bör därför ej vara avsedd särskilt för de elever, som skulle tillkomma efter den föreslagna ändringen av 5 kap. 3 § strafflagen, utan särskiljandet bör äga rum efter grunder, som finnas lämpliga med hänsyn till verksamheten vid anstalten. Kommittén har tänkt sig, att till den nya avdelningen skulle hänföras en del av de elever, som sysselsättas vid jordbruket samt i stall och ladugårdar, nämligen sådana, som efter en tids vistelse vid anstalten visat sig lämpliga för den något större frihet, som komme att medgivas vid denna avdelning. En naturlig anordning blir då, att densamma ställes under ledning av lantbruksinspektoren såsom avdelningsföreståndare. Till sitt förfogande bör han hava tillräckligt antal

förmän, vilka, jämte det de deltaga i arbetet och handleda eleverna däri, tillika hava uppsikt över eleverna under deras fritider.

Den nya avdelningen bör å andra sidan ingå såsom en del i den nuvarande anstalten. Allt vad expeditionen och ekonomien vidkommer bör vara gemensamt, skolan och kyrkan likaledes. Direktör, pastor, lärare och bokhållare böra i fråga om den nya avdelningen och dess elever hava samma uppgifter som beträffande den nuvarande anstalten. Maten erhålles från gemensamt kök. Sjuk- och isoleringsavdelningarna bliva gemensamma.

Eleverna vid den nya avdelningen skulle, såsom nämnt, sysselsättas vid jordbruket. Enligt vad kommittén vid besök å Bona inhämtat, kan egendomen så väl i jordbruket som i skogsbruk och andra med jordbruket sammanhängande arbeten lämna full sysselsättning åt det ökade antal elever, varom nu är fråga, åtminstone under en avsevärd tid framåt, helst tillfälle finnes till nyodlingar. Därest sådant erfordras för beredande av ökad tillgång till arbete, kan ock till anstalten läggas åtskilliga staten tillhöriga områden, som äro belägna intill Bona.

Om utvidgningen av anstalten anordnas på nu beskrivet sätt, synas de olägenheter, vilka ur uppfostringssynpunkt anföras mot stora anstalter, vara till väsentlig del undanröjda. Vad den nya avdelningen beträffar, skulle den få ett från den övriga anstalten avskilt läge, och dit komma blott elever, som någon tid vistats inom anstalten, vadan därstädes kan medgivas en något större frihet och härigenom bliva tillfälle till en viss klassificering av eleverna. Å den gamla anstalten, varest antalet svårbehandlade elever blir relativt större än nu, kan uppfostringsarbetet visserligen bliva något besvärligare än för närvarande, men med den uppdelning, som äger rum både i bostadslokalerna och under arbetet, torde svårigheterna ej bliva mera avsevärda. En lättnad kommer här att vinnas, därest de provisoriska anordningar med hänsyn till sovlokalerna, som under några år förefunnits, komma att upphöra och mindre avdelningar med särskilda lokaler skapas för de övertaliga eleverna, i vilket hänseende anstaltens styrelse nyligen gjort framställning hos Kungl. Maj:t.

En omständighet, som enligt kommitténs förmenande bör tillmätas stor vikt, då det gäller att avgöra, huruvida en utvidgning av anstalten å Bona bör företagas eller en helt ny anstalt byggas, är, såsom förut antytts, att vid Bonaanstalten under dess mer än 10-åriga tillvaro samlats rika erfarenheter rörande uppfostringsarbete av den art, varom här är fråga. Flera av anstaltens befattningshavare hava varit anställda därstädes under flera år,

somliga sedan anstaltens början, och, även om det bör kunna tänkas, att en eller annan av dem skulle vilja flytta över till en ny anstalt, om en sådan skapades, så blir det naturligen ej lika lätt att på två ställen erhålla den kontinuitet, som arbeten av denna art kräva. Utan betydelse är ej heller, att befolkningen i trakten börjat vänja sig vid anstalten och uppskatta dess verksamhet, så att anstalten bland densamma har gynnare och vänner.

Ur ekonomisk synpunkt sett ställer sig en utvidgning vida fördelaktigare än upprättandet av en fullständigt ny anstalt. De många anordningar, som kunna göras gemensamma, om den nya anstalten kombineras med den nuvarande anstalten å Bona, komma att medföra besparingar i flera avseenden. Den nya avdelningen ingår i administrationshänseende i den gamla anstalten, så att styrelse, direktör och bokhållare fungera för det hela; kostnaderna för skol- och konfirmationsundervisningen bliva mindre än om sådan skulle meddelas på två ställen; utgifterna för mathållningen och sjukvården likaledes o. s. v.

Ehuru den nuvarande anstalten ej anlagts med tanke på en utvidgning, synas de lokala förhållandena, såsom redan anmärkts, likväl synnerligen väl lämpa sig för en sådan. Visserligen kommer, enligt vad nedan visas, den nya avdelningens tillkomst att påkalla en del förändringar och kompletteringar av de gamla anordningarna. En del av dessa förändringar äro dock sådana, att det under alla förhållanden skulle blivit av nöden att genomföra dem i en nära framtid. Förhållandet är nämligen, att anstalten vid Bona bestått så länge och utvecklats så mycket, att det nu kräves omdaningar på flera områden. Styrelsen för anstalten har också hos Kungl. Maj:t nyligen gjort framställning om vissa utvidgningar och förändringar.

Genomförandet av utvidgningen.

Platsen för den nya avdelningen.

Vad beträffar läget för den nya avdelningen hava flera platser varit föreslagna. För att kunna bilda sig en klar uppfattning om de olika platsernas lämplighet har kommittén föranstaltat om undersökning av byggnadsgrund m. m. genom ingenjörsfirman Bennet & C:o i Stockholm. De platser, som särskilt undersökts, äro å den vid betänkandet fogade situationsplanen över anstalten betecknade med Litt. A, B och C. Av dessa föreslår kommittén platsen vid C, belägen omkring 500 meter från den nuvarande anstaltens ekonomibyggnad, såsom den ur olika synpunkter lämpligaste. Här förefinnes god byggnadsmark; läget är friskt och vackert, varjämte gott utrymme finnes för de förmansbostäder, som böra läggas i

närheten, och för eventuella utvidgningar. Vidare kan man på detta avstånd giva avdelningen en viss karaktär av särskild anstalt på samma gång man utnyttjar de olika fördelar, som huvudanstaltens närhet erbjuder. Rörande markens beskaffenhet på denna plats har undersökningsförrättaren gjort följande uttalande: »Området består huvudsakligen av åt söder lutande, buskbeväxt mark inramad mellan åkerlappar. Å den del av området, där byggnaderna föreslagits, mellan höjdkurvorna 12 och 13, synes berget på några ställen i dagen. Av den nu utförda borrningen framgår, att marken till största delen består av mosand, i vilken på flera ställen finnes inbäddade större och mindre stenar och därunder ett lager av sand och grus av olika konsistens samt på några ställen av pinmo. Dessa lager äro av hård och fast beskaffenhet. Endast i några punkter i nordöstra delen av det borrade området har ett lager av stenig sand anträffats. Detta lager har vid undersökning visat sig mindre fast, troligen till följd av de rådande grundvattenförhållandena. Antagligt är dock, att vid dränering och torrläggning detsamma blir fullkomligt fast.»

Byggnaderna vid den nya avdelningen.

Huru kommittén tänkt sig elevbyggnaderna anordnade, framgår av de vid kommitténs skrivelse till Kungl. Maj:t fogade, av arkitekten David Lundegårdh i Stockholm upprättade ritningarna. För att åskådliggöra kommitténs förslag hava några av dessa ritningar reproducerats och fogats vid detta betänkande.

I fråga om anordnandet av byggnaderna har man haft att välja mellan att uppföra tre särskilda byggnader, var för sig bildande en särskild avdelning med plats för 25 à 30 elever med egen matsal och även i övrigt fullt självständiga anordningar, eller att låta byggnaderna få en viss gemenskap med varandra. Såväl beskaffenheten av den valda byggnadstomten som ock angelägenheten att i möjligaste mån nedbringa byggnadskostnaderna och göra tillsynen och förvaltningen så billiga som möjligt hava bestämt kommittén att välja det senare alternativet. Därvid föreslås, att den ena av byggnaderna göres något större med plats för 40 elever och att i denna inrymmes en så stor matsal, att ytterligare ett fyrtiotal elever kunna där intaga sina måltider. Vidare föreslås 2 paviljonger med utrymme för 20 i vardera. Då den ovan gjorda beräkningen, att 90 platser erfordras, sannolikt är väl hög, har här endast föreslagits 80 platser. Skulle elevantalet bliva högre, synas möjligheter förefinnas att anordna en mindre koloni vid någon av utgårdarna. Början härtill finnes redan vid Bockfall och en utvidgning därav har varit ifrågasatt. Den gemensamma matsalen, vilken göres

i två avdelningar, skulle tillika tjäna som samlingssal för den nya avdelningens elever, varest direktören, pastorn och avdelningsföreståndaren kunde sammanträffa med dem, och där föredrag och förevisningar kunde hållas. Stora byggnaden anordnas med sovplatser i övre våningen samt matsal, serverings- och diskrum, dagrum och bostad för en förman å nedre botten. I källarvåningen finnas ångpannerum, badrum och isoleringsrum (för tillfällig avstängning). Något kök har icke föreslagits, utan maten lagas i anstaltens förutvarande kök och forslas därifrån till den nya avdelningen, därest den icke, såsom i många fall måste äga rum, föres till elevernas arbetsplatser i skog och mark.

Såsom ovan nämnts, äro sovrummen i de nuvarande elevbyggnaderna vid Bona anordnade såsom boxar, liggande vid innersidan av en i byggnadens längdriktning löpande korridor. I stället för detta boxsystem har det varit ifrågasatt, att i den nya avdelningen anordna gemensamma sovrum för 3—6 elever, en anordning, som antogs skola lättare kunna medgiva att förläna ett vanliga bostäder mera liknande utseende åt sovavdelningen. Av anstaltens tjänstemän har emellertid allmänt uttalats, att det vore oundgängligt att bibehålla systemet med ensamrum eller liknande anordning, varvid det starkt betonades, att man eljest ej kunde göra övervakningen effektiv och särskilt att fara förelåg, att elever med osedliga och perversa böjelser kunde komma i tillfälle att öva ett skadligt inflytande på kamraterna. Dessutom har framhållits, att de bästa pojkarna tyckte om att hava ett eget rum, även om det ej vore så bekvämt och rymligt, samt att många av dem höllo de av dem bebodda boxarna så städade och prydliga, att det vore tydligt, att de satte värde på sina rum. Kommittén har därför avstått från planen på gemensamma sovrum; dock håller kommittén före, att sådana böra kunna komma till användning vid mindre avdelningar med särskilt utvalda elever, t. ex. om avdelningar anordnas vid utgårdarna, vilket varit ifrågasatt och i viss mån förekommer vid Bockfall. I syfte att göra sovplatserna mera rumsliknande och mindre boxartade än de nuvarande, har även varit påtänkt att förlägga dem åt byggnadens ytterväggar, varigenom de skulle erhålla direkt dager, under det att mot den i mitten löpande korridoren anbragtes vanliga dörrar i stället för gallergrindar. Då en sådan anordning emellertid skulle medföra olägenheter i bevaknings- och andra avseenden, har kommittén funnit sig böra i huvudsaklig mån bibehålla det gamla, praktiskt prövade och väl vitsordade systemet, varvid kommittén dock sökt utbilda detta system på ett sätt, som gjorde det mera tilltalande. I sådant avseende föreslås, att de nu använda mellanväggarna av korrugerad plåt

ersättas med väggar av rabbits samt att framsidorna på sovboxarna och dörrarna därtill utföras i järnkonstruktion med rutor av tjockt glas utom å övre delen av framsidan, där gallret för luftväxlingens skull bibehålles öppet. En vid kommitténs skrivelse fogad ritning åskådliggör den anordning, som kommittén tänkt sig för sovboxarnas framsida.

Kostnaden för de nya elevbyggnaderna, som äro avsedda att uppföras av sten under tegeltak, hava av ingenjörsfirman Ernst & Alf Rignér beräknats till 113,000 kronor för den större elevbyggnaden samt till 100,000 kronor för de båda flygelbyggnaderna, därav 52,000 kronor för den östra och 48,000 kronor för den västra flygeln. Härtill komma utgifter för 2 uthusbyggnader 1,000 kronor. I priserna ingå terasseringsarbeten och stängsel, men icke ledningar för värme, vatten och avlopp samt elektrisk belysning och ej heller arkitekt- och kontrollarvoden, vilka beräknats särskilt. Väganläggning till den nya avdelningen antages kunna utföras för ett belopp av omkring 1,500 kronor.

Konsulterande ingenjören F. Oscar Nilsson i Stockholm, som av kommittén anlitats för beräkning av kostnaderna för värmelednings införande i de föreslagna nybyggnaderna vid Bona, har beräknat kostnaden för värmelednings införande till 13,000 kronor för den stora elevbyggnaden och till 5,000 kronor för vardera av flyglarna, oberäknat arvode för ritningar och kontroll. Därvid har förutsatts, att i den större elevbyggnaden insättes en ångpanna, som även räcker till för flyglarnas uppvärmning. För att kunna elda anläggningen med ved, vilket uppgivits vara ekonomiskt fördelaktigt och äger rum i den nuvarande anstalten, har beräknats en panna av smidesjärnstyp samt varmvattensystem; om ångsystem med gjutna pannor skulle komma till användning, kan anläggningen göras omkring 5,000 kronor billigare, men eldningen måste då ske med koks.

Vid uppgörande av förslag till vatten- och avloppsledningar har kommittén anlitat konsulterande ingenjören Albin Svensson i Stockholm. Enligt dennes beräkningar uppgår kostnaden för vattenledning från anstaltens ledningsnät till den nya avdelningen ävensom yttre avloppsledningar till 7,600 kronor. Kostnaden för vatten- och avloppsledningar inom den större elevbyggnaden har beräknats till 8,300 kronor samt för dylika ledningar inom östra flygelbyggnaden till 2,800 kronor och inom västra flygeln till 2,900 kronor. — Kommittén återkommer längre fram till det av ingenjören Svensson uppgjorda förslaget, vilket jämväl avser förbättrade anordningar för vattenanskaffning vid den nuvarande anstalten (sid. 83).

Den nya avdelningen kan erhålla ström till elektrisk belysning från

anstaltens förutvarande elektricitetsverk. Elektriska aktiebolaget A. E. G., som utfört den befintliga anläggningen å Bona och av kommittén anmodats att göra undersökningar och förslag till utvidgning därav, har beräknat kostnaden för huvudledningar från kraftstationen till den nya avdelningen till 4,350 kronor samt de inre ledningarna i den större elevbyggnaden till 1,500 kronor och i flyglarna till sammanlagt 1,350 kronor, vartill komma lampor för ytterbelysning vid avdelningen och vägen från den gamla anstalten 600 kronor. Rörande erforderliga anordningar för reservkraft hänvisas till bolagets nedan avgivna yttrande (sid. 88).

Bostad för avdelningsföreståndaren vid den nya avdelningen (lantbruksinspektoren), till vilken bostad kommittén låtit uppgöra ritningar, har beräknats kunna uppföras för 17,000 kronor. Då endast tre lägenheter för förmän inrymts i elevbyggnaderna, måste ett antal sådana, 8 stycken, uppföras särskilt. Någon ritning härför har icke uppgjorts; enligt vad direktören å Bona meddelat, har styrelsen därstädes beräknat, att en förmansbostad enligt på styrelsens föranstaltande uppgjord ritning bör kunna uppföras för 5,700 kronor. Dessa bostadshus uppföras av trä.

Verkstadsbyggnad.

Vid anordnande av anstalten å Bona utgick man tydligen från att eleverna i huvudsak skulle sysselsättas i jordbruket och trädgården. Verkstadsarbetet tillgodosågs däremot mindre, i det, förutom de befintliga verkstäderna i byggnaderna vid kvarnfallet, allenast inrättades en gemensam arbetssal för skrädderi och skomakeri i ångpannehuset, varjämte en smedja uppfördes. Emellertid har behovet av ökade verkstadsutrymmen under anstaltens verksamhet framträtt med allt större styrka. Nyssnämnda arbetssal krävdes snart för skrädderiarbetet ensamt, och för skomakeriarbetet togs i anspråk en därintill belägen torkvind. En provisorisk målarverkstad anordnades i ångpannehuset, och snickeriverkstaden utvidgades genom anlitande av en intill liggande lokal.

Enligt redogörelsen för anstaltens verksamhet under år 1914 utgjordes nämnda år

å skräddarverkstaden	2,821	elevdagsverken
» skomakarverkstaden	1,611	»
» snickarverkstaden	2,361	»
» målarverkstaden	612	»
» smedjan och mekaniska verkstaden	3,010	»
Summa	10,415	»

Samtidigt utgjorde antalet elevdagsverken i jordbruket och dess binäringar 19,508 samt vid renhållning, tvätt, kök, bageri, ångpanneeldning och bränsleberedning 6,405.

Med ett medeltal av 300 arbetsdagar om året kunna alltså omkring 35 elever beräknas vara sysselsatta i något av nämnda hantverksarbeten.

Redan under nuvarande förhållanden klagas vid anstalten över otillräckligt utrymme i verkstadslokalerna och tydligt är, att med en utvidgning av anstalten ännu flera elever kunna komma i fråga att sysselsättas med hantverksarbeten. Tillgång till arbete för verkstäderna saknas ej heller. Enligt vad anstaltens föreståndare uppgivit, kunna de i skräddarverkstaden sysselsatta ej ens medhinna att tillverka vad som åtgår för anstaltens behov; härtill kommer, att det är synnerligen lätt att vid utskrivandet skaffa sysselsättning för de elever, som lärt sig skrädderiyrket vid anstalten, samt att arbetetet lämpar sig för en del klent byggda elever. Även skomakeriarbete kräves för anstaltens egen räkning i större utsträckning än nu kan medhinnas, och detta yrke lämpar sig också för en del mindre kraftiga elever. Den nuvarande skomakarverkstaden anses för övrigt behövlig för sitt ursprungliga ändamål, torkvind, och skräddarverkstaden erfordras som reparationsverkstad för maskinistens behov och till utvidgning av tvätt- och torkningsanordningarna. Målarverkstaden är, såsom redan nämnts, allenast provisorisk och alltför liten.

En särskild verkstadsbyggnad synes alltså redan med anstaltens nuvarande utveckling vara av behovet påkallad. Kommer den av kommittén föreslagna utvidgningen till stånd, blir, såsom nyss antyddes, därmed också behovet av verkstäder större. På grund härav har kommittén låtit arkitekten Lundegårdh uppgöra ritningar till en ny verkstadsbyggnad, belägen ungefär på den plats, där vedskjulet nu ligger, vilket senare flyttas något åt norr. Den nya verkstadsbyggnaden upptager å nedre botten en målarverkstad och en verkstad för diverse arbeten såsom sadelmakeri, tapetserarbeten och bokbinderi. En trappa upp finnes en verkstad för skrädderiarbeten med plats för 25 elever och en verkstad för skomakeriarbeten med plats för 15 elever. Den invid vedskjulet belägna smedjan, som har ett olämpligt läge på grund av vindförhållandena och för övrigt bör ligga i närheten av den mekaniska verkstaden, bör helst flyttas, men kan tills vidare bibehållas å sin plats.

Kostnaden för verkstadsbyggnaden, som bör uppföras av sten, har av firman Rignér beräknats till 33,000 kronor. Härtill komma kostnader för värmeledning, till vilken ånga erhålles från de nuvarande högtryckspan-

norna i ångpannehuset, 4,000 kronor, för vatten- och avloppsledningar 1,000 kronor, samt för elektrisk belysning 1,000 kronor, allt enligt beräkningar av samma personer, som uppgjort förslagen beträffande elevbyggnaderna.

Skollokaler.

Anstaltens nuvarande skollokaler bestå, såsom redan nämnts, av två rum i ekonomibyggnaden. Därjämte användes som skolsal ett rum i samma byggnad, som egentligen är avsett till samlingsrum för personalen vid överläggningar. Dessa lokaler äro emellertid alltför små och anstaltens styrelse har därför hos Kungl. Maj:t gjort framställning om anslag till ett nytt skolhus, vilket jämväl skulle innehålla bostäder för två lärare. Därjämte har styrelsen begärt att få anställa en tredje lärare vid anstalten. Kommittén vill här allenast framhålla att, om dess förslag till utvidgning av anstalten bifalles, behovet av den sålunda föreslagna ökningen i lärarekrafter och utvidgning av skollokalerna blir än mera trängande.

Från anstaltsstyrelsens sida har vidare gjorts framställning rörande byggande av ett gymnastikhus och även behovet härav måste naturligen bliva större, om en utvidgning av anstalten kommer till stånd.

Isoleringsavdelning.

Enligt den för anstalten å Bona gällande stadga kan elev, som bryter mot föreskriven ordning, i svårare fall tillrättavisas genom avskiljande från övriga elever under arbete, måltider, fritid och sovtid under högst 14 dagar. För dylika fall finnes, såsom förut är nämnt, en trappa upp i anstaltens ekonomibyggnad en isoleringsavdelning, bestående av 6 rum. Rörande användandet av denna art av tillrättavisning inhämtas av anstaltens årsberättelser, att avskiljande från övriga elever dels ensamt dels i samband med annan tillrättavisning förekommit: år 1905 i 1 fall, år 1906 i 29 fall, år 1907 i 46 fall, år 1908 i 36 fall, år 1909 i 28 fall, år 1910 i 28 fall, år 1911 i 17 fall, år 1912 i 10 fall, år 1913 i 15 fall och år 1914 i 31 fall.

Vid kommitterades besök å Bona har framhållits önskvärdheten av att kunna inomhus sysselsätta åtminstone vissa av de i isoleringsavdelningen insatta eleverna på ett lämpligare sätt än med de småarbeten, som kunna utföras i de till utrymmet obetydliga isoleringsrummen. Som en utväg föreslogs att härför anlita den under isoleringsavdelningen befintliga sjukavdelningen, med vilken direkt kommunikation finnes. Denna avdelning anses i flera hänseenden olämplig för sitt ändamål och förslag har även, såsom nedan närmare beröres, väckts om en särskild sjukhusbyggnad.

Under kommitterades förhandlingar har anstaltens föreståndare i detta sammanhang berört ett annat önskemål, som vid anstaltens utvidgning komme att göra sig ännu mera gällande. En och annan av de till anstalten hänvisade eleverna har, utan att kunna kallas sinnessjuk, befunnits undermålig i själsligt hänseende (imbecill). Över sådana elever måste hållas en oavlåtlig tillsyn, för att de icke skola rymma eller eljest ställa till förargelse och oreda. Det har ifrågakommit, att blott för en enda sådan individ disciplinen måste åtstramas för hela den avdelning, till vilken han hör. Dylika elever borde, åtminstone under någon tid, innan de hunnit vänja sig vid anstaltens tukt och ordning, sysselsättas för sig under ständig tillsyn. Därest sjukavdelningen anordnades som arbetsavdelning för de å isoleringsrummen insatta, skulle här också kunna sysselsättas de nyssnämnda eleverna, åt vilka kunde beredas sovplats i de rum, som utom själva sjuksalen nu höra till sjukavdelningen, därest de icke om nätterna kunna vistas i de vanliga sovrummen.

På grund av de nedan angivna allvarliga anmärkningar, som de medicinska myndigheterna riktat mot den nuvarande sjukavdelningen vid Bona, torde ett förbättrande av denna ej kunna undgås, och kommittén har också avgivit förslag härtill. Emellertid är det enligt kommitténs uppfattning av ej mindre vikt, att de lokaler, som äro avsedda för att upptaga de oroliga elementen inom anstalten, äro ändamålsenligt anordnade, så att de, på samma gång de erbjuda nödig trygghet för ordning och säkerhet inom anstalten, även lämna möjlighet för uppfostringsarbetets fortgående; avstängningen i enrum bör för dessa ynglingar ej drivas längre än absolut nödvändigt. Kommittén finner därför de från anstaltens sida framställda äskandena i detta avseende förtjäna den största uppmärksamhet. Kravet på anordnande vid uppfostringsanstalterna av en särskild avdelning med skärpt bevakning och vissa säkerhetsåtgärder har på de senare åren i utlandet framträtt med allt större styrka, och på flera av de nyare anstalterna finnes också en sådan stängd avdelning. Med utnyttjande av den nuvarande sjukavdelningen skulle å Bona kunna anordnas en dylik isoleringsavdelning utan nämnvärd kostnad. Den väsentliga kostnaden kommer på omändring av fönsterna, vilka böra utbytas mot s. k. hospitalsfönster. Sådana hava tidigare genom anstaltens försorg insatts i isoleringsavdelningen i stället för de förutvarande cellfönstren; och även de nödiga arbetena för sjukavdelningens omändring på sätt här föreslagits torde kunna verkställas av anstalten.

Sjukavdelning.

Nuvarande sjukavdelningen vid Bona består af en sjuksal med plats för 9 patienter, varjämte finnes ett isoleringsrum för elever, behäftade med smittosam sjukdom. Dessutom finnes badrum, apoteksrum och ett rum för sjukvårdare. Sjukavdelningen har hittills ej använts i någon större utsträckning, enär eleverna vid lindrigare sjukdomsfall fått ligga i sina sovrum även på dagen samt i svårare fall sänts till sjukhuset i Vadstena.

I fråga om sjukavdelningen vid Bona har kommittén från Kungl. Maj:t fått mottaga en särskild remiss av den 12 februari 1915. I skrivelse den 22 augusti 1913 har nämligen styrelsen för anstalten, med förmälan att till anstalten nyligen ankommit en med lungtuberkulos behäftad elev samt att de anordningar och den personal, som stode till buds för sjukvården vid anstalten, icke vore till fyllest för beredande af rationell tuberkulosvård, hos Kungl. Maj:t hemställt dels om bemyndigande att av anstaltens medel låta bereda där intagen elev vård å tuberkulossanatorium dels om uppdrag åt medicinalstyrelsen att utreda, varest sådana elever lämpligen borde intagas. Denna hemställan förordades av Konungens befallningshavande i Östergötlands län. Medicinalstyrelsen, vars utlåtande inhämtades, förklarade sig i yttrande den 28 november 1913 ej hava något att erinra mot ett sådant bemyndigande, som styrelsen begärt, men ville beträffande frågan i övrigt yttra sig först efter det en av dess ledamöter på ort och ställe tagit förhållandena i betraktande.

Sedan chefen för medicinalstyrelsen den 8 mars 1914 besökt Bona och däröver avgivit berättelse, insände medicinalstyrelsen till Kungl. Maj:t denna berättelse, vilken åberopades såsom dess utlåtande. Berättelsen över besöket vid anstalten, vilket ägde rum i närvaro av medicinalrådet R. Stenbeck, v. ordföranden i anstaltens styrelse regementsläkaren C. Vahlquist samt anstaltens direktör K. Blomquist och dess läkare medicine licentiaten C. Ekman, är av följande innehåll:

»Det upplystes, att under åren 1905—1913 6 fall av tuberkulos yppat sig bland å anstalten intagna elever och framhöllo de närvarande representanterna för anstalten, att å anstalten förefintliga sjukvårdsförhållanden icke kunde anses tillfredsställande och hurusom de så gott som omöjliggjorde rationell behandling av tuberkulosfall.

Utvägen att, vid uppträdande av tuberkulos hos elev, söka inträde för denne å sanatorium eller tuberkulossjukhus diskuterades därefter. Anstaltens direktör framhöll emellertid så vägande skäl mot en dylik anordning, att denna utväg torde få anses utesluten.

Vid besiktning av anstaltens sjukavdelning befanns denna vara förseddd med fönster endast åt väster och i övrigt olämplig för vård av lungsiktiga, varjämte det för smittsamma sjuka avsedda isoleringsrummet var förlagt med yttervägg åt norr samt försett med endast ett fönster åt öster. Det kan därför endast med svårighet vid kall väderlek hållas varmt.

Det till avdelningen hörande större rummet var beläget vägg om vägg med anstaltens stora matsal, där 125 elever inmarschera till måltider 5 gånger om dagen och i vilken gymnastik, i saknad av därför särskild lokal, jämväl övades. Att detta måste verka synnerligen störande för de sjuka, är tydligt. I ett som allt tycktes den i övrigt synnerligen väl inrättade anstalten lida brist på tidsenliga anordningar för god sjukvård samt helt och hållet sakna möjligheter att bereda sanatorievård.

Det lämpligaste synes mig därför, såsom också av anstaltens direktör framhölls, vara att genom uppförande av en särskild sjukhusbyggnad sörja för vården såväl av tuberkulösa som övriga sjuka.

En synnerligen lämplig plats för en sjukpaviljong finnes i anstaltens omedelbara närhet, belägen i en skogspark på en sluttning mot söder och med för nordliga vindar skyddat läge. Till denna plats torde, såvitt genom okulärbesiktning kunde utrönas, anstaltens vatten- och avloppsledningar utan allt för stora kostnader kunna dragas. Vid paviljongen borde en ligghall uppföras för vården av de lungsjuka samt en mindre avdelning för smittsamma sjukdomsfall anordnas.

Kostnaderna för en sådan paviljong bleve visserligen jämförelsevis höga i förhållande till elevantalet, men om, såsom av anstaltens direktör ifrågasattes, vid denna paviljong sanatorievård kunde beredas även för å övriga uppfostringshem inom riket intagna elever, vilka visat sig lida av tuberkulos, skulle den säkerligen komma att bliva till stort gagn och jämväl fylla en kännbar brist.

I övrigt hänvisande till bilagda av anstaltens direktör till mig överlämnade P. M., får jag hemställa, att medicinalstyrelsen ville hos Kungl. Maj:t tillstyrka uppförandet vid anstalten, på sätt ovan antytts, av en mindre sjukpaviljong, avsedd för vård av elever, som lida av tuberkulos eller annan sjukdom.»

Uti den vid nämnda berättelse fogade P. M. från anstaltens direktör framhålles bland annat, att antalet med tuberkulos behäftade personer vid Bona hittills varit så litet, att en tuberkulosavdelning för dessa knappast kunde ifrågasättas; att frågan emellertid tedde sig annorlunda, om en vid anstalten uppförd tuberkulospaviljong även kunde tagas i anspråk för elever

vid skyddshemmen i riket; att antalet tuberkulösa barn i dessa hem visserligen icke kunde vara synnerligen stort, då hemmen i regel icke mottoge sjuka barn, hur mycket de än på grund av vanart eller vanvård vore i behov därav; att genom en tuberkulospaviljong, avsedd för vanartad eller brottslig ungdom från hela landet, en lucka i samhällets barnavård skulle fyllas; att en särskild tuberkulosavdelning vid Bona borde inrättas även därför att anstaltens sjukavdelning icke syntes motsvara berättigade fordringar på en dylik, samt att, om en tuberkulospaviljong uppfördes, densamma borde inrymmas i samma byggnad som sjukavdelningen.

Styrelsen för anstalten å Bona, som sedan lämnades tillfälle att yttra sig över medicinalstyrelsens förslag, anförde i skrifvelse den 13 januari 1915, att det varit dess avsikt att upptaga frågan om sjukpaviljongen i samband med framställning om anslag för anstaltens verksamhet under år 1916, men att styrelsen avstått därifrån på grund av rådande statsfinansiella förhållanden samt att styrelsen ansåge sig icke nu böra ifrågasätta uppförande av den av medicinalstyrelsen föreslagna sjukpaviljongen, men anhölle att vid en lämpligare tidpunkt få återupptaga ärendet. Med hänsyn till förslaget att i paviljongen skulle beredas sanatorievård även för de å skyddshemmen intagna barn, som lede av tuberkulos, syntes det styrelsen önskligt, att frågan härom utreddes av fattigvårdslagstiftningskommittén, som enligt kungl. brevet den 20 november 1908 hade att taga i övervägande, huruvida och i vilken omfattning lagen angående uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn den 13 juni 1902 tarvade omarbetning, och inkomma med förslag därtill. I denna hemställan instämde Konungens befallningshavande i Östergötlands län, varefter ärendet av Kungl. Maj:t remitterades till kommittén för att tagas i övervägande vid fullgörande av dess uppdrag.

Vad först angår den ifrågasatta åtgärden att vid en å Bona inrättad avdelning för tuberkulösa bereda plats även för elever från skyddshemmen, som lida av dylik sjukdom, stöter en dylik anordning på särskilda svårigheter redan därutinnan, att kostnaden för den vård, som lämnas i skyddshemmen, utgår efter andra grunder än kostnaden för vården av eleverna å Bona, och det synes knappast föreligga skäl att häri vidtaga någon huvudsaklig ändring. Enligt kommitténs mening kan det dessutom vara ägnat att förrycka Bonaanstaltens uppgift och försvåra arbetet å anstalten, om där skulle från hela riket sammanföras vanartade barn, behäftade med tuberkulos. Kommittén anser sig därför icke kunna förorda förslaget härom. Frågan om lämpliga åtgärder beträffande vanartade barn,

som på grund av tuberkulos eller annan smittsam sjukdom äro i behov av särskild vård, har kommittén icke ännu varit i tillfälle att behandla, utan kommer att framdeles ägna detta ämne en ingående undersökning.

Alldeles oavsett nu nämnda förhållande synes det kommittén, att anledning förefinnes att söka ordna sjukvårdsförhållandena å Bona på ett mera tillfredsställande sätt. Mot den nuvarande anordningen hava gjorts så allvarliga anmärkningar av medicinalstyrelsen, att åtgärder synas böra vidtagas i en eller annan form. Då, såsom ovan framhållits, de nu använda lokalerna äro behövliga för och lämpligen kunna utnyttjas till arbetsavdelning för mera svårbehandlade elever, och några andra till sjukvårdsändamål lämpade lokaler ej finnas att tillgå, har kommittén ansett sig böra föreslå byggandet av en mindre sjukstuga för anstaltens behov. Med den av kommittén föreslagna utvidgningen framträder för övrigt även på detta område ett starkare krav på att erhålla tillräckliga och lämpliga lokaler.

Den nya sjukstugan skulle förläggas till den plats i närheten av anstalten, vilken omförmäles i chefens för medicinalstyrelsen ovan intagna berättelse och däri framhålles såsom synnerligen lämplig (se bifogade situationsplan över anstalten). Den närmare anordningen av sjukstugan framgår av de vid kommitténs skrivelse till Kungl. Maj:t fogade ritningar av arkitekten Lundegårdh. Sjukstugan är avsedd att uppföras av trä; å nedre botten finnas 3 sjukrum, det ena för 4 och de två övriga vartdera för 2 patienter, samt därintill en ligghall för tuberkulösa; vidare äro å nedra botten förlagda omläggningsrum, badrum, kök, rum för sjuksköterska och förrådsrum. Å vindsvåningen kunna framdeles i mån av behov inredas 2 sjukrum med 2 platser i varje. Sjukstugan förses med centraluppvärmning; vatten och elektrisk belysning erhallas från anstaltens ledningar. Kostnaderna för sjukstugan uppgå enligt gjorda beräkningar till 20,000 kronor; centraluppvärmning däri har beräknats kosta 1,900 kronor, anordnandet av vatten- och avloppsledningar 2,500 kronor samt elektriska ledningar 700 kronor; alltså tillhopa 25,100 kronor.

Vattenförhållandena.

Vid de undersökningar, som kommittén gjort för att utröna lämpligheten av att till anstalten å Bona förlägga en ny avdelning, har kommittén särskilt haft sin uppmärksamhet riktad på den viktiga frågan om tillgång till vatten för fyllande av olika behov. Närmast till hands har därvid legat, att vatten till den nya avdelningen skulle erhållas från den förutvarande anstalten. Emellertid befanns vid undersökning om möjlig-

heten och lämpligheten härav den nuvarande vattenledningen vid Bona lämna rum för åtskilliga anmärkningar, vadan kommittén ej ansåg sig kunna utan vidare föresla en dylik anordning. Fråga uppstod då, huruvida erforderligt vatten för den nya avdelningen kunde erhållas genom att gräva en brunn i närheten. Utförda undersökningar gjorde det sannolikt, att vatten kunde erhållas, men någon säkerhet för att sådant stode att få i tillräcklig mängd kunde ej vinnas utan anställande av borrningar i större omfattning, vilket skulle medfört betydande kostnader. Då av kommittén anlitad sakkunnig i första rummet förordade en anslutning till den nuvarande anstaltens vattenledning och åtgärder för denna vattenlednings förbättrande, ansåg sig kommittén böra föranstalta om närmare undersökningar för att utröna, huru sådana förbättringar skulle låta sig genomföras. Härvid framfördes från anstaltens sida ett annat önskemål, nämligen att genom upptagande av en ny kanal från Bocksjön till kvarndammen samt dränering av det träskartade område, genom vilket den nuvarande avloppskanalen från sagda sjö löper, söka torrlägga denna mark, som därigenom kunde vinnas för odling, på samma gång man därvid bleve befriad från en besvärande fuktighet från detta område.

Efter okulär besiktning föreslog kommitténs sakkunniga biträde, att vatten till anstaltens vattenledning skulle tagas direkt från Bocksjön, i den s. k. Badviken, belägen omkring 160 meter väster om elevbyggnaden B (nr 2 å situationsplanen), att ledningen härför skulle läggas i terrängen mellan nämnda byggnad och trädgårdsmästarebostaden (nr 33 å situationsplanen) och dragas till en uppsamlingsbrunn i närheten av ångpannehuset, att för den nämnda kanaliseringen en kanal skulle upptagas i samma sträckning som vattenledningen och utmynna i nuvarande kanaldiket strax ovanför en där befintlig bro samt att dränering av det träskartade område, varigenom den nuvarande kanalen passerar, skulle ske genom en dammbyggnad ovanför den nya kanalens utlopp och en dräneringsledning från träsket under kvarndammens botten, utmynnande nedanför dammluckorna vid kvarnen.

Sedan ingenjörsfirman Bennet & C:o verkställt jordborrningar och avvägningar för dessa arbeten samt inkommit med beskrivning och ritningar häröver, har ingenjören Svensson beräknat kostnaden för utförande av nyssnämnda arbeten och därvid kommit till det resultat, att anläggningskostnaden för kanalen skulle belöpa sig till omkring 21,000 kronor samt kostnaden för en i samband med detta kanaliseringsarbete utförd vattenledning med uppsamlingsbrunn och pumpanordningar till 13,000 kronor.

Med hänsyn till den höga kostnaden fann sig kommittén icke böra nu upptaga förslaget om den ifrågasatta kanaliseringen. Då på grund härav ansågs nödigt att utreda möjligheten att taga vatten till vattenledningen från nedre delen av den nuvarande kanalen, där vattnet i varje fall antogs vara bättre än i kvarndammen, uppdrogs åt ingenjören Svensson att avgiva utlåtande rörande vattens anskaffande dels från Bocksjön (Badviken) utan samband med kanalanläggning dels från nedre delen av den befintliga kanalen.

Det av ingenjören Svensson härefter avgivna utlåtandet är av följande innehåll:

»På uppdrag har undertecknad den 7 och 17 sistl. september besökt Bona Tvångsuppfostringsanstalt för att därstädes göra besiktning av vattenanskaffningsförhållandena, och får jag härmed över samma avlämna följande

Utlåtande:

I. Nuvarande förhållanden.

A. Vattenanskaffning.

Vatten för bad, tvättning, matlagning, disk etc. tages nu från den s. k. kvarndammen, och är vattnet här synbarligen mycket förorenat, dels emedan kloakledningar från dagvattenbrunnar etc. utmynna i dammen, dels på grund av att orenligheter från omkringliggande platser nedrinna i densamma.

För analysering av vattnet togs i närheten av intaget för pumpledningen ett prov. Kemiskt-tekniska byrån härstädes har gjort en analys på vattnet, och visar analysen, att vattnet innehåller såväl salpetersyra som ammoniak, och är alltså vattnet olämpligt för hushållsbehov och isynnerhet till dricksvatten, vartill det, enl. uppgift på platsen, ej sällan användes, och att fortfarande använda vattnet på sätt, som nu sker, anser jag innebära stor risk i hygieniskt hänseende.

B. Vattenuppfordring och reserv.

Vattnet uppfordras medelst en i pannrummet uppställd ångpump till en i ekonomibyggnadens torn befintlig reservoar av järnplåt.

Den nuvarande pumpen, som under årens lopp blivit mycket sliten, så att den snart nog är obrukbar, är icke tillräcklig vare sig för event. eldsläckning eller för en utvidgning av anstalten. Dessutom finnes ej

någon reservpump, och då ovannämnda reservoar endast rymmer c:a 7 kbm., ett förråd icke ens tillräckligt för en dags behov under nuvarande förhållanden, förefinnes den risken, att, om pumpen av en eller annan orsak kommer ur funktion, blir anstalten utan vatten. Den nuvarande bottenventilen på sugledningen till pumpen är dessutom förlagd ute i dammen och skyddad av en stenhög, så att genom densamma är ventilen oåtkomlig. Uppstår ett fel på bottenventilen, löper man den risken, att anstalten även i detta fall blir utan vatten.

Förutom ovannämnda pump finnes i mejeriet uppsatt en s. k. hydraulisk vädur, vilken uppfordrar vatten till direktörsbostaden och ladugården, och tages vattnet även här från ovannämnda damm.

Enligt lämnade uppgifter händer det emellertid ganska ofta, att väduren stannar, och blir då såväl direktörsbostaden som ladugården utan vatten, såvida ej den primitiva reservoar, som nu finnes kombinerad med väduren, innehåller så mycket vatten, att det räcker, tills väduren åter blivit igångsatt; och med den ringa vattenmängd väduren lämnar, inträffar det allt som oftast, att reservoaren är tom, då väduren stannar.

I samband härmed anser jag mig böra påpeka, att vattenförhållandena i direktörsbostaden äro i högsta grad otillfredsställande. Förutom de olägenheter, som här ovan nämnts, finnes exempelvis ett badrum, som dock icke står i förbindelse med vattenledningen.

C. Avloppsledningarna.

Mot dessa fann jag ej anledning till några egentliga anmärkningar annat än att, såsom jag här ovan nämnt, ledningar från dagvattenbrunnar etc. utmynna i kvarndammen.

I elevbyggnaderna hade tvättställen, som voro av emalj. gjutjärn, gått sönder, så att desamma inom närmaste tiden torde behöva utbytas.

II. Anordningar erforderliga för utvidgning av anstalten.

Genom de arbeten, som utförts, synes det, som om stora svårigheter med åtföljande höga kostnader skulle finnas för att erhålla grundvatten, tillräckligt för anstaltens hela förbrukning, och har jag därför tänkt mig, att vattnet skulle tagas från Bocksjön, och skulle detta lämpligast kunna uppfordras medelst en elektromotorpump; men då de elektriska anordningarna icke utan avsevärda kostnader tillåta ett dylikt system till *daglig* användning, så har man för den dagliga driften endast att välja på att bibehålla det nuvarande systemet, d. v. s. att uppfordra vatten medelst

ångpump, men som förut nämnts, rymmer reservoaren endast 7 kbm., och med de uppfordringsanordningar, som nu finnas, är detta vid en utvidgning av anstalten alldeles otillräckligt.

Ett säkert och bra sätt för frågans lösning vore att å lämplig plats uppföra ett tillräckligt högt vattentorn, rymmande flera dagars behov av vatten, men då kostnaden härför med erforderliga ledningar (pumpen måste även i detta fall utbytas) ställer sig avsevärt hög, bör man icke reflektera på en dylik utväg, utan anser jag, att man i stället, för att få ned kostnaden, borde utbyta den nuvarande ångpumpen mot en större samt dessutom uppsätta en reservpump. Denna bör dock icke vara beroende av ångpannorna.

Vattenanskaffningen kan ske på tvänne olika sätt, antingen att taga vattnet direkt från Bocksjön från en punkt belägen c:a 160 meter väster om elevbyggnaden B. i den s. k. Badviken, och leda detsamma medelst självtryck till närheten av pannrummet, där uppsamlingsbrunn göres, från vilken sugledningarna utgå, eller ock kan man utsträcka en sugledning från pannhuset till nuvarande kanalens nedre del, och låta pumpen direkt uppfordra vattnet.

För att undersöka vattnet ha 3:ne prov tagits, ett i Badviken, ett i Bocksjön vid nuvarande kanalens inlopp samt ett prov vid kanalens nedre del.

Kemiskt-tekniska byrån har verkställt analys på proven, och ha följande resultat erhållits:

Prov 1. Från Bocksjön, c:a 160 m. väster om elevbyggnaden B.

	Milligram pr liter:
»Totalhalt fasta ämnen	103
Salt (klornatrium)	18
Syreförbrukning (för de organiska ämnenas förbränning) var	7,5
Salpetersyra	frånvarande
Ammoniak	» »

Prov 2. Från Bocksjön vid nuvarande kanalens inlopp.

»Totalhalt fasta ämnen	122
Salt (klornatrium)	18
Syreförbrukningen (för de organiska ämnenas förbränning) var	12,5
Salpetersyra	frånvarande
Ammoniak	» »

Prov 3. Taget vid kanalens nedre del (vid bron).

»Totalhalt fasta ämnen	140
Salt (klornatrium)	18
Syreförbrukningen (för de organiska ämnenas förbränning) var	11,9
Salpetersyra	frånvarande
Ammoniak	»

Mot salthalten förefinnes sålunda ej anmärkning. Halten organiska ämnen, som mätes av syreförbrukningen för deras förbränning, är tämligen hög (t. ex. i Stockholms vattenledningsvatten är syreförbrukningen c:a 6 milligram pr lit.); men äro de såsom indicier på skadliga organiska ämnen ansedda salpetersyra och ammoniak frånvarande.»

Om man närmare granskar de olika resultaten, finner man, att prov n:o 1 är bäst och sedan n:o 3, under det att provet n:o 2 visat det sämsta resultatet.

Som av ovanstående framgår är vattnet icke idealiskt, men då skadliga ämnen saknas, och då syreförbrukningen, som visserligen är relativt hög, dock icke är så stor, att den kan anses farlig, anser jag, att vatten, taget från något av dessa ställen, väl kan användas till de avsedda ändamålen.

Genom att anlägga filtrer kan vattnet givetvis göras förstklassigt, men då detta medför stora kostnader, anser jag, att om grus- och sandutfyllningar göras, härigenom vattnet förbättras och de organiska ämnena (syreförbrukningen) betydligt minskas, så att vattnet blir ännu bättre.

Att taga vattnet från Bocksjön vid nuvarande kanalens inlopp, skulle fordra en lång sugledning, på vilken lätt kan uppstå fel, och då vattnet där är sämre, synes det vara mindre lämpligt att taga vatten därifrån, då de båda andra utvägarna stå öppna. De båda andra alternativen äro i tekniskt avseende jämnställda, men anläggningskostnaden för sugledning blir c:a 8,500 kr. billigare än att taga vattnet direkt från Bocksjön (Badviken). Oaktat vattnet på det sistnämnda stället är något bättre, anser jag mig dock, på grund av den stora skillnaden i kostnaden, böra förorda, att vattnet tages från kanalens nedre del och detta i all synnerhet, som utsikter finnas att förbättra vattnet, om kanalen upprensas och iordningställes samt det omkringliggande träsket dräneras. Genom dessa arbeten skulle dessutom en ur hygienisk synpunkt önsklig dränering av träsket erhållas.

Pumpar, ledningar m. m.

Den i pannrummet befintliga ångpumpen utbytes mot en större och uppsättes dessutom i maskinhuset som reserv en elektromotorpump, och förbindas pumparna med de nuvarande tryckledningarna. Reservoaren bibehålles oförändrad. Från den befintliga huvudledningen vid maskinhuset drages en ledning, vilken förgrenar sig till nybyggnaderna med undantag av sjukstugan, till vilken ledning drages från befintlig ledning mellan ekonomibyggnaden och elevbyggnad B. Dessutom framdrages en ledning, som förenas med ledningen från väduren, och få alltså samtliga tappningsställen inom anstalten vatten från Bocksjön.

Inomhus framdragas ledningar till de olika tappningsställena.

Från nybyggnaderna, med undantag av sjukstugan, neddrages avloppsledning till det dike, som utmynnar i sjön (träsket) öster om anstalten. Från sjukstugan neddrages en ledning, som förenas med befintlig kloakledning vid ekonomibyggnaden.

Anläggningskostnad.

Kostnaderna för ovannämnda anläggningar har jag approximativt beräknat till följande siffror:

Sugledning från kanalens nedre del, med tillhörande grävningsarbeten, pumpar med tillbehör samt erforderliga anordningar för intaget	Kr. 9,200: —
Alternativ: ledning från Bocksjön (s. k. Badviken) med samlingsbrunn vid pannhuset jämte tillhörande grävningsarbeten, pumpar med tillbehör kronor 17,700: —	
Yttre vatten- och avloppsledningar för elevbyggnaderna samt förbindning med nuvarande ledning från väduren	» 7,600: —
Yttre vatten- och avloppsledningar för verkstadsbyggnaden	» 200: —
Yttre vatten- och avloppsledningar för sjukstugan	» 1,400: —
Ledningar med tillbehör inomhus i elevbyggnaden (huvudb.) och i gården till densamma	» 8,300: —
Ledningar inomhus i västra flygeln samt ledningar i gården till d:o	» 2,900: —
Ledningar inomhus i östra flygeln samt ledningar i gården till d:o	» 2,800: —
Ledningar inomhus i verkstadsbyggnaden	» 800: —
Ledningar inomhus i sjukstugan	» 1,100: —
Summa	kr. 34,300: —»

Uppenbarligen bör frågan om den nya avdelningens anknytande till den förutvarande anstaltens vattenledning göras beroende därav, att vattenanskaffningen till den senare kommer att ordnas på ett tillfredsställande sätt. Enligt det av ingenjören Svensson avgivna utlåtandet skulle detta kunna ske för en kostnad av 9,200 kronor, och det vatten, som därvid erhålles, kan för framtiden göras ännu bättre genom att vidtaga ett även eljest önskligt iordningsställande av den nu befintliga kanalen. Kommittén anser sig därför böra för sin del förorda detta förslag till ordnande av vattenanskaffningen. På en blivande undersökning må bero, huruvida och på vad sätt ett iordningsställande av kanalen och en dränering av det träskartade området invid densamma må äga rum.

Reservkraft till elektriska anläggningen.

Vid anstalten finnes, såsom ovan omnämnts, redan nu en elektrisk belysningsanläggning, vilken drives medelst vattenkraft. Elektriska aktiebolaget A. E. G. anför i sitt avgivna kostnadsförslag rörande den elektriska anläggningen vid anstalten, att det visat sig, att vissa tider den befintliga vattenkraften är otillräcklig eller till följd av torka helt och hållet försvinner, varför föreslås, att såsom reservkraft anskaffas en fotogenmotor av tillräcklig styrka att driva hela centralen. Däremot framhålles, att den elektriska utrustningen i kraftstationen vid företagna mätningar visat sig tillräcklig för ifrågasatta utvidgningar av anläggningen. En fotogenmotor med tillbehör beräknas kosta 5,325 kronor. — I sammanhang härmed har även beräknats kostnaderna för en med elektrisk kraft driven centrifugalpump, som skulle tjäna som reservpump för den ovan omnämnda ångpumpen; priset härför uppgår till 1,250 kronor. En sådan ingår emellertid även i den av ingenjören Svensson gjorda beräkningen.

Köket,

Något kök skulle, såsom redan nämnts, ej inrättas i den nya avdelningen. Köket i den gamla anstalten är så stort tilltaget, att där kan lagas mat även för det större antal elever, som efter utvidningen skulle komma att finnas vid anstalten. Anordningarna i köket äro emellertid ej tillräckliga vid en sådan utvidgning. Enligt ett av ingenjören Svensson uppgjort förslag skulle härför erfordras ett skåp för kokning av potatis och fisk, en större soppkokningsgryta och en ångkokapparat för kaffe, varjämte golvet vid grytorna bör förses med golvsifon och de befintliga diskanordningarna av gjutjärn utbytas mot kopparlådor. Kostnaderna härför, inberäknat erforderliga ledningar, hava beräknats till 5,500 kronor.

Sammandrag av anläggningskostnaderna.

Kostnaderna för de här ovan av kommittén föreslagna anläggningarna utgöra alltså:

1 elevbyggnad för 40 elever, inberäknat huvudledningar för värme, vatten och avlopp samt elektricitet till den nya avdelningen och ledningar för sådant ändamål inom byggnaden	148,350	kronor
1 elevbyggnad för 20 elever, östra flygelbyggnaden med ledningar för värme, vatten och avlopp samt elektricitet	60,475	»
1 d:o, västra flygelbyggnaden, med d:o	56,575	»
2 uthusbyggnader	1,000	»
1 bostad för lantbruksinspektoren	17,000	»
1 förmansbostad	5,700	»
7 förmansbostäder	39,900	»
1 verkstadsbyggnad med ledningar för värme, vatten och avlopp samt elektricitet	39,000	»
1 sjukstuga med d:o	25,100	»
vattenledningens omläggning och utvidgning	9,200	»
reservmotor för elektriska anläggningen	5,325	»
anordningar i köket	5,500	»
väganläggning	1,500	»
ritningar samt arkitekt- och kontrollarvoden	23,000	»
Summa	437,625	kronor.

Såsom redan framhållits, avse en del av de beräknade kostnaderna arbeten, som krävas för den förutvarande anstaltens försättande i bättre skick. De kostnader, som den nya avdelningen i och för sig betingar, utgöra för

3 elevbyggnader med uthus	266,400	kronor
bostad för lantbruksinspektoren	17,000	»
8 förmansbostäder	45,600	»
anordningar i köket	5,500	»
väganläggning	1,500	»
eller	336,000	kronor;

oberäknat utgifter för ritningar samt arkitekt- och kontrollarvoden.

Därest en av styrelsen föreslagen ändring i de gamla elevbyggnaderna kommer till stånd, behöver den nya avdelningen från början utbyggas allenast för 40 elever, och kostnaderna bliva då

1 elevbyggnad och 1 uthusbyggnad	148,850	kronor
bostäder för avdelningsföreståndare och 5 förmän	45,500	»
utvidgningar i kök och väganläggning	7,000	»
eller tillhopa	201,350	kronor;

oberäknat utgifter för ritningar samt arkitekt- och kontrollarvoden. Härav torde för första byggnadsåret erfordras allenast 150,000 kronor, enär bostäder för avdelningsföreståndare och förmän, som beräknats av trä, icke behöva påbörjas förrän påföljande år samt en del andra arbeten också kunna anstå till andra byggnadsåret.

Till anskaffande av *inre inventarier för elevbyggnaderna* har kommittén beräknat

för den större byggnaden	11,000	kronor
för de båda mindre byggnaderna	5,300	»
Summa	16,300	kronor

Inventarier för verkstadsbyggnaden hava ej medtagits i beräkningen, då en del sådana finnas och nya endast behöva anskaffas efter hand samt möbler och inredning kunna tillverkas vid anstalten. — Då sängar, sängutrustningar samt för sjukvården i övrigt erforderliga artiklar redan finnas, har någon kostnad för anskaffande härav ej heller beräknats. Möbler och utrustning i övrigt för sjukstugan torde kunna tillverkas vid anstalten.

Driftkostnader.

Överflyttandet av lantbruksinspektoren såsom föreståndare för den nya avdelningen kräver inrättandet av en ny avdelningsföreståndarebefattning för den nuvarande B-avdelningen, som för närvarande förestås av lantbruksinspektoren. Enligt vad kommittén erfarit, har vid anstalten mer och mer framträtt behovet av en befattningshavare, som närmast direktören har att leda yrkesundervisningen och hantverksutbildningen vid anstalten, biträda vid inköp av därtill hörande materialier och förbrukningsartiklar samt hava hand om förråd av dessa artiklar. Kommittén har för sin del funnit, att en dylik befattningshavare, som lämpligen kunde kallas verkmästare, skulle hava en viktig uppgift att fylla samt på samma gång vara lämplig att handhava den avdelning av eleverna, som företrädesvis sysselsättes i hantverksyrkena. Såsom verkmästare och avdelningsföreståndare torde han böra er-

hålla jämte bostad med bränsle en årlig kontant lön av 2,100 kronor jämte två ålderstillägg, vartdera å 200 kronor efter 5 och 10 års tjänstgöring.

I den av anstaltens styrelse till Kungl. Maj:t gjorda framställningen om anstaltens anslagsbehov för år 1917 ingår, såsom redan nämnts, lön till en tredje lärare, vadan något anslagsbelopp för denna befattning icke av kommittén upptagits.

Vidare erfordras ett antal förmän för det ökade antalet elever. Med beräkning att för elevernas handledning i arbetet i medeltal kräves en förman för 10 elever, skulle för en ny avdelning om 80 elever behövas 8 förmän, varjämte för anstaltens inre skötsel och nattbevakningen torde krävas 2 à 3 förmän. Om avdelningen till en början blott utbygges för 40 elever, erfordras tillsvidare anslag för 6 förmän, vilka efter den nu gällande staten för Bona skulle hava, utom bostad med bränsle samt beklädnadsersättning, 1,100 kronor i lön med två ålderstillägg, vartdera å 100 kronor efter 5 och 10 års tjänstgöring.

Då den nya avdelningens tillkomst naturligen kommer att ej oväsentligt öka arbetet för särskilt direktören, pastorn och bokhållaren, samt lantbruksinspektoren genom den nya anordningen erhåller en mera ansvarsfull ställning än hittills, synes billigheten kräva, att dessa befattningshavare erhålla någon tillökning i sina löneförmåner. Kommittén har tänkt sig, att denna ökning lämpligen kunde sättas till 500 kronor för vardera av direktören och pastorn-förste läraren, till 400 kronor för lantbruksinspektoren och till 200 kronor för bokhållaren. Direktören och pastorn skulle härigenom komma i samma löneställning som motsvarande tjänstemän vid centralfängelset å Långholmen och tvångsarbetsanstalten vid Svartsjö.

Vid planläggning av den nya sjukstugan har också tagits i beräkning rum för sjuksköterska. Någon tjänst å stat för sjuksköterska har kommittén likväl ej upptagit, då behov av en ständigt anställd sköterska ej ens efter den nya avdelningens tillkomst antagits skola förefinnas. Liksom nu torde vid förekommande behov sjuksköterska kunna erhållas från annat håll. Emellertid har det ansetts lämpligt att i anstaltens stadga intaga en bestämmelse om styrelsens befogenhet att anlita för sjukvården behövlig personal (10 § i stadgan).

Den ökning i lönestaten, som enligt kommitténs förslag skulle uppkomma, utgör alltså 15,800 kronor, eller, om man räknar med att avdelningen i början endast utbygges för 40 elever, 10,300 kronor.

Vad beträffar driftkostnaden i övrigt, torde denna kunna beräknas med ledning av statsanslaget för kost och beklädnad av eleverna m. m.,

vilket under de senast förflutna åren efter en beräkning av 120 elever utgjort 52,000 kronor. För 40 elever skulle alltså den årliga underhållskostnaden uppgå till 17 333 kronor.

Hela personalen vid Bona är för närvarande uppförd å extra stat och frågan om dess uppförande på ordinarie stat har uppskjutits i avvaktan på genomförandet av den i 1909 års riksdagsskrivelse begärda ändringen av 5 kap. 3 § strafflagen. Därest den av kommittén föreslagna ändringen av nämnda lagrum samt kommitténs förslag om utvidgning av Bona för beredande av nödigt antal platser för minderåriga förbrytare av mankön kommer att slutligen godkännas, böra tydligen åtgärder vidtagas för att sätta personalen på ordinarie stat. Kommittén har emellertid ansett sig icke böra ingå på en prövning av lönestaten i andra punkter än de, som varit en direkt följd av dess förslag till utvidgning.

De av kommittén här ovan med hänsyn till personalen framlagda förslagen kräva några ändringar i Kungl. Maj:ts stadga för anstalten och kommittén har avgivit förslag till kungörelse om ändrad lydelse av densamma.

Anstalten å Bona står för närvarande under en särskild styrelse, vilken lyder under justitiedepartementet. De av kommittén framlagda förslagen till utvidgning böra ej föranleda till någon ändring häri.

Planerad utvidgning av anstalten å Viebäck.

Då de anordningar, som hittills träffats för uppfostran av minderåriga förbrytare av kvinnkön, synas hava fyllt sitt ändamål och det på grund därav framstod som önskligt, att uppfostringsarbetet även i fråga om dem, som förskyllt straffarbete i högst 6 månader, ombesörjdes av diakonissällskapet, avlät kommittén den 21 augusti 1915 till sällskapets styrelse en skrivelse med förfrågan, huruvida sällskapet kunde vara villigt att åtaga sig en dylik uppgift samt huru i sådant fall detta arbete enligt styrelsens mening lämpligen kunde genomföras, och angav kommittén därvid, att högst 12 anstaltsplatser krävdes för dessa till straffarbete i högst 6 månader dömda.

I anledning av denna framställning har sällskapets styrelse i skrivelse den 8 november 1915 meddelat kommittén att, då ingen väsentlig karaktärsåtskillnad torde finnas mellan den av kommittén omnämnda kategorien och de elever, för vilka de nuvarande hemmen vore avsedda, styrelsen vore villig att, i den mån plats kunde beredas, å Viebäck mottaga elever av den i kommitténs skrivelse omnämnda kategorien. Styrelsen uppgav därvid tillika, att styrelsen, i anledning av förfrågan från statsrådet och chefen för justitiedepartementet om utvidgande med hänsyn redan till den nu gällande lagstiftningen av verksamheten vid Viebäck med ett tredje hem,

i skrivelse den 25 oktober 1915 erbjudit sig att å Viebäck uppföra ett hem för högst 18 elever; och erinrade styrelsen, att möjligheten att mottaga de elever, kommittén ifrågasatt, bleve i väsentlig mån beroende på, i vilken omfattning de två gamla och det tredje nu föreslagna hemmet komme att upptagas av de elever, för vilka de egentligen voro avsedda, samt att, om de elever kommitténs skrivelse avsåge komme att uppgå till något större antal, det torde bliva nödigt att för ändamålet uppföra ett fjärde hem, för vilket plats å Viebäck kunde beredas.

Uti den ovannämnda skrivelsen till statsrådet och chefen för justitiedepartementet har styrelsen närmare redogjort för anordnandet av det i skrivelsen omförmälda tredje hemmet och beräknat den ersättning, som av staten borde lämnas för hemmets upprätthållande.

Det av diakonissällskapet gjorda erbjudandet att övertaga uppfostringsarbetet även med sådana unga kvinnor, som enligt den föreslagna utvidgningen av 5 kap. 3 § strafflagen skulle komma i fråga att insättas i allmän uppfostringsanstalt, synes kommittén erbjuda den bästa möjliga lösning av förevarande fråga. Enligt kommitténs uppfattning äro de av sällskapet redan anordnade hemmen inrättade och ledda på ett sätt, som giver de bästa möjligheter för ett gott resultat, och de rörande verksamheten framlagda siffrorna bestyrka också framgången av uppfostringsarbetet. Vad beträffar det av sällskapet föreslagna sättet för anordnande utav ett nytt hem, finner kommittén det nya hemmet, uti vilket, enligt den i skrivelsen till chefen för justitiedepartementet lämnade redogörelsen, särskilda säkerhetsanordningar skulle komma att vidtagas, kunna fylla den uppgift, som hemmet skulle få jämväl i fråga om de till straffarbete dömda. Spörsmålet om den ersättning, staten bör lämna för vården, torde komma att prövas i samband med frågan om avhjälpande av nu föreliggande brist på anstaltsplatser, vadan kommittén ej ansett sig böra ingå på frågan härom.

F. Föreslagna ändringar i gällande bestämmelser.

5 Kap. 3 § strafflagen.

Av den utav kommittén här ovan föreslagna utsträckningen av tvångsuppfostringsinstitutet föranledes direkt ingen annan förändring i lagstiftningen härom, än att i 5 kap. 3 § strafflagen samt i 8 § av lagen angående verkställighet av domstols förordnande om tvångsuppfostran den 27 juni 1902 gives uttryck åt den höjning av fängelsestraffets maximum till ett år och den utsträckning till straffarbete i högst 6 månader, varom ovan talats. Kommittén har ock avgivit förslag till ändrad lydelse av dessa båda lagrum.

Inom den sålunda föreslagna gränsen skulle domstolarna alltså hava att välja de fall, som kunna lämpa sig för uppfostringsanstalterna. Beträffande de omständigheter, som därvid böra vara vägledande, torde de nuvarande bestämmelserna hava fyllt sin uppgift, och klagomålen, där sådana framkommit, hava gått ut på att de angivna grunderna icke följts så noga, som ske bort. Såsom ovan framhållits, hava de anstalter, som hava att utföra uppfostringsarbetet, på de senare åren ansett sig kunna konstatera en ändamålsenligare tillämpning. Det riktiga urskiljandet av de för tvångsuppfostran lämpade fallen sammanhänger naturligen med den större eller mindre fullständighet, med vilken undersökningarna rörande de minderårigas förhållanden utförts. En jämförelse mellan dessa undersökningar nu och under de närmaste åren efter lagens ikraftträdande visar, enligt vad från anstalterna meddelats, att undersökningarna i de till anstalten hänvisade fallen numera i regel äro mycket fullständiga och giva en god bild av elevernas föregående och deras omgivning. Särskilt böra därvid omnämnas de förundersökningar, som utförts av föreningen Skyddsvärnet genom dess centralbyrå i Stockholm samt filialer i Göteborg och Malmö. Sannolikt är, att den allt större framgången i uppfostringsanstalternas arbete också berott på en ökad möjlighet för anstalterna att fylla sin uppgift, sedan deras erfarenhet blivit större.

Redan förut har framhållits, att det kommittén lämnade uppdraget ej synes böra föranleda, att kommittén ingår på grunderna för tvångsuppfostringsinstitutet eller föreslår lagändringar i andra avseenden än som omedelbart sammanhänga med den utsträckning av institutet, som här är ifråga.

Inom kommittén har dock vid behandlingen av ämnet väckts ett spörsmål, som synts kommittén vara av beskaffenhet att böra föranleda förslag från dess sida.

Enligt 5 kap. 3 § strafflagen skall, därest på en gång till verkställighet förekomma förordnande om insättande i allmän uppfostringsanstalt och annat tidigare meddelat beslut, varigenom samma person blivit dömd till straff, detta straff, så vitt det utgöres av fängelse eller böter och de förskyllda straffen tillsammans ej uppgå till fängelse i mera än 6 månader, anses inbegripet i förordnandet. Och i 8 § av verkställighetslagen stadgas att, om på en gång till verkställighet förekomma förordnande om insättande i allmän uppfostringsanstalt och annat beslut, varigenom samma person blivit dömd till straff, förordnandet är förfallet, så framt detta straff är av svårare art än fängelse eller ock de förskyllda straffen tillsammans uppgå till fängelse i mera än 6 månader.

Med dessa stadganden är den möjligheten ej utesluten, att ett ringa bötesstraff kan föranleda därtill att förordnandet förfaller. En sådan anordning står visserligen i överensstämmelse med den regel, som domstolen har att tillämpa, då den på samma gång har att bedöma flera brottsliga handlingar, på vilka böra följa dels fängelse och dels böter. Domstolen har då att se till, huruvida de förskyllda straffen tillsammans uppgå till fängelse i högst 6 månader; kommer genom sammanläggning av fängelsestraffet och det emot böterna svarande förvandlingsstraffet det förskyllda straffet att överstiga fängelse i 6 månader, kan förordnande om insättande i uppfostringsanstalt ej meddelas. Emellertid bliver förhållandet praktiskt sett ej fullt lika, då domstolen har i sin hand att på samma gång utmäta straffet och meddela dylikt förordnande. Om den dömde befinnes lämplig för uppfostringsanstalt, kan nämligen domstolen genom en jämkning i straffet inom den i strafflagen fastslagna latituden förhindra, att det i 5 kap. 3 § strafflagen stadgade maximum av 6 månader överskrides. En dylik möjlighet att taga hänsyn till föreliggande omständigheter finnes däremot ej, då domstols beslut förekommer till verkställighet.

Det kan också invändas, att sådana fall högst sällan torde kunna inträffa och att man för dylika sällsynta fall kan anlita samma utväg, som hittills kommit till användning vid ett par tillfällen, då verkställighet av ådömt bötesstraff skulle föranlett avbrytande eller inställande av uppfostringsarbetet, nämligen att hos Kungl. Maj:t begära bötesstraffets efterskänkande i nådeväg. Lämpligast torde dock vara, att genom stadgande i lagen förebygga en sådan verkan av ådömda böter.

Vad här sagts om oegentligheten i det påpekade förhållandet med avseende å nu gällande bestämmelser är enligt kommitténs uppfattning i än högre grad tillämpligt med den av kommittén föreslagna utsträckningen av tvångsuppfostringsinstitutet, då det nämligen kan komma till användning, även då straffet uppgår till fängelse i 1 år eller straffarbete i 6 månader; det är då ännu mera orimligt, att ett ringa bötesstraff skulle verka därhän att förordnandet förfaller.

Kommittén har på grund härav föreslagit en sådan förändring av stadgandet i 5 kap. 3 § strafflagen att, då på samma gång till verkställighet förekomma förordnande om insättande i uppfostringsanstalt och ett tidigare meddelat beslut, var genom samma person dömts allenast till böter, bötesstraffet anses inbegripet i förordnandet. I överensstämmelse härmed har föreslagits en motsvarande ändring i 8 § av lagen om verkställighet av domstols förordnande om tvångsuppfostran.

För de redaktionella jämkningar, som de i förevarande lagrum vidtagna ändringarna i övrigt medfört, lärer någon särskild motivering ej erfordras.

I detta sammanhang bör slutligen anmärkas, att en utsträckning av domstols rätt att förordna om insättande i allmän uppfostringsanstalt även till sådana unga förbrytare, som förskyllt straffarbete i sex månader, skulle kunna föranleda, att en person, som förklaras skola intagas i allmän uppfostringsanstalt, tillika ådömes förlust av medborgerligt förtroende. Då det enligt 5 kap. 2 § strafflagen tillkommer domstolen att efter omständigheterna pröva, huruvida sådan förlust bör ådömas den, som vid brottets begående fyllt 15 men ej 18 år, torde det emellertid ej behöva befaras, att dylik påföljd ådömes samtidigt med det förordnande meddelas om intagande i uppfostringsanstalt, och något uttryckligt förbud däremot synes ej behöva stadgas. Kommittén har för övrigt ansett sig så mycket mindre äga skäl att föreslå något stadgande, varigenom möjligheten av ett sådant domslut skulle förebyggas, som förslag föreligger till borttagande av påföljden förlust av medborgerligt förtroende.

Den nya lagens ikraftträdande måste göras beroende av tillgången på anstaltsplatser. Det synes alltså böra överlämnas åt Kungl. Maj:t att bestämma tiden härför.

Lag angående verkställighet av domstols förordnande om tvångsuppfostran.

4 §.

Vid uppfostringsarbetet beträffande minderåriga förbrytare av kvinnkön hava särskilda svårigheter mött därutinnan, att till uppfostringsanstalt ankomna elever stundom funnits behäftade med smittsam könssjukdom eller varit i havande tillstånd. I den av diakonissällskapets styrelse till Kungl. Maj:t ingivna berättelsen över verksamheten vid hemmen Viebäck och Björkhaga under år 1914 anföres härom följande: »Hälsotillståndet har, tack vare flitigt arbete och ett härligt klimat, varit synnerligen gott. Dock anser diakonissanstalten det nödigt att i detta sammanhang i underdånighet erinra om det missförhållandet, att ingen laglig föreskrift blifvit given om att kvinna, som intages på sådan fostringsanstalt, skall vara fri från smittsam sjukdom samt ej vara rådd med barn. Flere av de under de gångna åren inträdande flickorna ha varit behäftade med smittsam sjukdom. Att däri ligger en stor fara är gifvet, helst om sjukdomen är av smygande natur. Så fort sådan sjukdom kunnat konstateras, hava hemmens föreståndarinnor varit nödgade att skicka de unga till länets kurhus, där de då en längre tid måst vistas i en omgivning, som icke varit ägnad att giva dem den fostran, som lagstiftningen åsyftat. Liknande svårigheter möter, där kvinnan vid intagningen är i grossess. Då det icke kan vara lämpligt, att hava sådan kvinna å vårdhemmet tillsammans med de övriga, har man nödgats på annat sätt anskaffa vård för den intagna, tills barnet fötts samt moder och barn kunnat skiljas från varandra.»

Konungens befallningshavande i Jönköpings län, som har uppsikt över dessa hem, förordade, att denna styrelsens framställning vunne beaktande, och anförde därvid bland annat: »Behovet af en sådan lagbestämmelse är uppenbar, då det visat sig, att vid flera tillfällen fall förekommit, då unga kvinnor, som intagits å vårdhemmet, utan att man därstädes ägt kännedom om deras hälsotillstånd, efter någon tid måst avföras till kuranstalt eller förlossningshem. Så t. ex. måste under det år, redogörelsen omfattar, tvenne sådana unga kvinnor intagas å härvarande länssjukhus' kuravdelning och en lämna hemmet under förlossningstiden. Under innevarande

år (1915) har redan inträffat ett fall, tillhörande den förstnämnda kategorien.»

De sålunda gjorda framställningarna hava sedermera jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 16 april 1915 överlämnats till kommittén för att tagas i övervägande vid fullgörande av kommittén lämnade uppdrag.

Enligt vad kommittén erfarit, är det ej blott svårigheten att erhålla lämplig plats på annat håll för dylika elever, som vållat bekymmer. En viss tvekan har gjort sig gällande redan därom, huruvida anstalten ägde förflytta dessa elever från anstalten till annan plats. Vidare har det synts tvivelaktigt, huru förfaras skulle med den från staten utgående ersättningen för dessa elevers vård och underhåll under den tid, de vistats borta från anstalten, samt vem som borde bestrida de ökade kostnader, vilka i vissa fall kunna uppstå för deras överflyttande och vårdande å annan plats.

På grund av de stora svårigheter, med vilka uppfostringsarbetet bland de minderåriga förbrytarna av kvinnkön är förenat, synes det vara dubbelt angeläget att så vitt möjligt undanrödja de särskilda olägenheter, som för en anstalt måste vara förenade med att hava under sin behandling sådana elever, som avses i nyssnämnda framställning.

Vad först beträffar befogenheten för allmän uppfostringsanstalt att överflytta elev till annan plats för erhållande av erforderlig vård vid sjukdom, förefinnes ingen särskild föreskrift därom. Måhända har man ansett en sådan rätt ligga i sakens natur eller kunna motiveras genom en analogisk tillämpning av 19 § 25 mom. av kungl. förordningen om nya strafflagens införande och vad i avseende därå iakttagas skall den 16 februari 1864, varest stadgas, att om häktad person bliver sjuk och han ej kan vårdas inom häktet, han då skall förvaras å annat ställe, där han kan njuta tjänlig vård. Vid statens uppfostringsanstalt å Bona hava elever flera gånger vid svårare sjukdomsfall varit intagna å allmänt sjukhus. I ett särskilt fall, då fråga var om en sinnessjuk elev, har anstaltens styrelse — med förmälan att eleven såsom sinnessjuk vore oemottaglig för sådan fostran, som anstalten vore avsedd att lämna, samt att hans kvarhållande å anstalten medförde stort men för anstaltens uppfostringsarbete med övriga där intagna elever — hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes förordna om elevens snara intagande å sinnessjukanstalt. Kungl. Maj:t biföll styrelsens hemställan samt förordnade att, om eleven tillfrisknade från sinnessjukdomen och av sådan anledning utskrevs från sinnessjukanstalten, innan han fyllt 20 år, han skulle återföras till uppfostringsanstalten.

Såsom nämnt framställer sig, därest uppfostringsanstalten icke tillhör staten, här också spörsmålet om vem, som skall betala vården å hospitalet eller sjukhuset, samt huruvida anstalten bör kunna påräkna den eljest bestämda avgiften av staten för eleven.

Det svåraste i denna fråga är emellertid beträffande de kvinnliga eleverna att finna den lämpliga platsen för deras vistelse, så länge de äro smittförande eller eljest behöva åtnjuta särskild behandling. Att sända elever, som kommit till anstalten för att uppfostras, till en kuravdelning vid ett allmänt sjukhus, bör tydligen ej tillgripas utan mycket tvingande skäl. Av flera anledningar kan det ej heller under alla förhållanden låta sig göra att vid hemmen å Viebäck vidtaga erforderliga anordningar för dessas behandling. Då diakonissällskapet äger ett större sjukhus i Stockholm, hade kommittén tänkt sig såsom den närmast till hands liggande utvägen, att med smittsam könssjukdom behäftade elever skulle kunna mottagas där; dessa elever kunde då fortfarande bliva föremål för sällskapets fostrande verksamhet. Kommittén riktade därför ock till sällskapets styrelse en förfrågan, huruvida sådant läte sig göra. Styrelsen har besvarat denna fråga nekande, men samtidigt framhållit att, om frihet lämnades sällskapet att ingå avtal med sjukhus, som för detta ändamål kunde befinnas lämpligt, och om staten ville vidkännas de utgifter, utöver den redan anslagna dagkostnaden av en krona, som kunde komma att påfordras, denna fråga förts så långt, som den för närvarande kunde komma. Även för kommittén synes det vara den bästa utvägen att låta sällskapet efter för handen varande omständigheter sörja för vård av på detta sätt sjuka elever; och torde för sådant fall staten böra åtaga sig kostnaden för vården samt gottgöra sällskapet dess utgifter efter de grunder, varom överenskommelse kan bliva träffad.

I fråga om elever, som äro havande, förefinnes ju möjlighet för deras intagande å barnbördshus kortare tid före förlossningen. Men det är naturligen högst olämpligt, att elev under havandeskapet överhuvud taget vistas vid uppfostringsanstalten; och det skulle uppenbarligen blifva för dyrt att på anstalten vidtaga särskilda anordningar för dessa sällsynta fall. Lämpligaste utvägen torde vara, att sådan elev genom anstaltens försorg tillsvidare överlämnas till enskild vård eller tillsyn. Törhända finnes även en och annan förening, som i sina hem för mödrar kan mottaga sådana elever samt också efter barnsbörden behålla dem jämte barnen. Även för dessa fall synes staten böra påtaga sig de särskilda kostnader, som för vården under havandeskapet och barnsbörden måste utgivas av anstalten.

Då det beträffande sistberörda kategori av kvinnliga elever lärer vara än mera tveksamt, huruvida uppfostringsanstalten kan hava rätt att låta dem vistas utanför anstalten för det ändamål, som här avses, har kommittén för undanrödjande av denna tvekan ansett ett uttryckligt stadgande härom böra intagas i 4 § av lagen angående verkställighet av domstols förordnande om tvångsuppfostran.

I samband härmed har ock ansetts lämpligt att uttryckligen stadga att, därest elev, som insjuknat, ej kan beredas erforderlig vård å anstalten, han må intagas å sjukvårdsinrättning, där sådan vård kan beredas. Härav lärer enligt kommitténs mening utan vidare följa, att staten ansvarar för kostnaden för denna vård under tiden till dess eleven varder definitivt utskriven från uppfostringsanstalten.

5 och 6 §§.

Enligt Kungl. Maj:ts remiss den 5 februari 1915 har kommittén vid fullgörande av det kommittén lämnade uppdraget också att taga i övervägande en av styrelsen för statens uppfostringsanstalt å Bona den 13 januari 1915 hos Kungl. Maj:t gjord framställning av följande lydelse:

»Enligt § 6 av lag angående verkställighet av tvångsuppfostran den 27 juni 1902 har styrelse för allmän uppfostringsanstalt att för elev, som utskrives, utse första anställningen, vilken eleven icke äger att utan styrelsens tillstånd lämna, förrän ett år efter utskrivningen förflutit.

Under statens uppfostringsanstalts å Bona hittillsvarande verksamhet har det ofta visat sig förenat med svårigheter att så ordna med anställningarne för utskrivna elever, att det nyss anförda lagstadgandet om förbud att lämna anställningarna utan styrelsens tillstånd kunnat tillämpas. Särskilt ifall elev vid överlämnandet till anstalten befunnit sig i adertonårsåldern och efter två års vistelse därinom uppnått tjugu års ålder, då han enligt stadgandet i § 5 av ovan åberopade verkställighetslag måst från anstalten utskrivas, har det icke sällan inträffat, att elev, i vetskap om att han icke kunde, såsom fallet är med en enligt § 4 av samma lag villkorligt utskriven elev, till anstalten återtagas, snart nog lämnat den med både kostnad och besvär anskaffade fasta platsen för att i bästa fall övergå till tillfälligt arbete, men vanligen för att stryka sysslolös omkring. Visserligen har styrelsen sökt att i någon mån råda bot för detta missförhållande genom att i de avtal angående tjänster eller arbetsanställningar, som

upprättats med elevers husbönder och arbetsgivare, låta inrycka en bestämmelse om skyldighet för dessa att vid elevers olovliga avvikande ur tjänsten ofördröjligen vidtaga sådan åtgärd för den avviknes återhämtande, som i § 52 av gällande legostadga för husbönder och tjänstehjon omförmäles, men mången gång hava även husbönder på landet icke varit hågade att binda sig vid dessa aftal, varav ett formulärexemplar här bifogas (bil. 1)*, och beträffande elever, som anställas i yrken eller å större verkstäder, har det knappast kunnat ifrågasättas att tillämpa legostadgans bestämmelser. Man har för att bereda elever passande anställningar och utkomstmöjlighet fått rätta sig efter förhandenvarande förhållanden.

Givet är ju, att det måste vara förenat med nästan oöverstigliga svårigheter att bestämma avtalen angående elevers anställningar så, att eleverna blefve fästade vid dessa på ett sätt, som gjorde det möjligt att säkert uppnå den avsikt, som tydligen förelegat vid avfattningen av lagens bestämmelse om att utskriven elev icke äger lämna den för honom utsedda anställningen, förrän ett år efter utskrivningen förflutit, nämligen att kvarhålla eleven vid ett ordnat arbetsliv och förhindra hans återfall i skadliga levnadsvanor. Det har visat sig, att elever, som efter ungefär två års vistelse inom anstalten, placerats i tjänster eller yrkesanställningar utanför densamma med tillämpning av § 4 av mera nämnda verkställighetslag och bundna genom avtal enligt här bilagda formulär (bil. 2)*, i regel hållit sig kvar på sina platser och endast undantagsvis behöft till anstalten återföras. Hittills vunnen erfarenhet har ock givit vid handen, att risken att bliva återinsatt i det mera bundna livet på anstalten varit en verksam hämsko på vissa elevers benägenhet för att vilja draga sig ur ordnade arbetsförhållanden utanför anstalten samt att ett eller annat år, visserligen under den så kallade villkorliga utskrivningens band, men dock under en vanlig tjänares eller arbetares villkor, varit den bästa vägen för elevernas övergång till fullständig medborgerlig självbestämningsrätt. Då tvångsuppfostringsförfarandet ju avser att utan straffåtgärder söka genom en fostran och utbildning, som börjas och grundlägges inom anstalten, men under viss prövotid fortsättes utanför densamma, tillrättaföra brottslig ungdom, har styrelsen, som funnit prövotiden utanför anstalten vara av den allra största betydelse för eleverna, utan att den på något sätt lagt på dem något obehörigt tvång eller förorsakat något för dem skadligt intrång i deras rörelsefrihet, tagit under omprövning på vad sätt en dylik prövotid

* Denna bilaga har här uteslutits.

skulle kunna anordnas på ett effektivare sätt än som anvisas i § 6 av gällande verkställighetslag om tvångsuppfostran.

Styrelsen har därvid funnit, att 1896 års tvångsuppfostringskommitté i sitt den 26 oktober 1898 avgivna förslag till lag om tvångsuppfostran i nu förevarande avseende föreslagit särskilda bestämmelser rörande sådana elever, vilka vid intagandet i anstalten varit äldre än sjutton år, i det att nämnda kommitté i § 11 av sitt lagförslag ansåg böra stadgas, att dylik elev finge under anstaltens vård och uppsikt kvarhållas intill uppnådda tjuguett år. I motiveringen till detta lagförslag anfördes bland annat (kommittébetänkandet sid. 144), att »i regel kommittén ansett, att en elev icke bör förbliva i anstalt utöver uppnådda tjugu års ålder. Endast för så framt han vid intagandet redan fyllt sjutton år, synes ett undantag härifrån böra göras, enär eljest den tid, han komme i åtnjutande av anstaltens vård och uppsikt, mången gång bleve alltför knappt tillmätt, och bör han därför i sådant fall kunna därstädes kvarstanna intill uppnådd myndig ålder».

Sannolikt har man vid överarbetningen av tvångsuppfostringskommitténs förslag i nu förevarande avseende velat ernå likformighet i fråga om den maximålder, som skulle stadgas för vistelse inom anstalten, genom att giva § 6 i lagen om verkställighet av domstols förordnande om tvångsuppfostran den lydelse, den nu äger, och trott sig genom stadgandet av förbud för elev, som utskrivits, att utan styrelsens tillstånd lämna den för honom utsedda anställning, förrän ett år förflutit från utskrivningen, kunna i viss mån bereda vård av och uppsikt över den utgående eleven under en för honom kritisk period. Såsom sådan måste nämligen nästan alltid det första året, efter det eleven lämnat anstalten, betecknas.

Emellertid synes man hava förbisett, att stadgandet av ett förbud utan påföljd för dess överträdande är föga verksamt. Vad tvångsuppfostringskommittén förutsåg och ville förekomma med avseende å nu förevarande fall vid verkställighet av domstols förordnande om tvångsuppfostran, har inträffat.

Det synes styrelsen därför böra tagas i övervägande, huruvida icke en lagändring i riktning mot vad tvångsuppfostringskommittén föreslog i sitt ovan angivna betänkande borde komma till stånd.

Härigenom bleve det möjligt att sätta sådana elever, vilka ankomma till anstalten efter fyllda sjutton år, i tjänster eller yrkesanställningar villkorligt, i enlighet med § 4 i verkställighetslagen, då de började närma sig tjuguårsåldern, och på sådant sätt, före den definitiva utskrivningen,

behålla dem för erforderlig tid under effektiv uppsikt. Att döma av hittills vid anstalten vunnen erfarenhet skulle det icke annat än undantagsvis behöva förekomma, att elev återfördes till anstalten efter fyllda tjugo år, och ännu mera sällan torde det bliva nödigt att utan försök till tillämpning å honom av ovan anförda § 4 kvarhålla elev å anstalten till myndighetsåldern.

Då till fattigvårdslagstiftningskommittén för behandling överlämnats riksdagens skrivelse den 16 mars 1909 om ändring av 5 kap. 3 § strafflagen, avseende att unga förbrytare må i större utsträckning kunna insättas i allmän uppfostringsanstalt, och då nämnda kommitté vid den åt densamma uppdragna omarbetningen av lagen angående uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn torde komma att få under övervägande jämväl andra frågor, som beröra sättet för unga lagöverträdares behandling, synes det styrelsen lämpligt, att det lagändringsförslag, som styrelsen här ovan motiverat, finge bliva föremål för fattigvårdslagstiftningskommitténs granskning och utlåtande i samband med av densamma behandlade frågor och förslag.

På grund av vad sålunda blivit anfört får styrelsen för statens uppfostringsanstalt å Bona härmed i underdånighet hemställa,

att Eders Kungl. Maj:t ville uppdraga åt fattigvårdslagstiftningskommittén dels att taga under omprövning lämpligheten af att elev, som intagits i allmän uppfostringsanstalt efter det han fyllt sjutton år, må kunna där kvarhållas intill uppnådda tjuguett år, dels utarbeta det lagändringsförslag, vartill styrelsens förevarande framställning må giva anledning.»

I likhet med styrelsen anser kommittén, att åtgärder böra vidtagas för att så mycket som möjligt trygga resultatet av det uppfostringsarbete, som från anstalternas sida nedlagts. Därvid synes man ej behöva hysa några betänkligheter mot att inskrida, så länge eleven icke nått myndig ålder. I regel blir det dock icke fråga om att hålla en så gammal elev kvar vid anstalten, utan bestämmelsens förnämsta betydelse är, att anstaltens styrelse däri har ett kraftigt medel att påverka den villkorligt utskrivne att förhålla sig väl.*) Erfarenheten har tydligt visat, vilket kraftigt medel den villkorliga utskrivningen är, så länge det finnes möjlighet att inskrida, när elev bryter mot villkoren. Numera utskrivas i regel alla elever vid Bona först villkorligt, och den slutliga utskrivningen vidtages först vid 20-års åldern.

*) I »principerna för en strafflagsreform» uttalar professor Thyrén, att ett utsläppande på prov ur uppfostringsanstalt med återinsättande, därest provet icke bestås, synes fullkomligt på sin plats, intill den tidpunkt, då internaten fyller 21 år.

Då det ej torde finnas någon särskild anledning, varför en bestämmelse att med utskrivning kan uppskjutas till 21 år skulle begränsas till den, som vid intagandet i anstalten var äldre än 17 år, har kommittén föreslagit, att den ifrågasatta ändringen skulle genomföras på det sätt, att 5 § andra stycket erhåller följande lydelse: »Senast då elev uppnått tjuguett år, skall han utskrivas från anstalten». Denna ändring påkallar en jämkning i 6 § andra stycket.

Enligt 6 § andra stycket har styrelsen att utse första anställningen för den utskrivne. Från anstalternas sida har uppmärksamheten fästats därpå, att det ej sällan inträffat, att elev efter helt kort tid lämnat en åt honom utsedd anställning, samt att enligt gällande bestämmelser anstaltens styrelse saknar befogenhet att sätta honom i ny anställning. För att råda bot härpå har den önskan uttalats, att det borde stadgas, att anstaltsstyrelsen har att bestämma över den utskrivnes anställande, intill dess han fyllt 21 år. Kommittén har ansett en förändring härutinnan lämplig och framlagt förslag till den ändring av 6 § andra stycket, som påkallas härav.

I detta sammanhang anser sig kommittén böra beröra ett spörsmål, som redan föranlett en särskild framställning från styrelsen för uppfostringsanstalten å Bona. Enligt värnpliktslagen den 17 september 1914 är varje svensk man värnpliktig från och med det kalenderår, under vilket han fyller 20 år, och är skyldig att inställa sig till inskrivning under detta år. Laga förfall för uteblivande från inskrivning eller tjänstgöring är bland annat att vederbörande sitter i häkte. Huru i detta fall skall förfaras med den, som är intagen i allmän uppfostringsanstalt, därom saknas bestämmelser, men i anledning av en från styrelsen för uppfostringsanstalten å Bona hos Kungl. Maj:t gjord framställning om utfärdande av bestämmelser rörande de å anstalten intagnas inskrivning och tjänstgöring som värnpliktiga, har av chefen för generalstaben uttalats, att laga förfall enligt hans uppfattning syntes föreligga i behörigen styrkt form, där styrelsen för anstalten genom utfärdat intyg vitsordade, att elevs inställelse skulle inverka på hans fortsatta fostran. Generalstabschefen ansåg, att så väl detta som åtskilliga andra i styrelsens skrivelse avsedda ändamål kunde uppnås utan ändringar i gällande värnpliktslag eller inskrivningsförordning. På grund härav föranledde styrelsens framställning icke till någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Eftersom inskrivning till värnpliktig för svensk man numera äger rum under det kalenderår, då han fyller 20 år, kommer det tydligen ej sällan att

inträffa att, redan med uppnådda 20 år såsom åldersgräns för utskrivning från uppfostringsanstalt, fråga uppstår om vidtagande av de för inskrivning erforderliga åtgärder, medan elev befinner sig i anstalten eller i allt fall medan han såsom villkorligt utskriven står under anstaltens tillsyn. Då anstaltens myndighet binder elevens rörelsefrihet, synes för eleven hans kvarstående inom anstalten eller under dess tillsyn för honom utgöra laga förfall. Huruvida eleven under denna tid bör inskrivas såsom värnpliktig, måste vara överlämnat åt anstaltens bedömande. Genom utsträckning av åldersgränsen för utskrivning till 21 år, uppkommer i ännu flera fall frågan om elevs inskrivning och tjänstgöring såsom värnpliktig. Det ligger då naturligen än mera vikt uppå, att från anstaltens sida nödiga anmälningar göras, så att den, som bör fullgöra sin värnplikt, också kommer att göra detta å lämpligaste tid, och kommittén har därför ansett nödigt, att i stadgan för anstalten lämnas en föreskrift för anstaltens direktör att i god tid förut hos anstaltsstyrelsen göra anmälan om erforderliga åtgärder för inskrivning av värnpliktiga elever.

8 §.

Rörande de här genomförda ändringarna hänvisas till vad ovan anförts om motsvarande ändringar i 5 kap. 3 § strafflagen.

Liksom lagen om ändrad lydelse av 5 kap. 3 § strafflagen bör ändringen av 8 § i förevarande lag ej träda i tillämpning, förrän Konungen förordnar därom. Däremot skulle hinder ej möta, för att de ändrade bestämmelserna i 4, 5 och 6 §§ trädde i kraft tidigare. Kommittén har dock ej trott sig böra föreslå någon åtskillnad i detta hänseende, men däremot har det ansetts nödigt att uttryckligen förklara, att de ändrade bestämmelserna om tiden för utskrivningen icke skola gälla, då förordnande om tvångsuppfostran meddelats, innan nya lagen trätt i kraft.

Förslag till kungörelse om ändrad lydelse av 10, 17, 21, 23, 25, 26 och 31 §§ i nådiga stadgan den 15 december 1911 för statens uppfostringsanstalt å Bona.

De i denna stadga föreslagna ändringarna torde ej kräva vidare motivering än den, som i vissa delar lämnats här ovan (sid. 76, 90—91 och 104—105).

Bilaga 1.

Promemoria

rörande

behandling av minderåriga förbrytare enligt utländsk rätt.

Den svenska lagstiftningen i förevarande ämne intager så till vida en särställning, som en bestämd åtskillnad göres mellan å ena sidan minderåriga, som begått brott efter fyllda 15 men före fyllda 18 år, och å den andra sidan dem, som före fyllda 15 år gjort sig skyldiga till brottslig handling eller till vanart. De förstnämnda lagföras inför domstol, som under de i 5 kap. 3 § strafflagen angivna förutsättningar förordnar om deras insättande i de allmänna uppfostringsanstalter, som särskilt för detta ändamål inrättats. De senare åter behandlas enligt lagen om uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn av barnavårdsnämnd; för dem äro avsedda de enligt nyssnämnda lag upprättade skyddshemmen. Personer i åldern 15—18 år, som gjort sig förfallna till lösdriveri eller bettleri, falla under lagen om lösdrivares behandling. I den utländska lagstiftningen förefinnes i regel ej denna åtskillnad i behandlingen av minderåriga förbrytare i övergångsåren samt de straffomyndiga och de vanartade. Även de förra kunna komma att omhändertagas av barnavårdsmyndigheterna, liksom domstolarnas verksamhet i många fall sträcker sig till de vanartade samt till dem, som begått brott i den ålder, då deras gärning är strafflös; och någon bestämd skillnad mellan anstalter för de olika kategorierna förefinnes ej. På grund härav är det ej lätt att göra några direkta jämförelser mellan förhållandena hos oss och i andra länder. Kommittén har dock ansett det lämpligt att redogöra för en del hithörande stadganden och förslag samt lämna några data rörande en del anstalter för omhändertagande av brottslig och vanartad ungdom.

Enligt *norska* strafflagen av år 1902, är gärning, som eljest är straffbar, strafflös, om den begås av någon, som ej fyllt 14 år. För straffbar gär- Norge.

ning, som förövats före fyllda 18 år, får frihetsstraff på lifstid ej användas, och annat straff kan inom samma straffart nedsättas under det eljest bestämda minimum. Personer under 18 år få icke underkastas fängelse på vatten och bröd. Uti »Lov om løsgjængeri, betleri og drukkenskab» av år 1900 stadgas, att personer under 16 år icke få intagas i tvångsarbetsanstalt samt att detta får ske beträffande personer i åldern 16—18 år, endast då de förut dömts till högre straff än böter eller enligt strafflagen dömas till sådant straff samtidigt med att de dömas enligt lösdrivarlagen. »Lov om behandling av forsømte børn» den 6 juni 1896, som i regel avser barn under 14 år, kan tillämpas jämväl på barn mellan 14 och 16 år, som förövat en straffbar handling, vittnande om sedligt fördärv; barnavårdsmyndigheten (Værgeraadet) kan vidtaga åtgärd med sådant barn, under förutsättning likväl att åtalsmyndigheten icke finner sig böra väcka åtal.

Uppfostran av vanartad och brottslig ungdom ombesörjes i Norge i s. k. Skolehjem. Enligt den officiella statistiken funnos år 1913 i Norge 6 skolhem för gossar och 3 för flickor. Av skolhemmen för gossar må särskilt nämnas Bastø skolehjem; detta hem är nämligen statsanstalt och av en strängare karaktär än de övriga. Hit sändas barn över 12 år, vilka begått grövre brott eller eljest visat sig vara i högre grad sedligt fördärvade; elever från de övriga mildare skolhemmen kunna i vissa fall överflyttas hit. Bastø skolhem har plats för 150 elever, fördelade på 5 hem. Av de övriga skolhemmen för gossar har »Toftes Gave» plats för 150 elever; de andra äro mindre. Skolhemmen för flickor äro alla statsanstalter. Härjämte finnas i 4 av de större städerna tvångsskolor, vilka egentligen äro avsedda för skolkande barn, men även användas som upptagnings- och observationsanstalter för vanartad och brottslig ungdom.

Danmark. Den *danska* lagen om »Behandling av forbryderske og forsømte Børn og unge Personer» den 29 april 1905 stadgar, att de i lagen omförmälda uppfostrings- och förbättringsåtgärder komma till användning på personer under 18 år, vilka begått en straffbar handling, som vittnar om »sædelig Fordærvelse eller Vanrøgt»; dock kan barnavårdsmyndigheten (Værgeraadet) besluta beträffande dem, vilkas ålder icke ovillkorligen utesluter straffbarhet, endast om åklagaren avstår från åtal eller verkställigheten af ådömt straff underlåtes, vilket kan ske under villkor att gärningsmannen överlämnas till uppfostran enligt nämnda lag. Uti det betänkande rörande revision av nämnda lag, som avgavs i december 1911,

föreslås, att minderåriga förbrytare i vissa fall kunna efter uttjänt straff genom barnavårdsmyndighetens beslut intagas i uppfostringsanstalt. »Midlertidig lov om nogle Ændringer i Straffelovgivningen» av den 1 april 1911, stadgar att, om straffet för en person i åldern 14—18 år icke synes komma att överstiga »en lavere grad af strafarbejde», justitieministern kan bestämma, att åtalet bortfaller, under villkor att den skyldige antingen omhändertages av barnavårdsmyndigheten enligt 1905 års lag, eller undantagsvis annan betryggande utväg anlitas samt han därtill ställes under lämplig övervakning (högst till 21 år). Gör han sig inom viss tid skyldig till nytt brott eller bryter han väsentligen mot de honom av den förordnade övervakningsmyndigheten givna föreskrifter, återupptages målet efter justitieministerns bestämmande. Enligt det år 1912 framlagda strafflagsförslaget skulle åklagarmyndigheten kunna avstå från åtal, då straffet antages ej komma att överstiga 2 års straffarbete, och denna myndighet skulle då också kunna återupptaga målet; eljest ligger bestämmandet fortfarande hos justitieministern.

Uppfostringsanstalterna för vanartad och brottslig ungdom äro i Danmark dels statsanstalter dels privata eller kommunala anstalter, som blivit vederbörligen godkända. Statsanstalterna — Braaskovgaard för 70 manliga elever, därav 20 i »den lukkede Afdeling», och Vejstrup pigehjem för 30 kvinnliga elever — äro avsedda för särskilt svåra barn, som fyllt, gossarna 16 och flickorna 14 år. Även en del av de övriga uppfostringsanstalterna äro avsedda för särskilt svåra barn, nämligen 5 för gossar med plats för 18 à 70 elever och 4 för flickor med plats för 20 à 40 elever. De vanliga uppfostringsanstalterna för gossar äro tre med respektive 120, 100 och 80 platser. Dessutom finnas en del upptagnings- och observationshem. Utav de 46 elever, som den 31 december 1910 voro intagna å Braaskovgaard, hade alla utom tre befriats från åtal för brott eller eller från straff, under villkor att de omhändertogos av barnavårdsmyndigheten. Även på den strängare uppfostringsanstalten skolehjemmet »Prøven», som tillhör sällskapet »Fængselshjelpen», hade de flesta eleverna intagits av nämnda anledning, Å de övriga strängare anstalterna för gossar hade omkring hälften blivit intagna av samma orsak. Av de å Vejstrup pigehjem intagna hade två tredjedelar inkommit under enahanda villkor. Såsom anmärkningsvärt må meddelas, att en del av eleverna å Braaskovgaard erhåller sin yrkesutbildning hos hantverkare i trakten och därför om dagarna vistas utanför anstalten.

Finland. Den i *Finland* gällande strafflagen förklarar handling, som begås av barn före fyllda 15 år, strafflös, men, om barnet fyllt 7 år, kan domstol förordna om dess agande eller insättande i uppfostringsanstalt. Vid brott, begångna i åldern 15—18 år, kan straffnedsättning äga rum. I sammanhang med det år 1905 avgivna förslaget till lag angående skyddsuppfostran, vilken avser vanartad ungdom och barn under 15 år, som begått brottslig handling, avgavs också förslag till vissa ändringar i strafflagen. Sistnämnda förslag innehåller rörande minderåriga mellan 15 och 18 år, som begått brottslig gärning, att, där brottslingens sinnesbeskaffenhet och omgivning samt hans förståndsutveckling och mottaglighet för uppfostran prövas föranleda sådant, domstolen må förordna, att han skall i stället för att undergå det ådömda straffet insättas i allmän uppfostringsanstalt. Här finnes alltså ingen begränsning med hänsyn till straffets art eller strafftidens längd. Har han gjort sig förfallen till flera straff och den domstol, vilken ådömt det strängaste straffet, förordnat om hans insättande i uppfostringsanstalt, går förordnandet i verkställighet och de i övrigt ådömda straffen anses inbegripna däri; i annat fall skola straffen sammanläggas. Förekomma på en gång till verkställighet förordnande om intagande i uppfostringsanstalt i stället för ådömt straff och dom, som lyder å straff, ankommer det på hovrätten att på anmälan bestämma, huruvida de ådömda straffen skola efter sammanläggning verkställas eller inbegripas i förordnandet. Därest någon, som enligt domstols förordnande intagits i uppfostringsanstalt, uttages därifrån för att undergå honom ådömt straff, må efter omständigheterna göras skäligt avdrag å straffet.

Finska staten har tre uppfostringsanstalter, nämligen två för gossar, Kotiniemi med 150 platser i 4 avdelningar och Koivala med 70 platser, samt en för flickor, Wuorela, med 60 platser.

Tyska riket. Enligt gällande *tysk* strafflag (56 §) kan en för brott tilltalad, som fyllt 12 men icke 18 år, frikännas, om han vid gärningens begående icke ägde förmåga att inse dess brottslighet, och domstolen har i så fall att bestämma, huruvida han bör öfverlämnas till föräldrarna eller insättas i en uppfostrings- eller förbättringsanstalt, varest han kan kvarhållas, så länge vederbörande förvaltningsmyndighet finner sådant erforderligt, dock icke längre än till fyllda 20 år. För minderårig i denna ålder, som äger förmåga att inse gärningens brottslighet, nedsättes straffet. Vidare tages i strafflagen så till vida hänsyn till minderårigheten, som kvinna under 18 år, vilken antingen står under polisuppsikt för förvärvsmässig otukt och bryter

mot de henne givna föreskrifter eller som utan att stå under sådan uppsikt driver förvärvsmässig otukt, ej får i likhet med äldre sändas till tvångsarbetsanstalt, utan skall intagas i en förbättrings- eller uppfostringsanstalt eller asyl.

I utkastet till ny tysk strafflag (Vorentwurf 1909) sättes den absoluta straffriheten vid 14 år. Beträffande den, som fyllt 14 men ej 18 år vid gärningens begående, finnes jämte stadgande om nedsättning av straffet tillika en föreskrift av innehåll att, om gärningen synes hava sin egentliga grund i en försummad uppfostran eller det eljest är att antaga, att uppfostringsåtgärder krävas för att vänja gärningsmannen vid ett laglydigt leverne, domstolen jämte eller i stället för frihetsstraff kan förordna om gärningsmannens överlämnande till uppfostran under statens tillsyn; arten av och tiden för uppfostringsåtgärden bestämmes efter härom gällande lagar, dock kan domstolen föreskriva, att gärningsmannen skall intagas i en uppfostrings- eller förbättringsanstalt. Verkställande av frihetsstraff beträffande ungdom skall enligt utkastet äga rum i för dem uteslutande bestämda anstalter eller avdelningar, varvid fullt tillräkneliga skola hållas avsöndrade från mindre tillräkneliga, vilka senare intagas i uppfostrings- eller vårdanstalter, som stå under statens uppsikt.

Ordnandet av skyddsuppfostran för minderåriga ligger utanför den tyska rikslagstiftningen. För Preussen gäller i detta avseende en lag av den 2 juli 1900. Enligt denna kan minderårig, som ej fyllt 18 år, hänvisas till skyddsuppfostran, om han begått en straffbar handling, för vilken han på grund av sin ungdom icke kan straffrättsligt behandlas, samt med hänsyn till handlingens beskaffenhet, föräldrarnas eller fostrarnas person och övriga levnadsförhållanden skyddsuppfostran är erforderlig för att förhindra den minderåriges fortgående sedliga fördärvande. Skyddsuppfostran kan fortgå, tills vederbörande fyllt 21 år.

Verkställigheten av skyddsuppfostran åligger kommunerna (die Kommunalverbände), vilka använda sig dels av sådana uppfostringsanstalter, som upprättats av enskilda eller olika sällskap, dels av egna anstalter. I stor utsträckning tagas av olika religiösa sammanslutningar upprättade anstalter i anspråk, särskilt inre missionens och katolska kyrkans för barns och ungdoms skyddande och tillvaratagande anordnade institutioner. I en ministeriell förordning av den 17 december 1900, innehållande bestämmelser rörande verkställighet av den ifrågavarande ungdomsskyddslagen uttalas bland annat önskvärdheten av att anstalterna inrättas för ett antal av 80—200 elever. Under senare år hava lantdagarna i de olika

provinserna beviljat betydande anslag till anläggning av nya anstalter och hava dessa i regel byggts för ett antal av omkring 200 elever; varjämte i förbindelse med anstalterna flerstädes anordnats särskilda avdelningar för dels psykiskt defekta, dels av tuberkulos angripna och dels särskilt svårbehandlade elever, vilka senare anbringas i isoleringsbyggnader. De nyare anstalterna ordnas vanligen efter följande principer: omkring en för anstalten gemensam förvaltningsbyggnad, som förlägges så att den underlättar ledningens översikt av det hela och bildar ett naturligt centrum, placeras för olika grupper (skolpliktiga och icke skolpliktiga, i jordbruk sysselsatta äldre elever, hantverkare o. s. v.) avsedda byggnader (med plats för 25, 30, 40 elever) på sådant avstånd dels från centrum, dels inbördes, att de olika grupperna kunna under det dagliga livet hållas skilda från varandra under arbete och vila, men också lätt sammanföras, då sådant är lämpligt, såsom vid gudstjänster, festligheter och andra tillfällen.

Den preussiska statistiken för år 1907 upptager 368 uppfostringsanstalter. Till de nyaste och bäst anordnade anstalterna räknas allmänt anstalterna i Rheindahlen, Solingen och Fichtenhain, alla belägna i Rhenprovinsen och avsedda för ett elevantal mellan 200 och 245. Provinsen Sachsens anstalt i Nordhausen är avsedd för omkring 200 elever. Provinsanstalten i Brandenburg, förlagd invid Strausberg, har gång efter annan utbyggts med nya avdelningar, senast en avdelning för psykiskt defekta, så att den numera kan mottaga omkring 350 elever. — Staden Berlins uppfostringsanstalt, upprättad år 1886 och belägen vid förstaden Lichtenberg, har plats för 210 elever i åldern upp till 21 år.

De preussiska för elever av mankön avsedda statsanstalterna för verkställighet av skyddsuppfostran enligt 1900 års lag samt tvångsuppfostran i enlighet med 56 § strafflagen äro Hardehausen (120 elever), Wabern (180 elever), Conradshammer (80 elever) och Steinfeld (300 elever). Dessa anstalter äro icke nybyggda såsom anstalter, utan äro dels gamla slott eller kronodomäner, dels förutvarande kloster, som apterats för sitt nuvarande ändamål.

Österrike. *Österrikiska* strafflagen av år 1852 har åldern för tillräkneligheten så lågt som vid 10 år. Gärning, som eljest är att hänföra till brott (Verbrechen), straffas, då den begåtts av någon i åldern 10—14 år, såsom förseelse (Übertretung). Påföljden är insättande i ett avskilt förvaringsställe (Verschliessung an einem abgesonderten Verwahrungsorte) under en

tid av en dag intill 6 månader. Vid förseelser tillämpas mot sådana minderåriga aga i hemmet, varning eller förebyggande åtgärder genom polismyndighetens försorg. Ungdom (icke fyllda 20 år) och bristfällig uppfostran utgöra i allmänhet straffmildringsgrunder.

Rörande proceduren i mål mot minderåriga hava föreskrifter givits i en del ministeriella förordningar. Detsamma gäller i fråga om verkställighet av dem ådömt straff. Genom en lag av år 1885 påbjöds upprättande i de olika kronländerna av tvångsarbets- och förbättringsanstalter, av vilka de senare skulle upptaga lösdrivare och bettlare, som ej fyllt 18 år, samt de minderåriga, som enligt strafflagens ovannämnda bestämmelser borde insättas a särskilt förvaringsställe. I flera kronländer hava dock sådana förbättringsanstalter ännu icke blivit upprättade, utan i stället anordnats avdelningar vid tvångsarbetsanstalterna.

Enligt ett av regeringen år 1912 framlagt förslag till strafflag är den, som vid tiden för en eljest brottslig gärnings begående icke fyllt 14 år, icke straffbar. Om huslig tuktan icke anses vara tillräcklig för hans till rättaförande, kan han överlämnas till skyddsuppfostran. Den, som vid tiden för brotts begående fyllt 14 men icke 18 år, är icke straffbar, om han på grund av sin utveckling ej haft förmåga att inse det orätta i sin handling eller, om han haft en sådan insikt, att handla därefter; vid frikännande på denna grund kan han av domstolen överlämnas till skyddsuppfostran, om detta anses lämpligt för att förbättra honom eller att skydda honom från att bliva sedligt fördärvad, detta dock endast om han vid domens meddelande icke fyllt 18 år. Prövas han vara ansvarig för sin handling, kan domstolen tilldela honom varning eller uppskjuta verkställigheten av straffet och ställa honom under uppsikt, med eller utan inskränkning beträffande vistelseort, eller döma till lägre straff än det eljest föreskrivna. Vidare kan domstolen, då det gäller mindre brott (Vergehen eller Übertretung), och den minderårige ej förskyllt frihetsstraff i mer än tre månader, i stället för att ådöma straff förordna, att den dömde överlämnas till skyddsuppfostran, om detta synes lämpligt för att bättra honom eller skydda honom från att förfalla. Det förutsättes, att han ej heller vid domens meddelande fyllt 18 år. Även efter uttjänt straff kan skyddsuppfostran förekomma; domstol äger förordna härom, då med hänsyn till den unges personliga förhållanden utsikt finnes att härigenom främja hans förbättring. Skyddsuppfostran måste i detta fall taga sin början, innan den dömde fyllt 18 år.

Uti ett samtidigt framlagt förslag till ändringar av straffprocessförord-

ningen givas föreskrifter rörande förfarandet i mål mot minderåriga (under 18 år), därvid särskilt omnämnes vidtagande av förberedande åtgärder. Här medgives också inrättandet av ungdomsdomstolar.

Ett särskilt förslag till lag om ungdomsstraffrätt (Jugendstrafrecht) har varit framlagt av regeringen, och antogs av herrehuset år 1910. Samtidigt framlades också ett förslag till lag om skyddsuppfostran. Det förstnämnda innehåller delvis samma bestämmelser, som sedan införts i strafflagsförslaget.

Ungarn. I *Ungarn* har på de senare åren ägnats mycken uppmärksamhet åt lagstiftningen rörande behandlingen av minderåriga förbrytare. Sålunda genomfördes år 1908 åtskilliga förändringar i strafflagen och den 31 mars 1913 utfärdades en lag om ungdomsdomstolar, vilken reglerar ej blott den processuella sidan av domstolarnas verksamhet utan även lämnar föreskrifter om de åtgärder, som skola vidtagas med de unga.

Huvuddragen i de straffrättsliga bestämmelserna äro följande. Gärning, som eljest straffas, är strafflös, då den begåtts av någon, vilken ej fyllt 12 år. Domstolen har för sådant fall att överlämna honom till hemmet eller de myndigheter, som hava att omhändertaga försummade eller vanartade barn. Full straffmyndighet inträder vid fyllda 18 år. Behandlingen av den, som i åldern 12—18 år begått brott, är beroende på, huruvida den minderårige prövas hava ägt intellektuell och moralisk mogenhet. Saknas sådan mogenhet, komma straffrättsliga påföljder ej till användning, men domstolen vidtager för varje fall lämpade åtgärder. Om en förflyttning från den dittillsvarande omgivningen icke är absolut nödvändig, underkastas den minderårige uppfostran i hemmet, med eller utan aga; är en förflyttning från omgivningen av nöden, förordnar domstolen om intagande i en korrektionsanstalt. Då tillräcklig intellektuell och moralisk mogenhet föreligger, kan domstolen allt efter graden av den minderåriges mogenhet samt efter inflytandet från hans omgivning sätta honom i frihet under övervakning, förordna om korrektionell uppfostran eller döma till fängelse; bötesstraff var från början uteslutet, men infördes genom 1913 års lag. Därest de nämnda åtgärderna icke synas lämpliga, kan domstolen inställa det processuella förfarandet samt anförtro den tilltalade åt föräldrarna eller förordna, att han agas hemma eller i skolan; domstolen kan också tilldela honom varning inför sittande rätt.

Lagen den 31 mars 1913 om ungdomsdomstolar innehåller regler om inrättande av domstolar för behandling av mål om ansvar å minderåriga

och rörande förbrytelser mot dem samt om processen vid handläggning av dylika mål, men den giver som nämnt ock föreskrifter om åtgärder, som domstolarna kunna vidtaga beträffande minderåriga. De ungerska ungdomsdomstolarnas huvuduppgift är att behandla brottmål rörande minderåriga, som vid brottets begående fyllt 12 men icke 18 år. Därvid undantagas dock pressförbrytelser och vissa svårare brott, som begåtts efter fyllda 15 år. Ungdomsdomstolens befogenhet sträcker sig i vissa fall även till barn under 12 år, som begått brottslig handling, samt till ungdom under 18 år, som löper fara att sedligt fördärvas.

Ungdomsdomstolen verkställer själv förundersökning samt har att, redan innan åklagaren framställt yrkande, besluta och låta verkställa nödiga åtgärder för att undandraga den minderårige från de faror, som hota från hans omgivning, och bereda honom lämplig vård. Låter domstolen den minderårige kvarbliva i hemmet, kan en övervakare förordnas, men om fara möter från omgivningen, avlägsnas barnet därifrån samt överlämnas åt ett enskilt hem, barnaskyddsförening eller en statens korrektionsanstalt eller barnasyl. Sedan domstolen vidtagit erforderliga skyddsåtgärder, överlämnas handlingarna i målet till åklagaren (en särskild ungdomsåklagare), som har att framställa yrkande i målet, men kan underlåta detta, om han finner den minderårige icke besitta tillräcklig intellektuell och moralisk mogenhet, eller om den begångna gärningen var av ringa vikt samt målets nedläggande synes önskligt med hänsyn till den minderåriges framtid och sedliga utveckling, på samma grunder kan en redan väckt talan nedläggas.

Efter det åklagaren yttrat sig, kan domstolen, när detta är i den minderåriges intresse, avgöra målet utan annan förhandling än den minderåriges hörande. Domstolen kan därvid besluta enligt strafflagen eller sätta honom i frihet under övervakning eller hålla honom under uppsikt i ett lämpligt rum i domstolsbyggnaden under en tid av 3—12 timmar mellan klockan 8 på morgonen och klockan 8 på aftonen, med indragning eller förminskning av kosten, eller, då den straffbara handlingen är av synnerligen ringa vikt, inställa det rättsliga förfarandet. Är den brottslige redan ställd under skyddsuppfostran eller avtjänar han frihetsstraff, kan domstolen besluta, att han erhåller disciplinär bestraffning i anstalt, varest han är intagen. Domstolen kan i den minderåriges intresse förordna om här nämnda åtgärder, även om åklagaren ej för talan i målet.

Därest domstolen finner målet ej böra avgöras utan förhandling, vidtager sådan efter de närmare regler, som lagen angiver. Efter förhandlingarnas avslutande har domstolen att antingen avkunna utslag i målet,

varigenom den anklagade frikännes eller dömes till varning, frihetsstraff eller böter, eller också förordna om uppfostringsåtgärder, eller inställa förfarandet.

Den domstol, som dömt, kan, om skyddsuppfostran av någon anledning ej anses böra verkställas eller fortsättas, i stället förordna om andra åtgärders vidtagande. Om vid adömande av frihetsstraff tillika förordnats om skyddsuppfostran samt under straffets avtjänande den dömde ådagalagt sådant uppförande, att uppfostringsåtgärd ej är av nöden, kan domstolen befria härifrån. Domstolen kan ock beträffande minderårig, som håller på att avtjäna frihetsstraff, förordna om vidtagande av uppfostringsåtgärder efter uttjänt straff.

De regler, som givits rörande ungdomsdomstolarnas verksamhet, gälla i vissa delar även andra domstolar, då de handlägga mål mot minderåriga.

Då ett barn eller en för straffbar handling icke misstänkt minderårig, som ej fyllt 18 år, är utsatt för fara att sedligt fördärvas, kan ungdomsdomstolen i trängande fall vidtaga följande åtgärder: 1) tillhålla fostraren att strängare vaka över den minderårige och omsorgsfullare uppfostra honom; 2) uppmana fostraren att aga den minderårige, hålla honom i skolan eller hindra honom från skadligt umgänge; samt 3) förordna en person att övervaka hans uppfostran. Om så är nödigt, kan den minderårige skiljas från sin omgivning och sättas i en statens barnasyl eller eljest omhändertagas i avvaktan på att förmynderskapsmyndigheten, vilken har att vidtaga åtgärder för värnlösa barns omhändertagande, hinner fatta beslut.

Ungerska staten har 5 tvangsuppfostringsanstalter, 4 för manliga och en för kvinnliga skyddslingar. Den senare har 280 platser; av de förra har en 300, en 280, en 150 och en 80 platser. Anstalterna äro uppdelade i familjer med 20 à 30 skyddslingar i var familj. Innan skyddslingarna tilldelas en viss familj, hållas de först någon tid i en observationsavdelning. I anstalterna mottagas ej blott dömda personer, utan skyddslingar kunna också i vissa fall vinna inträde på begäran av föräldrar och målsmän. Härförutom finnas 7 tvångsuppfostringsanstalter, som tillhöra föreningar. Ungdomsfängelser enligt det s. k. Borstalsystemet finnas till ett antal av 13 med plats för 1,229 fångar.

Schweiz. Lagstiftningen rörande behandling av minderåriga, som begått brott, är i *Schweiz* för närvarande olika i de olika kantonerna. Någon redogörelse har därför ej ansetts böra lämnas för de nuvarande förhållandena.

Av intresse är däremot förslaget till gemensam strafflag för Schweiz (april 1912), vilket förslag innehåller synnerligen uttömmande bestämmelser uti förevarande hänseende. I förslaget skiljes mellan barn under 14 år och minderåriga, som fyllt 14 men icke 18 år (jugendliche), samt slutligen andra omyndiga eller sådana, som fyllt 18 men icke 20 år.

Mot barn under 14 år, som begått en straffbar handling, etableras ej något straffrättsligt förfarande; förslaget innehåller emellertid utförliga föreskrifter för barnens behandling även i sådant fall, därest barnet fyllt 6 år; men målet behandlas då icke av domstol utan av särskild myndighet (barndomstol, särskild ungdomsskyddsmyndighet, förmynderskapsdomstol o. s. v.).

I fråga om ungdom mellan 14 och 18 år, som begått brott, är det domaren, som handlägger ärendet. Är den brottslige vanvårdad eller vanartad, sänder domaren honom till en särskild tvångsuppfostringsanstalt, varest han kvarhålles, så länge hans uppfostran fordrar det, dock minst ett år och ej längre än till dess han fyllt 20 år; i därför lämpade fall kan den brottslige också överlämnas åt en lämplig familj till uppfostran, dock under förbehåll att han insättes i anstalt, så snart det visar sig, att familjuppfostran ej är lämplig. Kan den brottslige ej lämpligen intagas i en dylik anstalt eller ej kvarbliva där, insättes han i en för sådana fall avsedd korrektionsanstalt för ungdom, där han kvarhålles, tills han blifvit förbättrad, dock minst ett och högst 12 år. Vederbörande uppsiktsmyndighet beslutar om förtida utskrivning från dessa båda arter av anstalter. I samråd med representanter för skyddsverksamheten skaffar denna myndighet honom anställning och övervakar honom samt kan därvid uppställa vissa villkor. Bryter han mot dessa, eller missbrukar han eljest friheten, innan ett år förflutit efter utskrivningen, tages han tillbaka till anstalten. Om den minderåriges tillstånd kräver särskild behandling, såsom om han är sinnessjuk, sinnesslö, blind, dövstum, epileptisk, begiven på rusdrycker eller ovanligt efterbliven i sin utveckling, anordnar domaren den behandling, som tillståndet kräver. Om den brottslige icke är vanvårdad och hans tillstånd ej kräfver någon särskild behandling, kan domaren giva honom en tillrättavisning eller bestraffa honom medelst insättande i enrum (abgesonderte Einschliessung) på en tid av 3 dagar till 2 månader. Sådan inneslutning får ej äga rum i lokal, som användes till straff- eller arbetsanstalt för vuxna. Avstängningen kan uppskjutas och ersättas med en prövotid på 6 månader till 1 år med eller utan uppsikt; bryter den minderårige trots meddelad varning mot givna föreskrifter eller förverkar

han eljest det honom visade förtroendet, sättes avstängningen i verkställighet.

Då gärningsmannen befinnes samhällsfarlig eller fråga är om mycket svåra brott, komma undantagsvis även för minderåriga vanliga straff till användning. I dessa fall har dock domaren att mildra straffet i likhet med vad som gäller för dem, som förövat brott mellan 18—20 år, d. v. s. straffen kunna nedsättas långt under de vanliga och de dömda hållas, så länge de äro omyndiga, ständigt skilda från fångar, som nått myndig ålder.

Har någon, som vid brottets begående ej fyllt 18 år, vid tiden för behandlingen av målet inför domstol fyllt 18 år, har domstolen, om ej de förstnämnda åtgärderna beträffande brottslingar i åldern 14—18 år anses lämpliga, att döma honom efter fri prövning, dock ej i något fall strängare, än om han begått brottet i åldern 18—20 år. Villkorlig dom kan i sådant fall användas, även om tiden för frihetsstraffet överstiger den tid av ett år, som eljest är stadgad för användande av villkorlig dom.

Frankrike. I *Frankrike* infördes nya bestämmelser rörande minderåriga förbrytare genom en lag av den 22 juli 1912 om ungdomsdomstolar och skyddsuppsikt, vilken författning ändrar vissa paragrafer i strafflagen. Enligt den nya författningen ställes den, som vid brotts begående ej fyllt 13 år, icke inför kriminaldomstol, utan civildomstolen bestämmer om de åtgärder, som böra vidtagas beträffande honom. Mål angående förbrytare i ålder 13—18 år behandlas inför kriminaldomstol, men denna fungerar därvid såsom ungdomsdomstol, och särskilda regler gälla för förhandlingen. Domstolen kan för en sådan förbrytare alltid besluta skyddsuppsikt av en därtill utsedd person eller förening. Prövas den, som begått en brottslig gärning efter fyllda 13 men före fyllda 18 år, ej hava insett gärningens brottslighet, frikännes han, men kan allt efter sakens beskaffenhet återlämnas till hemmet eller omhändertagas av enskild person eller förening samt därvid tillika ställas under skyddsuppsikt till fyllda 21 år; han kan också sändas till en uppfostringsanstalt (colonie pénitentiaire) med skyldighet att kvarstanna där under i domen bestämd tid, som dock ej får sträckas längre än till fyllda 21 år. För det fall att en person i åldern 13—16 år gjort sig skyldig till brott och han prövas hava insett gärningens brottslighet, bestraffas han genom att på längre eller kortare tid insättas i en uppfostringsanstalt av strängare art (colonie correctionnelle); vid ringare brott dömes sådan minderårig till lägre straff, högst hälften av det, som i allmänhet följer på brottet.

Enligt *belgiska* barnaskyddslagen av den 15 maj 1912 skall den, som vid ett brotts begående icke fyllt 16 år, ställas inför en särskild ungdomsdomare, och i stället för straff beslutas andra åtgärder. Domaren kan sålunda, oavsett brottets beskaffenhet, tilldela den brottslige varning och lämna honom åter till hemmet med föreläggande för vårdaren att bättre fylla sin uppgift eller också förordna, att den brottslige intill myndighetsåldern överlämnas till enskild person eller till välgörenhets- eller uppfostringsanstalt; eller kan domaren »ställa honom till regeringens förfogande», till dess han nått myndig ålder och vid svårare brott långt över denna tid. I tvivelaktiga fall kan domaren låta läkare undersöka den brottslige och, om därvid befinnes, att den brottslige är kroppsligt eller själsligt mindervärdig, så att han ej förstår att bedöma sina handlingar, ställer domaren honom till regeringens förfogande för att intagas i en vård- eller specialanstalt. Föreligger svår vanart, förordnar domaren, att han ställes till regeringens förfogande för att intagas i en statens tvångsuppfostringsanstalt för en tid av 2—10 år och vid svårare brott för ännu längre tid. Överlämnandet till regeringens förfogande kan också ske villkorligt och domaren bestämmer villkoren för ett sådant uppskov. Belgien.

Gossar och ynglingar, som »ställas till regeringens förfogande», fördelas efter sin ålder vid inträdet mellan fyra nedangivna anstalter (»Écoles de bienfaisance de l'Etat») nämligen

i Ruysselede, avsedd för barn under 13 år,

i Moll och Ypres, avsedda för gossar mellan 13 och 16 år.

i S:t Hubert, avsedd för ynglingar mellan 16 och 18 år.

Utom dessa fyra anstalter finnes en särskild disciplinäravdelning vid centralfängelset i Gent, varest särskilt lastbara eller svårartade element intagas. Denna avdelning sorterar under den centrala fängelsemyndigheten, men en ny institution av nu ifrågavarande art är avsedd att upprättas och förläggas under den centrala myndigheten för uppfostringsanstalterna. Vid anstalten i Ypres finnes en särskild avdelning med sträng isolering för sådana elever, vilka återförts till anstalten, efter det de blivit på prov utsatta i tjänst, eller vilka icke iakttagit gott uppförande, sedan de fått återvända till sina anhöriga.

Elever av kvinnkön fördelas mellan anstalterna i Beernem och Namur, alltefter som de vid inträdet icke uppnått eller överskridit 13 års ålder.

Vid 1911 års början utgjorde antalet inskrivna barn och unga personer 1,673 gossar och 613 flickor, fördelade på ovanangivna anstalter sålunda:

Gossar:

Anstalten i Ryusselede	473
» » , annex för småbarn	138
» i Moll	293
» i Ypres	375
» i S:t Hubert	260
Disciplinäravdelningen i Gent	87
Avdelningen för återinsatta i Ypres	47

Flickor:

Anstalten i Namur	452
» i Beernem	161

Nederländerna.

De *holländska* lagarna rörande brottslig ungdom promulgerades den 12 februari 1901 och trädde i kraft den 1 december 1905. Den specielle kriminallagen rörande barn innehåller särskilda bestämmelser om straffminskningar o. d. beträffande minderåriga lagöverträdare. En särskild straffverkställighetslag innehåller grunder och föreskrifter för åtgärder beträffande ifrågavarande lagöverträdare.

Vad angår straff och rättsprocedur gäller följande:

A. Den som, innan han fyllt 16 år, begått en enligt allmänna strafflagen straffbar gärning, kan återlämnas till sina föräldrar, utan att något straff ådömes.

B. Om den brottslige icke återföres till sina föräldrar, kan han i följande fall ställas till regeringens förfogande, utan att något straff ådömes:

I. då den straffbara gärningen är en överträdelse (contravention) samt begåtts

a. av minderårig under 14 år, som under senast förflutna två år redan två gånger lagligen övertygats om brott eller uppsåtlig överträdelse, samt

b. av minderårig i åldern mellan 14 och 18 år, som under senast förflutna två år en gång gjort sig skyldig till liknande gärning;

II. då den straffbara handlingen är en förseelse (délit), om den brottslige är under 18 år.

C. Då minderårig varken återlämnas till sina föräldrar eller ställes till regeringens förfogande, kan han straffas på följande sätt:

I. då den straffbara handlingen är en överträdelse (contravention)

a. medelst varning; eller

b. då ännu icke två år förflutit från det han lagligen övertygats om

annan lagöverträdelse, genom insättande i särskild anstalt eller genom adömande av böter;

II. då den straffbara handlingen är ett brott (crime)

a. minderårig under 14 år medelst varning, böter eller insättande i särskild anstalt samt

b. minderårig mellan 14 och 18 år med böter eller insättning på särskild anstalt,

D. Med avseende å minderåriga mellan 16 och 18 år kunna ovan anförda bestämmelser helt åsidosättas och i stället tillämpas de rättsregler, som gälla beträffande vuxna personer.

E. Alla minderåriga under 18 år kunna ställas till regeringens förfogande även med ådömande av frihetsstraff, då de begått brott, för vilket kan ådömas ett straffmaximum av 3 år eller mer. Detta straff, som icke får ådömas med mer än hälften av maximum, kan icke verkställas, så länge den minderårige är ställd till regeringens förfogande. Villkorligt uppskov med straffets verkställande kan vidare beviljas, under det att å andra sidan straffet kan förklaras vara verkställt, genom att strafftiden inräknas uti den tid, varunder uppskov beviljats. Straffet är i varje fall förfallet, då den dömde uppnått 25 års ålder.

Av denna översikt framgår, att lagstiftarens avsikt varit att utforma ett system, enligt vilket domstolarna äga rätt och plikt att med avseende å dem, som icke uppnått 18 års ålder, taga hänsyn till alla förhandenvarande omständigheter, vilka skola noggrant prövas.

Vad därefter angår verkställighetslagens föreskrifter märkes först, att ställandet till regeringens förfogande kan ske dels genom insättande i en statens uppfostringsanstalt, dels genom överlämnande till enskild välgörenhetsinstitution. Överflyttning från anstalt av det ena eller andra slaget kan förekomma.

Ställandet till regeringens förfogande kan icke äga rum med avseende å den, som uppnått myndig ålder (21 år), och kan villkorligt upphöra tidigare, varjämte det kan definitivt upphävas före myndighetsåldern, därest sådant med hänsyn till förhållandena prövas lämpligt.

Förutom insättande i allmän uppfostringsanstalt på nu angivet sätt kan internering i en s. k. tuktskola äga rum, vilket dock är en rent penitentiär åtgärd. Tiden för interneringen bestämmes på förhand av domstolen och växlar mellan en vecka (såsom förvandlingsstraff för böter) och ett år. Dylikt förordnande kan även meddelas villkorligt.

Insättande i tuktskola kan också äga rum med avseende å sådana

minderåriga, vilka givit sina föräldrar och målsmän allvarliga anledningar till missnöje på grund av dåligt uppförande. Om sådant insättande förordnar distriktsdomstol på föräldrars eller målsmäns ansökan (»correction paternelle«) för högst ett år. Förtida frigivning kan äga rum på order av justitieministern och kan ock ske, då ändamålet med interneringen anses uppnått.

I händelse till enskild anstalt överlämnade minderåriga, som ställts till regeringens förfogande, drabbas av allvarlig kroppslig eller själslig sjukdom, kunna de överlämnas till specialsjukhus och utbytes det annars för vård i enskilt anstalt bestämda statsbidraget mot en helt eller delvis av statsmedel utgående ersättning för vårdkostnaden.

Av holländska statens olika uppfostringsanstalter må i första rummet erinras om upptagnings- och observationsanstalten å Kruisberg, till vilken sändas alla sådana minderåriga, om vilkas ställande till regeringens förfogande beslut fattats och som icke omedelbart överlämnas till enskild, av staten såsom uppfostringsanstalt erkänd institution eller ock till enskild sammanslutnings vård och tillsyn. Efter intagning å upptagningsanstalten i Kruisberg underkastas minderårig intill en månads observation i enrum, därunder dels anstaltens psykiatriskt bildade läkare har att avgiva utlåtande över den minderårige dels anstaltens övriga tjänstemän skola genom ifyllande av tryckta formulär lämna sitt omdöme om den internerade. Då observationstiden, som även omfattar en period, under vilken den minderårige får vara tillsammans med andra elever, kan anses avslutad, lämnas, efter förslag av anstaltens direktör, från justitieministeriet besked om vart den minderårige skall för sin uppfostran överlämnas. Den minderårige kan nu anförtros antingen åt enskild förening, som åtager sig att placera vederbörande i privat familj, eller åt enskild förening, som har egen uppfostringsanstalt, eller ock sändas till någon av statens uppfostringsanstalter.

De härför avsedda statsanstalterna äro tre till antalet. Av dessa har anstalten i Amersfoort endast skolavdelning och plats för 150 elever. Anstalten Veldsicht vid Avereest, ombyggd år 1910, kan mottaga 270 elever, fördelade i grupper på 15 à 16 med eget dagrum, egen lekplan och var sin inom avdelningen isolerade sovplats (box). Varje grupp ledes av en hantverksmästare eller lärare med hjälp av ett »uppfostrande biträde». Av sistnämnda funktionär fordras, att han genomgått en särskild utbildningskurs och efter provtjänstgöring befunnits lämplig för sin uppgift. Varje elevgrupp väljer inom sig en ordningsman, och kallas dessa ordningsmän

på bestämda tider till överläggningar inför direktören i frågor, som röra anstaltens inre liv. Hantverksavdelningen består av 180 elever och jordbruksavdelningen av 90 elever. Egentligen utgöra dessa avdelningar en anstalt var för sig. Gemensamheten består i kyrka, sjukhus, beklädnadsdepot, kök och sportplatser. Verkstäderna äro förstklassiga, och yrkesundervisningen får gå i första hand; huruvida arbetet betalar sig, blir en underordnad fråga. Anstalten har ett boktryckeri, i vilket 30 elever sysselsättas. Den tredje statsanstalten är belägen i Alkmaar och är avsedd för de äldsta och mest fördärvade av de till regeringens förfogande ställda minderåriga. Där mottagas även sådana minderåriga, vilka efter villkorlig utskrivning måste till anstalt återföras eller sådana, som från observationsanstalten anförtrotts åt enskild familj eller åt enskild anstalt, men återlämnats åt statens försorg. — Vid upptagningsanstalten i Kruisberg finnes en särskild avdelning för minderåriga, behäftade med psykiska defekter.

Den *engelska* barnavårdslagen, »the Children Act», av den 21 december 1908 utgör i huvudsak en sammanfattning av de före nämnda tid gällande författningarna rörande skydd för barn och unga personer. Lagen omfattar följande huvudavdelningar: England.

I. skydd av späda barns liv;
II. skydd av barn och unga personer mot vanvård och misshandel;
III. åtgärder mot unga personers tobaksbruk;
IV. uppfostringsanstalter (reformatory and industrial schools);
V. unga förbrytares behandling;
VI. allmänna bestämmelser angående rättegångsförfarandet m. m.

Några av engelska staten upprättade eller helt underhållna reformatory and industrial schools finnas icke. De äro alla grundade av privatpersoner eller enskilda sällskap, men genom att de underkasta sig statens inspektion kunna de erhålla erkännande såsom allmänna uppfostringsanstalter (certified schools) och komma i åtnjutande av statsbidrag. Enligt ett betänkande, avgivet den 1 maj 1913 av en för undersökning av de allmänna uppfostringsanstalternas organisation och arbetssätt tillsatt parlamentarisk kommitté, funnos i England och Wales 137 »reformatories» och 133 »industrial schools».

Ordningen för barns och unga personers överlämnande till uppfostringsanstalterna beskrives i nämnda kommittébetänkande sålunda:

Det åligger polismyndigheten att under vanlig tjänsteutövning vidtaga åtgärder mot barn och unga personer, som gjort sig skyldiga till förseelser

(»offences»). Beträffande sådana barn och unga personer under 14 ar, vilka omförmälas i § 58 av Children Act (ungefär motsvarande dem, som avses i svenska lagen angående vanartade och i sedligt avseende försummade barn) är såsom polismyndighets åliggande stadgad skyldighet att ställa inför domstol sådana barn, som enligt bestämmelserna i förenämnda paragraf böra sändas till industrial schools, därest icke den lokala skolmyndigheten eller enskild person ingriper. När domstolen finner skäl föreligga för ett barns eller en ung persons överlämnande till allmän uppfostringsanstalt, utfärdas av domstolen förordnande härom med angivande av uppfostringsanstaltens art. Vid valet av dylik erhåller domstolen till sin ledning förslag från vederbörande lokala myndighet. I vissa städer verkställes förundersökningen av de lokala folkundervisningsmyndigheterna, och lämna dessa domstolen även underrättelser till vägledning vid valet av uppfostringsåtgärd.

Minderårig brottsling skall vara över 12 år och under 16 år för att kunna sändas till reformatory school. Interneringstiden är minst tre och högst fem år. Förordnandet om insättande kan ej meddelas för längre tid än till den dag, då den intagne uppnår 19 års ålder. För att kunna överlämnas till en industrial school får ett barn icke hava överskridit 14 års ålder och kan det där kvarhållas intill uppnadda 16 års ålder.

Överlämnandet till reformatory school förutsätter, att den unge blivit lagligen övertygad om sådant brott, som i fråga om fullmyndig person är belagt med fängelse eller straffarbete. Flertalet av de i industrial schools intagna barnen hava beträtts med bettleri eller varit hemlösa eller saknat försvarlig föräldravård eller haft sitt hemvist i hus, där sedeslösa eller kriminella personer utövat skadligt inflytande på dem. Även barn under 12 ar, vilka gjort sig skyldiga till brott, kunna sändas till industrial schools, och gäller detta i vissa fall också dylika barn under 14 år.

Beträffande barn och unga personer, vilka vid domstol anklagats för begången förseelse (juvenile offenders), kan domstolen meddela följande beslut:

a) fullständigt frikännande;

b) frikännande mot avgiven förklaring, att gott uppförande skall för framtiden iakttagas;

c) frikännande under nyss angiven förutsättning, men med tillagt förordnande om övervakning av särskild för sådant ändamal anställd person (probation officer);

d) överlämnande till vård och tillsyn av anhörig eller annan lämplig person;

e) överlämnande till uppfostringsanstalt (industrial school);

f) överlämnande till förbättringsanstalt (reformatory school);

g) adömande av aga;

h) adömande av böter, skadestånd eller ersättning för kostnad;

i) den anklagades föräldrar eller målsman dömas till böter, skadestånd eller ersättning;

j) uttagande av säkerhet av den anklagades föräldrar eller målsman för den anklagades goda uppförande;

k) den anklagades överlämnande till upptagningsanstalt (place of detention);

l) adömande av fängelsestraff, i händelse den anklagade uppnått 14 år; samt

m) den anklagades behandling på annat lagenligt sätt.

Då åldern för dem, som i England sändas till uppfostringsanstalterna, satts så lågt som vid 16 år, bör här också erinras om behandlingen av unga förbrytare, som överskridit denna ålder. I en särskild lag om förekommande av brott (Prevention of Crime Act 1908) stadgas att, om en person i åldern 16—21 år gjort sig skyldig till brott, varför han skulle dömts till straffarbete eller fängelse, samt det på grund af hans brottsliga vanor och böjelser eller umgänge med personer av dålig karaktär synes lämpligt, att han göres till föremål för en behandling, som på samma gång är ägnad att verka uppfostrande och reagera mot brottet, så kan domstolen i stället för att döma honom till straff förordna om hans insättande under sträng disciplin i en »Borstal institution» för en tid av 1—3 år. Med detta namn betecknas särskilda ungdomsfängelser, i vilka man vid straffverkställigheten söker i möjligaste mån främja de ungas uppfostran och yrkesutbildning. Fängelset i Borstal var det första, som ombildades efter denna princip. Domstolen skall före meddelandet av sådant förordnande införskaffa utlåtande från fängelsekommissionen om åtgärdens lämplighet samt verkställa en noggrann utredning rörande brottslingens karaktär, hälsotillstånd och levnadsförhållanden. Om insättande i en dylik anstalt kan domstolen ock förordna, då en minderårig, som för brott varit intagen i en förbättringsanstalt (reformatory school), bryter mot givna föreskrifter och därför skulle kunnat dömas till fängelse. Vederbörande statssekreterare kan förordna, att i fängelse intagen person i åldern 16—21 år, om sådant befinnes lämpligt, över-

flyttas från fängelset till en Borstal institution, och gäller om en sålunda överflyttad samma regler som för en till dylik anstalt dömd. I övrigt innehåller lagen bestämmelser om villkorlig utskrivning, övervakning efter utskrivning, överflyttning till fängelset av dem, som göra sig skyldiga till dåligt uppförande o. s. v. — Genom en senare lag (Criminal Justice Administration Act 1914) hava vissa förändringar gjorts i den nyssnämnda lagen; bland annat har minimitiden för vistelsen satts till 2 år.

RITNINGAR OCH SITUATIONSPLAN

Förslag till nybyggnader vid Statens uppfostringsanstalt å Bona.

Afdelning för 80 elever.

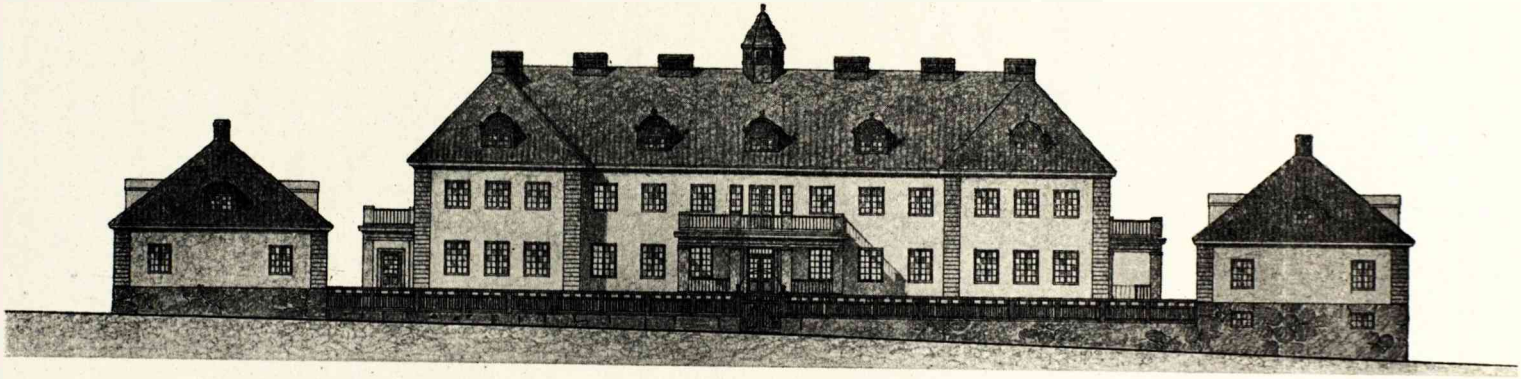

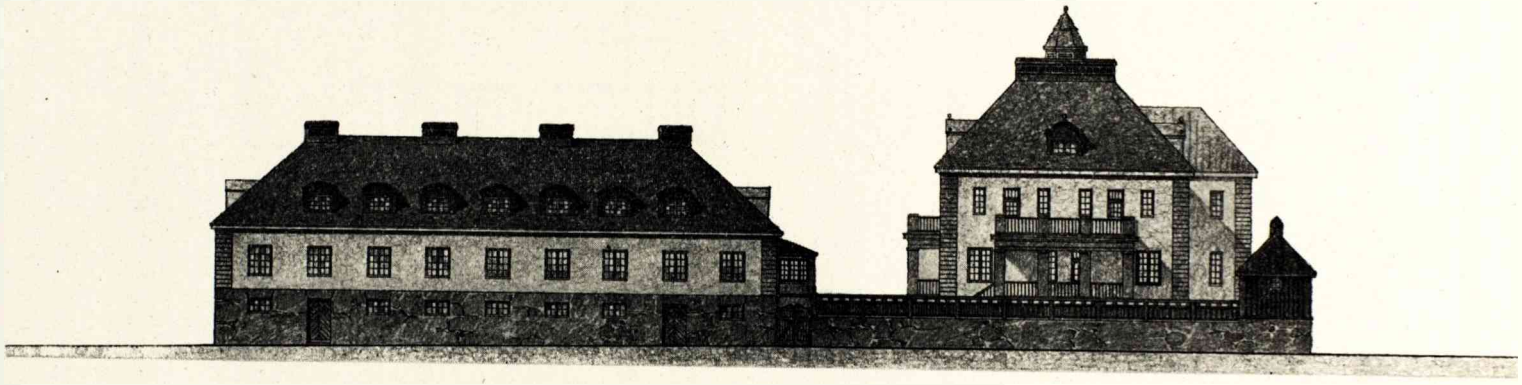

Stockholm i nov. 1915
Dav. Lundegårdh

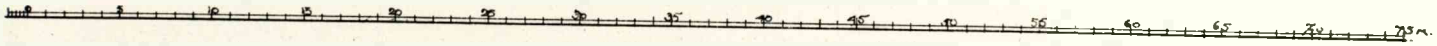

Förslag till nybyggnader vid Statens uppfostringsanstalt å Bona.

Afdelning för 80 elever.

Planer af de olika våningarna i hufvudbyggnaden (40 elever).

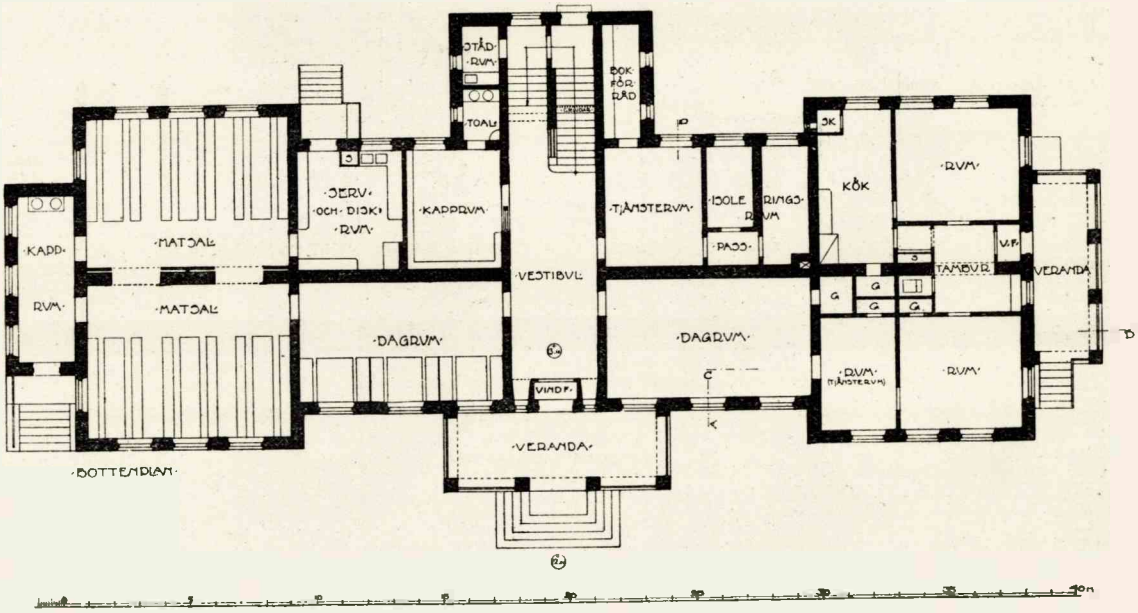

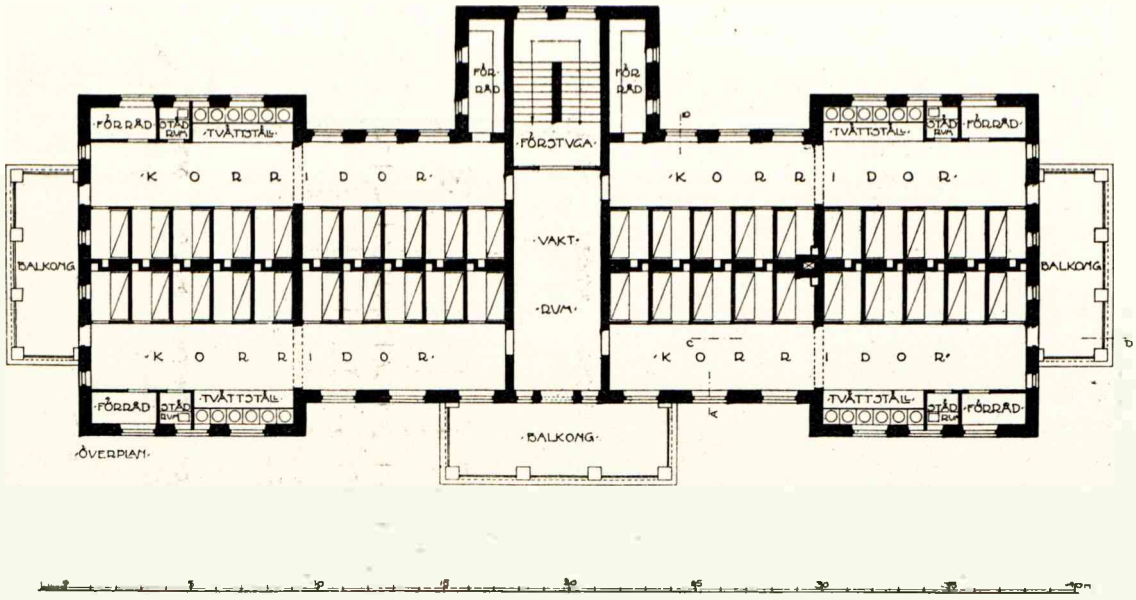
FÖRRÅD
STÅD RUM
TVÄTTSTÄLL
FÖRRÅD
FÖRRÅD
FÖRSTUGA
KORRIDOR
KORRIDOR
VAKT RUM
BALKONG
BALKONG
KORRIDOR
KORRIDOR
FÖRRÅD
STÅD RUM
TVÄTTSTÄLL
TVÄTTSTÄLL
STÅD RUM
FÖRRÅD
BALKONG
ÖVERPLAN

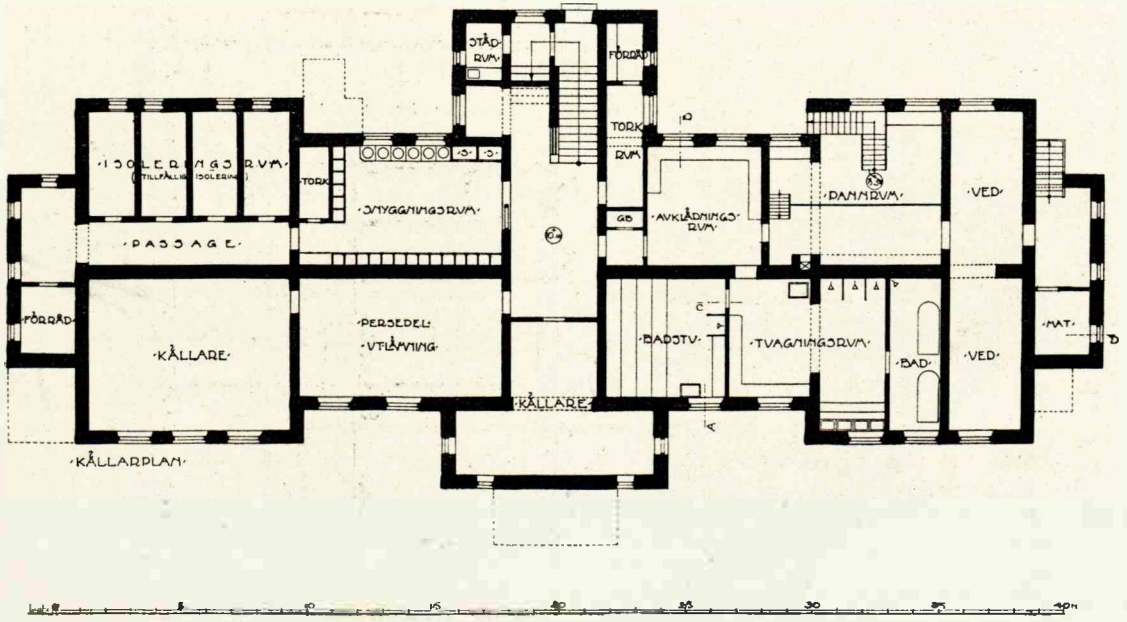
STÅD RUM
FÖRRÅD
ISOLERINGSRUM
TORK
TORK RUM
SMYGNINGSRUM
GB
AVKLÄDNINGS RUM
DAMMRUM
VED
PASSAGE
FÖRRÅD
KÄLLARE
PERSEDEL UTLÅNING
KÄLLARE
BADSTU
TVAGNINGSRUM
BAD
VED
MAT
KÄLLARPLAN

Förslag till nybyggnader vid Statens uppfostringsanstalt å Bona.

Afdelning för 80 elever.

Fasad och bottenplan af östra flygeln (20 elever).

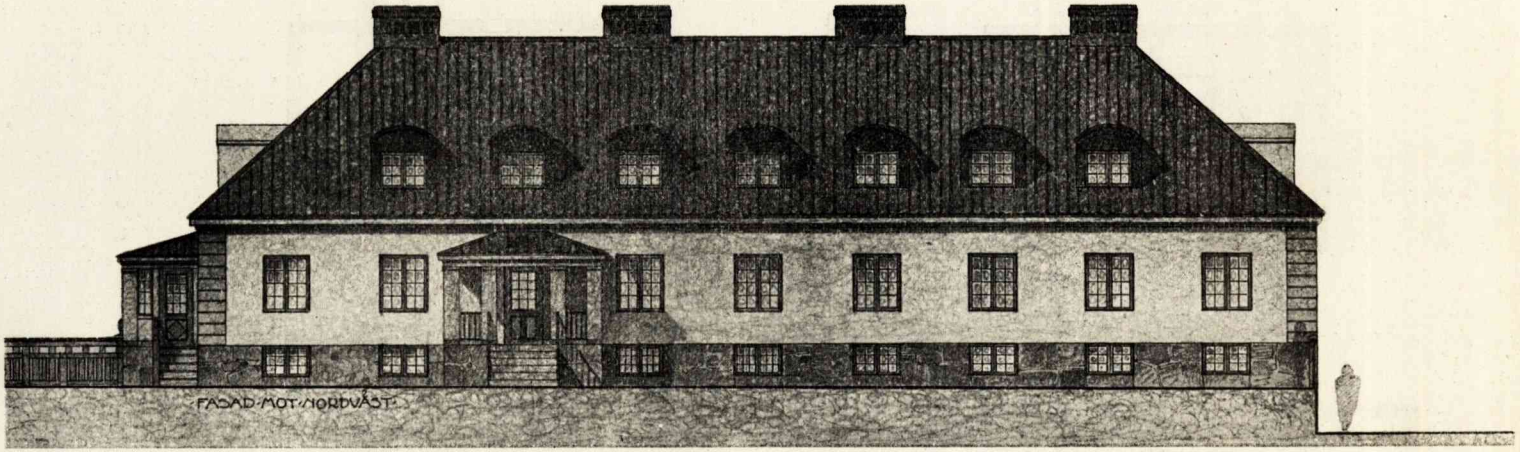

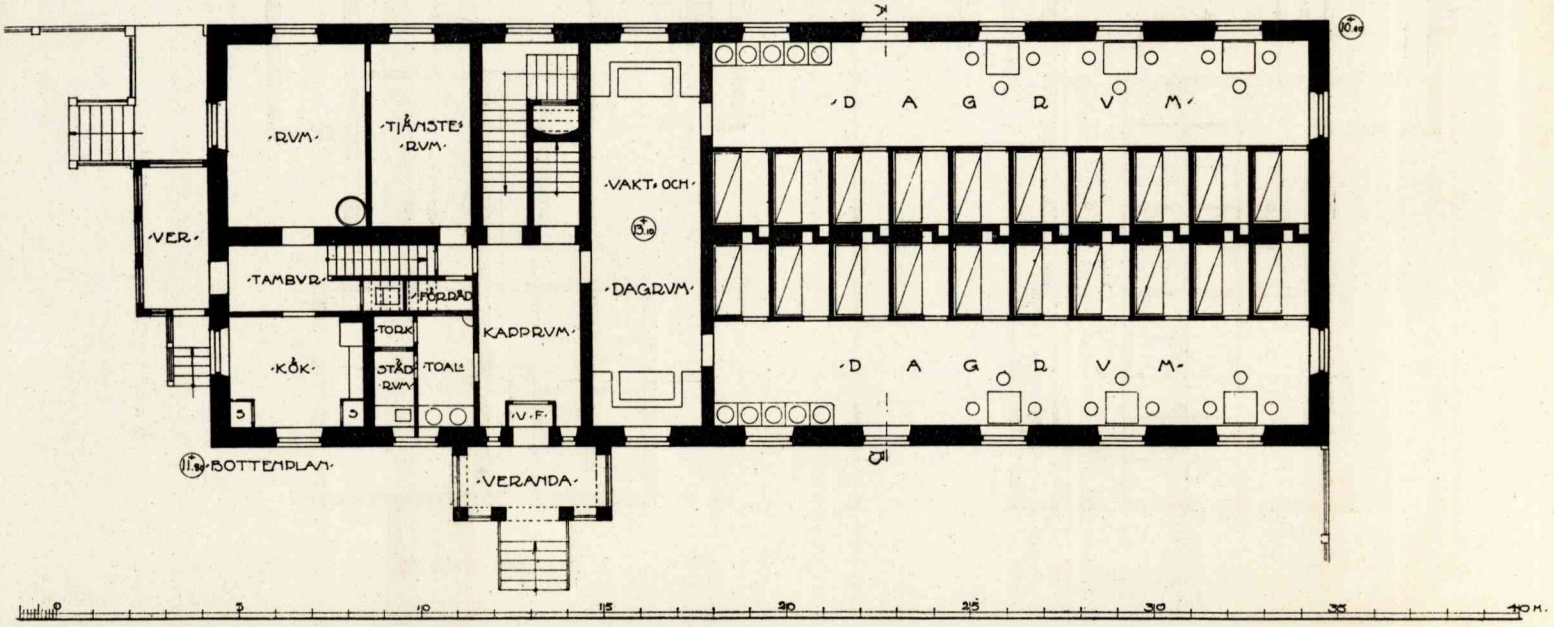

Statens uppfostringsanstalt å Bona.

Situationsplan.